

31/1
OCAK 2023

*“segni il tuo
corso,
e lascia
dir le genti”*

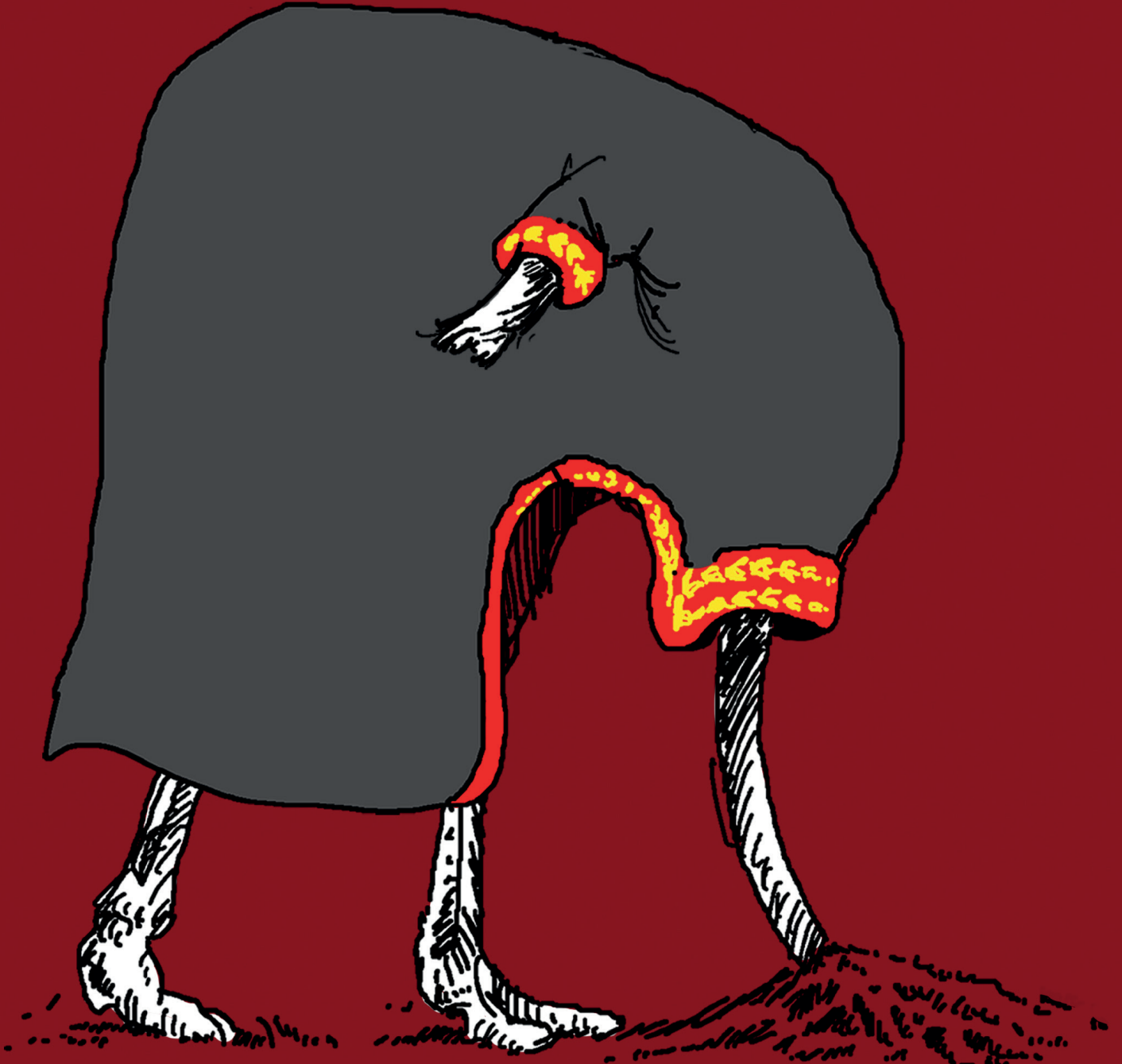
ÇAĞIMIZDA

HUKUK ve TOPLUM

ÇAĞDAŞ HUKUKÇULAR DERNEĞİ YAYIN ORGANIDIR

YARGI ve YARGI “BAĞIMSIZLIĞI..!”

“segui il tuo corso, e lascia dir le genti”

ÇAĞIMIZDA HUKUK ve TOPLUM

31/1 Ocak 2023

**İMTİYAZ SAHİBİ
VE YAZI İŞLERİ SORUMLUSU**

Güçlü SEVİMLİ

İLETİŞİM

Adres:
İlkiz Sokak 18/3 Sıhhiye, Çankaya/Ankara

E-Posta:
chdyayinkomisyonu@gmail.com

Twitter:
@chdgenelmerkez

**YENİDEN
MERHABA
DERKEN...**

Çağımızda Hukuk ve Toplum dergisi, derneğimiz Çağdaş Hukukçular Derneği'nin kurulduğu 1974 yılından iki yıl sonra 1976 senesinin son aylarında yayın hayatına başlamıştı. Aralarında Niyazi Ağırnaslı ve Halit Çelenk'in de bulunduğu izleği olduğumuz hukukçular tarafından yayın faaliyetine geçen Çağımızda Hukuk ve Toplum dergisi, 12 Mart faşizminin zorlu koşullarında mücadelenin önemli bir aracı olmuştı.

Aradan geçen uzun zamanın ardından 2008 yılında dergimiz ikinci kez merhaba dedi ve Çağımızda Hukuk ve Toplum tekrar yayın hayatına başladı. 2008'de yayına başlarken şöyle demiştik; "Aradan tam 31 yıl geçti... Ne iktidarın politikaları değişti ne de o politikalara karşı mücadele veren hukukçular... Bugün isimleri ve yüzleri farklı olsa da Çağdaş Hukukçular kavganın tam ortasındalar hala."

2008 ile 2013 yılları arasında yoğun bir yayın faaliyeti yürüttü Çağımızda Hukuk ve Toplum dergisi. Haklarımız ve özgürlüklerimiz için mücadele saflarında ezilenlerin, işçilerin, köylülerin, öğrencilerin, Kürtlerin sesi oldu

Çağımızda Hukuk ve Toplum. Siyasal iktidarın gözaltı ve tutuklama terörü ile muhalifleri etkisizleştirmeye çalıştığı şartlarda, Çağdaş Hukukçular Derneğinin gücü olarak yayın hayatını sürdürdü dergimiz.

Bugün Çağımızda Hukuk ve Toplum dergisi tekrar ve üçüncü kez merhaba diyor. Yeni yüzleri, yeni hukukçuları, yeni gençleri ve değişen formuyla. Ama değişmeyen azmiyle... değişmeyen kararlılığıyla... değişmeyen geleneğiyle, değişmesinde katkısı olsun diye düzenin, yaşamın ve hayatın...

Yargının doğrudan siyasal iktidarın talimatlarıyla şekillendiği, hapis-hanelerin muhaliflerle dolduğu, yolsuzlukların sıradanlaştığı, demokrasinin kısıntısının dahi olmadığı, en küçük bir hak talebine dahi tahammül gösterilmediği, ekonomik krizin buhrana dönüştüğü, halk sağlığının hiçe sayıldığı, hapis-hanelerde her gün ağır hak ihlallerinin yaşandığı açık faşizm şartlarının hüküm sürdüğü günlerden geçiyoruz. Böylece Çağımızda Hukuk ve Toplum dergisi gene çok zorlu koşulların varlığı altında yayın yaşamına merhaba demiş oluyor.

Dergimiz dün olduğu gibi bugün de yayın çizgisinden milim şaşmadan geleneğini izlemeye devam edecek, toplumsal muhalefetin sesi olmayı sürdürecektir.

Umut ve Dirençle...

İÇİNDEKİLER

Emekçi Ailelerin Çocuklarına Naylon Staj İmkânı <i>Onur Şahinkaya</i>	7
Yıldızın Altındaki Boşluk: Avukat İntiharları <i>Burak Duyar</i>	13
Yargının Tetikçiliğe Soyunduğu Bir Dönemde Dile Pelesenk Olmuş “Siyasal Yargı” İfadesi Üzerine Sayıklamalar <i>Şerife Ceren Uysal</i>	19
Coğrafi Teminat <i>Güray Dağ</i>	27
Genç Avukatların Ruhsat İptali Sorunu <i>Naim Eminoglu</i>	37
Güvenli Yargıçlık <i>Nuh Hüseyin Köse</i>	47
Yeni Ücretli Köleler: Avukatlar! <i>Gamze Yentür</i>	53
Türk Yargısının Yasak Rutini: Sürpriz Karar <i>Oğuzhan Topalkara</i>	61
Avukatlık ve Meslek Örgütü Barolar <i>Several Ballıkaya</i>	69
“Yargı Bağımsızlığı Yerine Bağımsız Yargı Hakkı Mücadelesi” ve Avukatın Bağımsızlığının Ekonomi Politikası <i>Kasım Akbaş</i>	77
Savunma <i>Selçuk Kozağaçlı</i>	87

EMEKÇİ AİLELERİN ÇOCUKLARINA NAYLON AVUKATLIK STAJI İMKANI!

Onur Şahinkaya
Avukat

“3 Nisan 1924 yılında Muhamat Kanunu çıkarılmıştır. Avukatlık mesleğiyle bağdaşmayan kişilerin tasfiyesi amacıyla Muhamat Kanunu’nun geçici bir maddesine göre kurulan ‘Tefrik Meclisi’, o tarihte İstanbul Barosunu ‘münfesih’ saymış, baronun tüm evrakına el koymuş ve kayıtlı 960 üyenin 482’sini çıkarmış ve 473’ünü levhada bırakmıştır. İstanbul Barosunun bu olaya sert tepki göstermesi üzerine Adalet Bakanlığı, Baronun yetkilerini aynen kabul etmek zorunda kalmıştır.”

Evet, yanlış okumadınız.¹ “Emekçi Ailelerin Çocuklarına Nylon Staj İmkânı” getirildi, üstelik Bakanlık garantili. Ne olur ne olmaz, Türkiye Barolar Birliği (TBB) getirilen “imkânı” daraltır diye bu konuda yönetmelik çıkarma yetkisi de Bakanlığa verildi. Bu “imkânın” detaylarına bakmadan önce tarihsel arka plana göz atalım.

Tarihsel Süreç

Cumhuriyet dönemi ilk avukatlık kanunu, 1924 yılında çıkarılan ve 460 sayılı Muhamat Kanunudur. Bu Kanunun 2. maddesine göre staj süresi üç yıldır. 1938 yılında 3499 sayılı Avukatlık Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla, avukatlık ilk defa kamu hizmeti olarak tanımlanmıştır. Nihayet 1969 yılında, bugün yürürlükte bulunan 1136 sayılı kanun çıkarılmıştır. Bu kanunla birlikte avukatlık ruhsatnamelerinin verilmesinde son yetkili merci Adalet Bakanlığı yerine TBB olmuştur (1136 sk. m.8 f.4).

SÖZÜMÜZÜN ARKASINDAYIZ NAYLON STAJA HAYIR!

Yönetmeliğin 5. maddesi ve geçici
1.maddesinin iptali amacıyla yürütmenin
durdurulması istemli dava açtık.

İZMİR BAROSU
BAŞKANLIĞI

f @izmirbarosu t @izmir_barosu i @izmirbarosu 0 232 463 00 14 info@izmirbarosu.org.tr

1924 tarihli ilk kanunla, cumhuriyet döneminin ilk kapsamlı ruhsat gaspı da hayata geçirilmiştir. “3 Nisan 1924 yılında Muhamat Kanunu çıkarılmıştır. Avukatlık mesleğiyle bağdaşmayan kişilerin tasfiyesi amacıyla Muhamat Kanunu’nun geçici bir maddesine göre kurulan ‘Tefrik Meclisi’, o tarihte İstanbul Barosunu ‘münfesih’ saymış, baronun tüm evrakına el koymuş ve kayıtlı 960 üyenin 482’sini çıkarmış ve 473’ünü levhada bırakmıştır. İstanbul Barosunun bu olaya sert tepki göstermesi üzerine Adalet Bakanlığı, Baronun yetkilerini aynen kabul etmek zorunda kalmıştır.”

1924 tasfiyesinden sonra avukat sayısı düzenli olarak artış göstermiş, son yıllarda ivmelenen artış ile toplam sayı, 2021 yılı sonu itibariyle 160.651’e ulaşmıştır.² Yine 2021 yılı sonu itibariyle 54.480 avukat mensubu bulunan İstanbul Barosu, 2022 yılı itibariyle 5.000’nin üzerinde avukat stajyeri barındırmaktadır.

1924 yılında avukatın işçileşmesi olgusu kanuna yansımamıştır. 1938 tarihli ikinci kanundan itibaren bu konu kanun kapsamına girmiştir. “1938 yılına gelindiğinde özel kişilerin veya özel tüzel kişilerin iş sözleşmesi ile avukat çalıştırmalarının kanunda ücretli çalışma yasağının istisnası sayılmayı gerektirecek bir yoğunluğa ulaştığını görmekteyiz ... 1924 yılından 1938 yılına kadar geçen 14 yıllık sürede mesleki sahada ciddi bir değişimin yaşandığını; avukatın bir kişiye bağlı olarak sürekli surette ücretli çalışmasına alışıldığını anlamaktayız ... Özel hukuk tüzelkişilerinin hukuk müşavirliği ve sürekli avukatlığının 1938 tarihli kanunda ilk defa gündeme geldiğini görmüştük, 1967 Kanun tasarısı tarihi itibari ile buna “bir avukat yazıhanesinde ücret karşılığında avukatın” eklenmesi ihtiyacı kendini dayatmıştır ... 1938’den 1967 yılına kadar geçen yaklaşık 29 yılda, avukatların

artık istisna teşkil etmeyecek ve kanun hükmü haline gelmeyi gerektirecek kadar çok sayıda, başka avukatların işçisi haline geldiği anlaşılmaktadır ... Yaklaşık 30 yılda avukatlar arası işçi işveren ilişkisinin tümüyle kanıksanacak düzeye geldiği görülmektedir.”³

Çelişki Boyutlanıyor

Dikkat edilecek olursa, yıllar içinde serbest meslek ve kamu hizmeti olması vasfı giderek şekillenen ve güçlenen avukatlık içinde, serbest meslek olma hâliyle çelişik vaziyette, emek-sermaye çatışması görünür olmuştur. Bu çelişki, kendisini yıllar içerisinde farklı şekillerde göstermiş, kapalı bir ilişki ağına dayanan klasik avukatlığın tüm temel yapılarını sarsmıştır. Avukatın işçileşmesi, ister istemez staj sürecinin niteliğini de belirlemiştir. Yıllar içinde stajın süresi kısaltarak bir yıla inmiştir. Ortaya çıkan geniş stajyer kitlesinin geçimi, sosyal güvenlik ve sağlık hizmetinden yararlanma ihtiyaçları gibi konular, ciddi sorunlar olarak gün yüzüne çıkmıştır.

Yukarıda özetlenen üç kanun döneminin sonunda gelinen aşamada avukatlık, bir yandan insan haklarını savunmak ve işlerlik kazandırmakla görevli (1136 sk.m.76, 95, 110) bir kamu hizmeti olarak (1136 sk.m.1), yargının üç kurucu unsurundan birisi (TCK.m.6/1/d) sayılırken, diğer yandan bu mesleğe hazırlanan stajyerler açlık ve sömürü gerçeği ile karşı karşıyadır. Zira bu mesleğe girecek adayın, staj dönemini kesintisiz ve başka hiçbir işle iştigal etmeden geçirmesi gerektiği düşünülmüştür (1136 sk.m.15 vd.) Günümüzde her yıl binlerce emekçi ailenin yeni mezun çocukları, yukarıda değinilen tabloyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Ancak maddi geçim kaygısı olmayan veya meslek dayanışmasının iyi örneklerine tesadüf eden bir azınlık, açlık koşullarında yaşamadan, avukatlığa yetkin bir hazırlık dönemi geçirme şansına kavuşmaktadır. Tüm hukuki süreçleri tanıma imkânı veren usta çırak ilişkisi istisna örneklerde kalmış, geniş bir stajyer kitlesi, rutin ve niteliksiz hukuk işlerinin takipçisi konumuna yerleşmiştir.

Avukat stajyerlerinin yıllardır süren, yeterli burs verilmesi veya yargının diğer ayaklarındaki stajyerler gibi, ücretlerinin hazineden karşılanması talepleri yanıtız kalmıştır. Ne merkezi idare ne de TBB sorunu çözecek

*Avukatın işçileşmesi,
ister istemez staj sürecinin
niteliğini de belirlemiştir.
Yıllar içinde stajın süresi
kısaltarak bir yıla inmiştir.
Ortaya çıkan geniş
stajyer kitlesinin geçimi,
sosyal güvenlik ve sağlık
hizmetinden yararlanma
ihtiyaçları gibi konular,
ciddi sorunlar olarak gün
yüzüne çıkmıştır.*

adımları atmışlardır. İşçi avukatların ve stajyerlerin geçim, sosyal güvenlik ve mesleki gelişim talepleri Çağdaş Hukukçular Derneği ve diğer hukuk kurumları tarafından çeşitli açıklama, eylem, mevzuat tasarıları yoluyla gündeme taşınmıştır.

***Ta ki 2022 yılına kadar;
sorun kökten çözülmek
üzeredir! AKP-MHP
iktidarı, dar bir şanslı
azınlık dışında, geniş
kesimler için bin bir
zorlukla yürütülen
avukatlık stajını fiilen
lağvedecek yasal
düzenlemeyi hayata
geçirmiştir.***

***Kanunun mealen
söylediği şudur: “İsteyen
istediği işte çalışsın,
başının çaresine baksın.
Staja devam ediyormuş
gibi görünecekleri bir
avukat ayarlasınlar
yeter; zaten stajın adliye
ayağı göstermelik şekilde
yürütülmektedir.”***

Yıllar içinde, avukatlardan toplanan pul be-
dellerinin stajyerlere (ödenmezse bilfiil icralı/
hacizli) kredi olarak verilmesi (2022 yılı için
1.050TL) ve sağlık primlerinin TBB tarafından
yatırılması şeklinde, sorunu çözmekten uzak
düzenlemelerin dışında hiçbir somut adım
atılmamıştır.

Soruna Kökten Çözüm!

Ta ki 2022 yılına kadar; sorun kökten çözülmek üzeredir! AKP-MHP iktidarı, dar bir şanslı azınlık dışında, geniş kesimler için bin bir zorlukla yürütülen avukatlık stajını fiilen lağvedecek yasal düzenlemeyi hayata geçirmiştir. 08.06.2022 tarihinde, Avukatlık Kanunu’nun 16. maddesine eklenen 2. fıkra (7409 sayılı kanunun 1. maddesi ile), “Avukatlık stajına fiilen engel olmamak şartıyla herhangi bir işte sigortalı olarak çalışılması avukatlık stajının yapılmasına engel değildir. Adli ve idari yargı hâkim ve savcı adayları ile hâkim ve savcılar hariç olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanlar da görevleri sırasında avukatlık stajı yapabilir. İlgili birimlerce stajın yapılması konusunda gereken kolaylık sağlanır. Bu fıkra-ya ilişkin usul ve esaslar Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikte düzenlenir.” şeklindedir.

Kanunun mealen söylediği şudur: “İsteyen istediği işte çalışsın, başının çaresine baksın. Staja devam ediyormuş gibi görünecekleri bir avukat ayarlasınlar yeter; zaten stajın adliye ayağı göstermelik şekilde yürütülmektedir.”

Kanunu takiben, 22.06.2022 tarihinde “Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Görev Yapanlar ile Sigortalı Olarak Çalışanların

Avukatlık Stajı Hakkında Yönetmelik” Adalet Bakanlığınca çıkarılarak yürürlüğe girmiştir. (31874 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak) Bu Yönetmelik de esasen stajyerin başının çaresine bakmasını söylemekten ileri gitmemektedir.

Avukatlığı Kim Kurtaracak?

Kanuni düzenlemeyi televizyondan öğrenen⁴ ve bugüne kadar birkaç açıklama dışında etkili bir adım atmayan TBB, olağan biçimde yönetmelik çıkarma yetkisini kullanabilseydi stajı mümkün kılacak bir mevzuat üretir miydi bilinmez ancak AKP-MHP iktidarı işi şansa bırakmamış, yönetmelik çıkarma yetkisi Adalet Bakanlığı’na verilmiştir.

Yeni bir düzenleme yapılmasına mutlaka ihtiyaç vardır. Düzenlemenin konusu, nitelikli bir stajın sağlanması için gerekli şartların oluşturulmasına odaklanmalıydı. Bu yönde atılacak bir adımın,

Neticede, üretim ilişkilerinin geldiği aşamada yıllara varan meslek içi patron-işçi çelişkisinin üzeri örtülememektedir. Bu çelişkide ezilen ve sömürülen taraf olan işçi avukatların haklarını korumak üzere ÇHD’nin başını çektiği; işçi avukatlar için tip sözleşme, yönerge ve yönetmelik çalışmaları patron avukatların açtığı davalar neticesinde yargı eliyle engellenmişti.

Bakanlık ve TBB açısından mali yükler getirip, bu kurumlara yeni ve ciddi sorumluluklar yükleyeceği açıktır. Olması gerekenin tam zıddı bir yola sapılarak staj düzeninin fiilen tasfiyesi yoluna gidilmesi sorumluluk makamlarını rahatlatmıştır.

Neticede, üretim ilişkilerinin geldiği aşamada yıllara varan meslek içi patron-işçi çelişkisinin üzeri örtülememektedir. Bu çelişkide ezilen ve sömürülen taraf olan işçi avukatların haklarını korumak üzere ÇHD'nin başını çektiği; işçi avukatlar için tip sözleşme, yönerge ve yönetmelik çalışmaları patron avukatların açtığı davalar neticesinde yargı eliyle engellenmişti. Tabela üniversitelerin giderek yayılması, baroların soruna göstermelik ilgisi, ezilenlerin yetersiz örgütlenme düzeyi ve beraberinde biriken sorunlar, nihayetinde avukatlığı en başından, staj aşamasında öldürmeye başlamıştır.

Küçük bir azınlık, kesintisiz ve yetkin bir staj dönemi geçirme şansına kavuşacaktır. Meslek içi kapitalist hiyerarşinin yakın vadede daha geniş bir temele oturacağı açıktır. Diğer yandan bu süreç, mesleğin topyekûn idari hiyerarşi altına girmesini de koşullayacaktır. Avukatlık meslek alanının doğrudan Bakanlık tarafından düzenlenmeye başlanması, idarenin idari ve mali denetim yetkisini (Anayasa m.135) aşan, avukatlar ile Bakanlık arasında amir-memur ilişkisine varacak tehlikeli bir yolun başlangıcıdır.⁵ “Patronların, meslekçilerin, barocuların” elbette sızlanmalarını duyacağız ancak sınıfsal konumları gereği siyasal iktidara etkili bir karşı koyuş içerisinde olacaklarını beklemek hayal olacaktır.

Bu açıdan söz konusu sermaye yanlısı “naylon staj” düzenlemesine karşı, ÇHD ve dost hukuk kurumlarının sahadaki mücadelesi ile el ele ilerleyecek hukuk mücadelesi önemli bir eşiktir. Saldırıyı buradan başlayarak püskürtmek de buradan ricat da mümkündür.

Avukatlık çeşitli tarihsel zorunlulukların neticesi olarak halkın hak arama özgürlüğünün merkezine oturmuş; avukatlar, belli tarihsel kesitlerde geleneksel rollerinden çıkarak işçi sınıfına mensup hale gelmiş veya sınıfın dostu olabilmışlerdir.⁶ Devletten, mahkemeden, sermayeden bağımsız; ezilenlerden, işçi sınıfından yana bir avukatlığın inşası, bu yolda elde edilmiş mevzilerin korunması, patron/bürokrat avukat azınlığının dışında kalan geniş avukat kitlesinin örgütlü ve bilinçli mücadelesiyle gerçekleştirilebilir.

YALDIZIN ALTINDAKİ BOŞLUK: AVUKAT İNTİHARLARI

Burak Duyar

Avukat

“Cesedini görmeden kimseyi ölü saymayın. Görseniz bile yanılmış olabilirsiniz.”⁷

Mesleğimizin yıllara sâri olarak geçirdiği ekonomik ve politik dönüşüm artık ölümlerimizle tezahür ediyor. Bir avukatın bürosunda, duruşma çıkışında veya haciz mahallinde saldırıya uğraması ve öldürülmesi artık yaşamımızın bir parçası haline gelmiş durumda. Mesleğe ve meslektaşlara yönelik saldırıların ekonomik ve politik sebepleri elbette bulunmaktadır. Ancak son yıllarda artan bir diğer olgu avukat intiharlarıdır. İntihar eden yurttaş ve avukat sayısındaki bu artış avukat intiharlarına ayrıca eğilmeyi gerektiriyor. Bu nedenle yazıyı yalnızca avukat intiharları ile sınırlı tutmayı, meseleyi derinlemesine okumak ve anlamak açısından daha uygun buluyorum. Pek veciz bir tabirin zaman zaman bu sınırı esnetmeme izin vermenizi sağlamasını umarak: Fazlaya ilişkin hakkım saklıdır.

Konu avukat intiharları olunca potansiyel birden fazla intihar sebebi bulabiliriz. Mesleğin itibarını yitirmiş olması bunların en popüleridir. Mesleki yıpranma, psikolojik sorunlar, geçim kaygısı ve benzeri birçok sebep sıralanabilir. Ancak sonda söyleyeceğimi başta söyleyeyim: Bu yazıyla, içinden geçilen ekonomik kriz dönemi ve mesleğin dönüşümünün avukat intiharlarındaki artışa etki ettiğine sizi ikna etmeye çalışacağım.

İntihar Vakalarında Oransal Artış

Avukat intiharlarını yorumlamadan önce Türkiye’deki intiharlar ve oranlarına kısaca değinmek daha sağlıklı olacaktır. Türkiye’de intiharlarla ilişkin istatistikler TÜİK tarafından 2019 yılından beri yayınlanmıyor. 2019 yılındaki son istatistiklere göre 2017 ve 2018 yılında ölümle sonuçlanan intihar sayısı birbirine yakın seyrediyor.⁸ Sonrasında TÜİK istatistikleri yayınlanmadığı için vakaları bunlarla ilgilenen kurumlarının faaliyet raporları gibi birbirinden farklı ve dağınık yerlerden edinebiliyoruz. Jandarma Genel Komutanlığı’nın 2020 yılı faaliyet raporunda jandarma bölgesi içerisinde bilinen 1023 intihar vakasının olduğu belirtilmekte, buna dayanılarak uzmanlar tarafından pandemi dönemine denk gelen 2020

yılı içerisinde Dünya Sağlık Örgütü derecelendirmesinde kullanılan günlük ortalama 9 kişi sınırının aşıldığı, yıllık intihar girişi mi sayısının yüz elli bine ulaşmış olabileceği yorumlanmaktadır.⁹

Ancak her geçen yıl artan ve 2022 yılının ilk yedi ayındaki avukat intiharı sayısının önceki seneye ait avukat intiharı sayısını geçtiği bir tablo karşımızda duruyor.

Avukat intiharlarına bakıldığında da oransal olarak bir artış gözlenmektedir. Özellikle son yıllarda basına yansıyan haberlerden 2019 yılında 4, 2020 yılında 3, 2021 yılında 7, 2022 yılının ilk yedi ayında

ise 10 stajyer avukat veya avukatın intihar ettiği anlaşılmaktadır. Bu yönde tutulan bir istatistik bulunmadığı için ilgili verilere yalnızca internete yansıyan haberlerden ulaşabiliyoruz. Ancak her geçen yıl artan ve 2022 yılının ilk yedi ayındaki avukat intiharı sayısının önceki seneye ait avukat intiharı sayısını geçtiği bir tablo karşımızda duruyor.

Avukat İntiharlarındaki Artışın Nedenleri

Türkiye’deki intihar oranlarıyla birlikte avukat intiharlarının da artmaya başlamasının elbette bir nedeni var. Ekonomik krizin ve resesyonun olduğu tüm dönemlerde intihar oranları da artmaya başlamaktadır. Büyük Buhran döneminde İngiltere, Amerika, Yeni Zelanda gibi ülkelerde, Sovyetlerin dağılmasından sonra post-sovyetik ülkelerde, 1998 Asya krizinde Japonya, Hong Kong ve Kore’de, 2008 krizinde ABD ve Avrupa genelinde intiharlar ve intihar oranları önceki yıllara oranla işsizlikle beraber önemli bir artış göstermiştir.¹⁰ Dolayısıyla ekonomik krizin önemli bir görüngüsü olan işsizlik, intihar riskini artıran bir unsur olarak karşımıza çıkıyor. Türkiye’de son yıllarda artış gösteren intihar ve mesleğimiz özelinde avukat intiharları da bunun bir vechesidir. Avukat sayısında ve buna bağlı olarak genç işçi avu-

Yoksullaşmanın iyice hissedilir olduğu günümüz resesyon döneminde, avukatlık özelinde son yirmi yıldır geçirilen neoliberal mesleki ekonomik dönüşüm de kolayca “meyvesini” vermektedir.

kat sayısındaki artış, mesleğin serbestlik niteliğini yitirmesi, tekelleşme ve işçileşmenin artması gibi faktörler içinden geçilen ekonomik kriz dönemiyle birleştiğinde avukat intiharlarında artış meydana gelmesi kaçınılmazdır.

Yoksullaşmanın iyice hissedilir olduğu günümüz resesyon döneminde, avukatlık özelinde son yirmi yıldır geçirilen neoliberal mesleki ekonomik dönüşüm de kolayca “meyvesini” vermektedir. Avukatlığın bağımsız niteliğini yitirerek işçileşmesi, bürolardaki emek süreçlerinin dönüşümü ve hukuk bürolarının usta-çırak ilişkisinden çıkarak hukuk fabrikaları haline gelmesi gibi yıllara yayılan değişimler, avukatların eski orta sınıf pozisyonlarını kaybetmelerine ve hukuk fakültelerinde aşılana ve idealize edilen varsıllık hayalini yitirmelerine neden oluyor. Mesleğin bu ekonomik ve politik dönüşümünü göremeyen veya görse dahi bunu değiştiremeyeceğine ikna olan bir avukatın geçimini sağlayacak ücreti elde edemediği durumda hezeyana uğraması ve bunu bireysel bir başarısızlık hali addederek intihara yönelmesi oldukça olağan bir durumdur.

Türkiye’de avukatlık mesleği neoliberal dönüşümünü tamamlamaya oldukça yaklaşmıştır. Neoliberal toplumlarda yoksulluk hali ve intihar vakaları, engellenmesi ve mücadele edilmesi gereken şeyler değildir. Yoksulluğun varlığı neoliberal düzenin çarkıdır, sistem bu şekilde işler ve kendini teminat altına alır. Neoliberal propaganda yoksulluğun bireysel bir başarısızlık hali olduğuna odaklanır. Neoliberalizme içkin düzensel problemler böylece bireysel problemler haline getirilir ve sosyal güvencelerden, sigortadan, sendikadan veya diğer mesleki güvencelerden yoksunluk bireyin kendi başarısızlığı olarak tezahür eder. Zenginliğin idealize edilmesi, yoksulluğun değersizleştirilmesi anlamını da taşır. Neoliberalizmde başarı ve başarısızlık; zenginlik ve yoksullukla eşdeğerdir.¹¹ Soyut bir onur addedilen ve itibar

Soyut bir onur addedilen ve itibar yüklenen avukatlık gibi mesleklerin icracılarının yoksullaşmaları halinde bunu bireysel bir başarısızlık olarak görme ihtimalleri çok daha yüksektir. Nitekim mesleğimiz, zenginlik idealize edilirken ilk sayılan birkaç meslekten biridir.

yüklenen avukatlık gibi mesleklerin icracılarının yoksullaşmaları halinde bunu bireysel bir başarısızlık olarak görme ihtimalleri çok daha yüksektir. Nitekim mesleğimiz, zenginlik idealize edilirken ilk sayılan birkaç meslekten biridir. Günümüzde avukatlığın işçileşmesi tartışılırken “meslek itibarı, avukatlığın kutsallığı” gibi kelimelerin zikrediliyor oluşunun da sanıyorum bu zenginlik ideali ve orta sınıf meslek algısıyla bir ilişkisi vardır. Avukat intiharları bu “başarısızlık” halinin bize görünen son formudur.

Vaziyet bu iken avukat intiharları ile nasıl mücadele edeceğimizi içinde bulunduğumuz koşulları göz önünde tutarak belirlemeliyiz. İntihar eden arkadaşlarımızı çoğu kişinin yaptığı gibi kolaylıkla psikolojisi bozulmuş ve akıl sağlığını yitirmiş özneler olarak kategorize edebiliriz ya da intihara neden olan ekonomik gerekçeler konusunda bir çözüm haritası oluşturma gayreti içerisine girebiliriz. İlki, tüm toplumlarda intihara yol açan sebepleri görmezden gelmenin ve çözümsüz bırakmanın yöneticiler tarafından tercih edilen bir yolu olmuştur. Neoliberalizmde intihara eğilimli olmak başarısız ekonomik öznelerin bir özelliğidir. Bir süre sonra bu sistem hem intihara eğilimli özneler üretmeye, hem de henüz intihar etmemiş bulunan kitleye dönük müdahaleleri meşrulaştırmaya başlar. Örneğin; intihar edenlerin akıl sağlığı sorunu olduğunu söyleyerek intihara teşebbüs edenlere yalnızca psikolojik destek verilmesini yeterli görür veya yoksulların yeterince girişimci ruha sahip olmadığı düşüncesiyle onları “girişken” olmaları için eğitime yönlendirir.¹² Türkiye’de son yıllar içerisinde artan polis intiharlarına karşı polislerin özlük hakları ve çalışma koşullarına ilişkin düzenleme yapmak veya sendika taleplerine karşılık vermek yerine polislere ücretsiz psikolojik destek sağlayan İçişleri Bakanlığı genelgelerinde bu zihniyet tezahür etmiştir.¹³ Hakeza Türkiye Barolar Birliği tarafından yapılan avukat intiharlarını da içeren avukatların sorunları ve çözümü konularında araştırma komisyonu kurulması talebinin Meclis tarafından reddedilmesi de bu vakaların temelinde yatan meselelere odaklanmak istenilmediğinin ve intiharın patolojikleştirilmek istendiğinin bir göstergesidir.¹⁴ Elbette bu sözlerimden intihar teşebbüsünde bulunan veya stresli çalışma yaşamına sahip olan kişilerin psikolojik destek almamaları gerektiğine yönelik bir sav çıkarılmasını istemem. Benimki yalnızca psikolojik destek öğütleyen ve teşvik eden bir öğretinin temelinde yatan ekonomi-politik gerekçelere değinmek istemektir.

Ölülerimiz Bize Ne Anlatıyor?

Hâlihazırda avukat intiharlarına karşı çözüm olabilecek şey, meslek içi gelir dağılımında eşitlik sağlayacak ve avukatların geçimlerini sağlamalarına yardımcı olacak mekanizmaların yaratılmasıdır. CMK ve adli yardım ücretlerinin artırılması, stajyerlere geri dönüşsüz burs ve ücret desteklerinin

Hazine tarafından üstlenilmesi, tarifelerin enflasyona göre uyarlanması ve baroların genç ve işçi avukatların geçimini teminat altına alması gerekmektedir. Aksi takdirde hâlihazırdaki sistemin devam etmesi ve intihara karşı çözüm olarak self-help pratiklerinin ve yalnızca psikolojik desteğin önerilmesi hali, daha fazla intihar ve daha fazla çözümsüzlük üretecektir.

Bu nedenle intihar eden avukatlar bize bir şey anlatıyor. Onlar yalnızca sayıdan ibaret ölümler değiller. Ölümlerimiz aynı zamanda problemlerimizin somut formları. Her bir ölüde bir kez daha yüzümüze vurulan sorunlarla yüzleşecek bir mesleki mücadeleyi ve hukuk politikasını yeniden var etmeli, bunun yollarını aramaktan vazgeçmemeliyiz.

YARGININ TETİKÇİLİĞE SOYUNDUĞU BİR DÖNEMDE DİLE PELESENK OLMUŞ “SİYASAL YARGI” İFADESİ ÜZERİNE SAYIKLAMALAR

Şerife Ceren UYSAL

Avukat

“Devlet bir kez toplum karşısında bağımsız bir güç haline geldi mi, kendisi de, artık yeni bir ideoloji yaratır. Meslekten politikacılar, kamu hukuku kuramcıları, özel hukukçular, gerçekte, ekonomik olaylarla olan bağlantıyı hileyle örtbas ederler. Her özel durumda, ekonomik olgular, yasa biçiminde onaylanmak için hukuksal konular biçimini almak zorunda olduklarından ve aynı zamanda, daha önceden yürürlükte olan bütün hukuk sistemini hesaba katmak gerektiğinden, hukuksal biçim, her şey olmak, ekonomik içerik ise hiçbir şey olmamak durumundadır. Kamu hukuku ve özel hukuk, kendi bağımsız tarihsel gelişmeleri olan, kendi başlarına sistemli bir açıklamaya elverişli ve bütün iç çelişkilerin tutarlı bir biçimde elenmiş olmaları nedeniyle böyle sistemli bir açıklamadan vazgeçemeyen özerk alanlar olarak ele alınırlar.”⁵

Engels’ten bu alıntıya yer verildikten sonra hukukun araçsallığı ve yargı mekanizmasının özselsel olarak siyasal olduğu olgularına dair başka bir cümle kurmaya gerek olup olmadığı sorusu akla gelebilir. Ancak Türkiye’de son birkaç yıldır yaşananlar karşısında geliştirilen baskın söylem ve pratik gözetildiğinde aksine bu alıntının üzerinde biraz daha titizlikle durmak gerektiği anlaşılır olacaktır.

Yargı mekanizmasının bir bütün olarak egemenin tetikçiliğine soyunduğu bir dönemden geçiyoruz. Ve ister istemez sürekli olarak “yargının siyasallaştığı” şikâyetlerini dinliyoruz. Ancak sorun şu ki, bu şikâyetlerin

Zira bir şeyin siyasallaştığını ileri sürmek, onun özsel olarak siyasal olmadığı önermesini de içerir. Bu ise ileride toplumsal alana içkin sürecelecek çatışmalar kapsamında egemenin hukuk ve yargıya biçtiği rol bugünden farklı olduğu koşullarda, mücadele içindeki kimi özneler yönüyle nötrleşme riski içeriyor.

yükselen perdeden ve istikrarlı şekilde dile getirilmesi, olası bir iktidar değişikliği akabinde süregelmeye devam edecek olan mücadeleler açısından büyük bir risk içeriyor. Zira bir şeyin siyasallaştığını ileri sürmek, onun özsel olarak siyasal olmadığı önermesini de içerir. Bu ise ileride toplumsal alana içkin sürecelecek çatışmalar kapsamında egemenin hukuk ve yargıya biçtiği rol bugünden farklı olduğu koşullarda, mücadele içindeki kimi özneler yönüyle nötrleşme riski içeriyor.

Engels'in yukarıdaki ifadesi de aslında ister Türkiye'de olsun ister dünyanın başka bir yerinde, pratik hukukçuluğun gündelik pozisyon alışı ve yargı mekanizmasının bütünsel kavranışına ilişkin bu tehlikeye örtük olarak dikkat çekiyor. Ancak bu tartışmaya geçmeden önce bütün bu makalenin kılavuzu olacak bu alıntının, “politik derdi olan pratik hukukçulara” sağladığı kolaylığı çözümleyerek başlayalım.

Bu kolaylık şöyle okunabilir: Hukukun işlevinin aslen toplumsal çeliş-

kileri hasır altı etmek olduğu ve bu anlamda bir manipülasyon aracı olarak inşa edildiği kabul edildikten sonra, bu bilgi, içinde zorunlu olarak pozisyon aldığımız yargı mekanizmasındaki bu naçizane pozisyonumuzu anlamlandırmaya hizmet eder. Sadece hukuk fakültesinde okuyan hukukçu adaylarını ileride yaşayacakları büyük bir hayal kırıklığından kurtarmak istiyorsak dahi bu ön kabulün altını çizmeye muhtacız. Ancak derdimiz bu hayal kırıklıklarını gidermekle sınırlı olmadığı yerde, bu ön kabulü başka amaçlarla da kullanabiliriz. Zira buraya içkin başka önermeler de söz konusu. Bunların başında “siyasal olmayan bir yargı olabileceği” sanrısından kurtulma zorunluluğu sayılabilir. Aksini düşünmek ya da aksine inanmak bizi öyle ya da böyle Elm Sokağı Kâbusu’nda olduğu gibi hep aynı sokağa çıkaracak.

Siyasal olmayan yargı sanrısında gizli olan tehlike çok düz bir şekilde – ve genel kabul gören ifadesiyle - ilerici bir hukuk pratiği inşa etme mücadelesinden alıkonulabilme riski olarak özetlenebilir. Ama neyse ki bir bütün olarak Marksizm ve onun bir küçük adası olarak Marksist hukuk kuramı asla yerinde saymayan, dinamik ve gelişen bir alanı ifade ediyor. Ve Marksist hukukun teorik ve pratik tarihi bu tehlikenin önüne önemli ölçüde set çekebilecek kaynaklara kavuşmamızı sağlıyor.

Bu uzun girişin akabinde makalenin sınırını da net ifade etmek bir ihtiyaç. Buradaki tartışma -her ne kadar sanrılardan sıyrılmak biraz önce bahsi geçen hayal kırıklığının ilacı olarak kabul edilmişse de- aslen pratik hukukçuluğu toplumsal mücadeleye katkı bağlamında ele alanların dertlerini ilgilendirir. Ötesi zaten dönem dönem nefes almaya katkı sunabilecek olsa dahi baştan kaybedilecek bir müsabakaya girişmekten ibarettir.

Olgusal Gerçek ile Sanrı Arasındaki Ayrım ve Ön Kabullerimizin Kaçınılmaz Sonuçları

Kelime sınırı olan bir makaleyle altı doldurulamayacak bu iddialı ara başlık Engels’in alıntısını bugün içinden geçtiğimiz süreci anlamlandırmak için kullanırken yaslanabileceğimiz başkaca kaynakları anımsama amacının bir ifadesidir.

Buradaki tartışma -her ne kadar sanrılardan sıyrılmak biraz önce bahsi geçen hayal kırıklığının ilacı olarak kabul edilmişse de- aslen pratik hukukçuluğu toplumsal mücadeleye katkı bağlamında ele alanların dertlerini ilgilendirir. Ötesi zaten dönem dönem nefes almaya katkı sunabilecek olsa dahi baştan kaybedilecek bir müsabakaya girişmekten ibarettir.

Bu noktada belki de en önemli kaynakların biri Gramsci'dir. Gramsci'ye baktığımızda hukukun egemenin elinde hegemonya inşa süreci bağlamı ile etkin bir ideolojik aygıt olduğu önermesi ile karşılaşırız. Burada hegemonya kavramı – kavram tarihsel yolculuğu içerisinde birçok değişime uğrayıp farklı yorumların konusu olsa dahi - esasen “bir egemen olma pratiği” öz anlamından hiç uzaklaşmaz.¹⁶ Ancak burada Althusser'in hukuku hem bir ideolojik aygıt hem de bir baskı aygıtı olarak tanımladığını akıldan çıkarmamak gerekir¹⁷. Althusser'e göre; hükümet, yönetim, ordu, polis, hapishaneler ve hatta mahkemeler devletin baskı aygıtlarına işaret ederken, din, eğitim, hukuk, aile, siyasal, kültürel, sendikal vb. neredeyse topluma ilişkin tüm kategoriler ideolojik aygıtlar arasında yer alır¹⁸ ve bu aygıtlar, bir yandan da zor kullanmadan kontrol altında tutabilmenin yani Gramsci'ye dönersek hegemonya inşasının esası olan rıza olgusunun bir aracı olarak görülebilirler. Kanımca bu küçük değinme, kendi pratiğimizi anlamlandırırken de işimize fazlaca yarayacak önemde bir tespite işaret eder.

Günün gerçeği ve ihtiyacı sınırında devreye sokulan araçlar elbette değişir. Yani dünün ihtiyacı Hâkim Mehmet Ekinci iken bugün bir Akın Gürlek

gerekebilir. Yahut toplumsal çatışmanın düzeyi yasal düzenlemenin ibresinin ölüm ve sıtma ile sınırı çizilmiş pusulada durduğu yeri farklılaştırabilir. Ancak bütün bu değişkenler bu alanın bir ıslah, asimile etme, entegre etme amacı taşıdığı gerçeğini değiştirmez. Bununla birlikte – Gramsci teorisinde de - mutlak bir rıza yoktur. Politik derdi olan pratik hukukçuyu tehlikeli olabilecek bir hareketsizlikten koruyan da zaten rızanın asla mutlak olamayacağı bilgisidir. Zira tarih gerçekten çatışmalarla yazılır. Ve rızanın mutlak olmayışı, tam da karşı hegemonya olanağına işaret eder.

Tekrar başlığa atıf yapacak olursak; her daim siyasal olan hukukun ya da yargının siyasallık düzeyi, farklı rızaların inşası ihtiyacına göre şekillenen, yoğunlaşan ya da seyreden bir niteliğe sahiptir.

Tekrar başlığa atıf yapacak olursak; her daim siyasal olan hukukun ya da yargının siyasallık düzeyi, farklı rızaların inşası ihtiyacına göre şekillenen, yoğunlaşan ya da seyreden bir niteliğe sahiptir. Bir dönem tetikçi bir yargıdan söz edebilirken başka bir dönem yazılı hukuk kurallarını uygulamayı az çok beceren bir yargıdan söz ediyor oluşumuz yargının her daim siyasal bir kurum olduğu gerçeğini çürütmez. Aksine bize o dönemin sosyal, ekonomik ve siyasal durumu hakkında – özellikle egemenin tercihlerini okuyabilmeye yarayacak - bilgiler verir.

Bu tartışma bağlamında hukuk, Engels'in egemen açısından taşıdığı işlev yönüyle tarif ettiği üzere önemli bir araçtır. Bu araçsallığa dayanan ilişki bir "birlikte şekillendirme" ilişkisi olarak da tanımlanabilir. Hukuk ve yargı mekanizması egemenin dönemsel ihtiyaçları ile uyumlu olarak zaman zaman yolu düzleyen, gerektiğinde esneyen, gerektiğinde sertleşen ama en önemlisi ideolojik mücadelenin en çözümsüz çatışmalarını, çözülebilir ve uzlaşılabilirliği gibi gösteren bir araç olarak da tanımlanabilir. Bu yönü ile hukuk; iktidar aygıtının her dönem için vazgeçilmezidir. Zira onun aracılığı ile devletin baskı aygıtları bir toplumsal sözleşme gücüne büründürülebilir, genelleştirilebilir ama aynı zamanda bir ideolojik araç olarak hukuk, hızla esneyebilen yapısı ile en sert toplumsal çatışmaları çözebilmeye muktedir bir güç olarak ortaya çıkıp, ideolojik olarak razı etmek istediği alanla kendisini ayırıştırır. Engels'in bağımsız tarih yazımı vurgusu aslında bu işlevin özlü bir tarifidir. Bu hali ile hukuk, esasta egemen için her daim kontrollü bir dizayn etme aracıdır.¹⁹

Hukukun örtük işlevi yani egemen eliyle - Engels'in deyimi ile - bir özerk alan olarak tanımlanması yukarıda ifade edilen o "araçsallık ilişkisinin" perdelenmesi amacını taşır. Ancak bu perde, örneğin olağanüstü hal, sıkıyö-

Ceza hukuku, hukukun bu uzlaştırma çabasına rağmen, rayından çıkan ve bu çatışmanın üzerine giden ve bilinçli ya da bilinçsiz karşı-hegemonya inşa çabasındaki unsurların baskılanmasının ve kontrol altına alınmasının bir aracı iken; özel hukuk her daim uyumlu ve çatışmasız toplum sanrısının aracı olagelmıştır.

ve bu çatışmanın üzerine giden ve bilinçli ya da bilinçsiz karşı-hegemonya inşa çabasındaki unsurların baskılanmasının ve kontrol altına alınmasının

Zira dümdüz tercümesi ile bugün yargının siyasallaştığını iddia etmek, yargının siyasal olmayabileceği ön kabulüne dayandığından geçmişin ihlallerinin cezasızlığına kapı aralamak ve gelecek ihlaller için ise -bilerek ya da bilmeyerek- taş döşemekle aynı anlama gelir.

cek ihlaller için ise -bilerek ya da bilmeyerek- taş döşemekle aynı anlama gelir. Aslında Türkiye ve bağlı olarak uluslararası yargı pratiği gözümüze soka soka bunun örneklerini verir. Kanun Hükmünde Kararnamelerle gerçekleştirilen ihraçlara karşı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) başvurularının henüz konuya özelleşmiş bir komisyon kurulmamışken Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu işaret edilerek savuşturulmasını teknik hukuki tartışmaya boğmak bir tercihken, bu mevcut durumu AİHM'in de siyasal bir alan olduğu olgusu ile açıklamak başka bir tercihtir. Bu ikinci

netim ve benzeri uyum içerisindeki toplum sanrısının dağıldığına işaret eden rayından çıkmış gibi görünen ama aslen devlet denen mekanizmaya her daim içkin olan yönetim biçimlerinin ilan edildiği dönemlerde toplumun neredeyse bütünü için aralanır. Ancak esasta tarihsel olarak bakıldığında, özellikle bu alan içerisinde uzmanlaşmışlar için, o perdenin hep ince bir tül den ibaret olduğu kabul edilebilmelidir.²⁰ Zira hegemonya asla salt ceza yasaları ya da anti terör yasalarıyla inşa edilemez ve aslında hukukun karşı çıkarları haiz sınıfları, sosyal grupları, cinsleri vs. uzlaştırdığı iddiasının yeniden ürettiği alan baskın olarak – kanımca – özel hukuktur. Ceza hukuku, hukukun bu uzlaştırma çabasına rağmen, rayından çıkan ve bu çatışmanın üzerine giden ve bilinçli ya da bilinçsiz karşı-hegemonya inşa çabasındaki unsurların baskılanmasının ve kontrol altına alınmasının bir aracı iken; özel hukuk her daim uyumlu ve çatışmasız toplum sanrısının aracı olagelmıştır. Yine Engels'in yukarıdaki alıntısına dönersek, ekonomik olanın hiçleştirilmesi ve sınıfsal çelişkilerin gizlenmesi için özel hukuk paha biçilmez bir araçtır.²¹

Bu esasında; bugün içinden geçtiğimiz dönemde olgusal gerçek ile sanrı arasındaki ayrımı yapmayı bir sorumluluk olarak tanımlamaya da götürebilir bizi. Zira dümdüz tercümesi ile bugün yargının siyasallaştığını iddia etmek, yargının siyasal olmayabileceği ön kabulüne dayandığından geçmişin ihlallerinin cezasızlığına kapı aralamak ve gele-

tercih, Olağanüstü Hal ile birlikte mağdurlar mertebesine yükselen geçmiş ihlallerde ağır payı olan yargıç ve savcılara söylemsel de olsa bir cezasızlık hediye etmekten de bizi alıkoyandır.

Hukukun Olanaklılığı Mümkün mü?

Robert Knox, “Strateji ve Taktik” başlıklı makalesinde, bu iki ucun dışında bir üçüncü alan olduğunu tanımlar ve bu alanın görünür olabilmesini strateji ve taktik arasındaki ilişkinin ya da bir anlamda mesafenin doğru tanımlanmasına bağlar.²² Marksist hukuk anlayışının bir ürünü olan bu yaklaşım, hukuku bir araç olarak tartışabilmek için çok uygun bir zemin yaratır. Bu bağlamda Knox’un, Marx, Rosa Luxemburg ve Lenin tarafından gerek sınıf mücadelesi içerisinde temel talepleri şekillendirirken hukukla kurdukları ilişkiye, gerekse “reform-devrim” ikiliği karşısında yürütülen teorik tartışmaya atıfla tanımladığı bu üçüncü alan; hem hukuka ilişkin eleştirel çalışmalar, hem de inşa edilmek istenen pratik tutumlar yönünden göz ardı edilemez bir önem taşımaktadır²³.

Bu tartışma iki önemli olanağa işaret etmektedir: Birincisi; hukuk, stratejik özünden kopmaksızın, taktiksel ve özü itibariyle siyasal bir alan olarak kabul edildiğinde bu teorik yaklaşımın pratik sonuçları karşı hegemonya mücadelesi için birçok durumda güçlendirici olabilir. İkincisi ise; Knox’un makalesinde ayrıntıları ile tartıştığı taktik ve strateji ilişkisinin doğru kurulması, yargının militanlaştığı bugünkü gibi dönemlerde talep inşa ederken liberalizm uçlarına savrulmamanın bir freni olabilir.²⁴

Tam da bu noktada önemli bir dengeye ulaşılabilir. Hukukun araçsallaştırılmasının hukuk düzenini meşrulaştıracağı yaklaşımı bu alandaki gündelik mücadeleyi bütünsel olarak önemsizleştirirken, liberal eğilim

Hukuk, gerçek yüzü ifşa edilmesi gereken bir ideolojik tahakküm aracıdır ancak hukukun araç olarak kullanılması gündelik hayat içerisinde kaçınılmazdır.

ise, - özellikle avukatlık mesleğinin yapısal eğilimlerinden de güç alarak - hukuka her şeyi çözebilecek bir güç atfeder. Buradaki denge, hukuku bir araç olarak tanımlamak ve bu sınırdan “önemsemek”, ancak bu aracı politik bağlamından koparmadan, yani “her şeyden önemli görmeden” ya da politik mücadeleye özgü birçok şeyden “daha önemsiz görerek” kurulur.

Eduardo Capulong, bu noktada hukukçu aktivizmi kavramını kullanmayı tercih eder.²⁵ Türkiye’de bu kavram sivil toplumculuğa özgülünmüş olduğundan bir kısmımızda alerji yaratır. O nedenle çeviriye sadık kalmak yerine kavramı “hukukçu mücadelesi” olarak okuyalım. Capulong’a göre bir hukukçunun mücadelesinin merkezi, aslında hukuk alanını aşan politik mücadelenin kendisiyle doğrudan bağlıdır. Esas olan politik mücadeledir ve bu bağlamda müvekkil bireyde somutlaştığı anda dahi, derdi ve pratiği bireyin ötesinde o politik mücadelenin kendisidir. Sınırı da bu aynı sulara aranmalıdır. Capulong’a göre, bu yaklaşım kendisini liberal hukukçu pratiğinden köklü bir biçimde ayırır. Bu ayrımın izleri gerek “hukuka yüklenen anlamda” gerekse “kendi pratiğine yüklediği anlamda” okunabilir. Hukuk, gerçek yüzü ifşa edilmesi gereken bir ideolojik tahakküm aracıdır ancak hukukun araç olarak kullanılması gündelik hayat içerisinde kaçınılmazdır. Zira her politik çatışmada, çatışmanın bir tarafının karşısında kamu otoritesi yargılayıcı ya da engelleyici bir güç olarak çıkacaktır ve bu nedenle politik mücadele bu alanda kendini üretmekten imtina edemeyecektir. Dahası belirli sınıfsal, cinsel, ulusal haklar için yürütülecek politik kampanyalar, stratejik hedeflere giden yolda muazzam olanaklar içerir.²⁶

Teori ile pratiğin diyalektik bütünlüğü, bu alanda karşılaşılan (pratik avukatlığa yüklenen anlamdan, hukuk eğitiminin kişilik aşındırıcı yapısından vb. hangi nedenden kaynaklanırsa kaynaklansın) sorunların aşılması için temel pusulanın kendisidir.

COĞRAFİ TEMİNAT

Güray DAĞ

Avukat

Özellikle kamuoyu gündeminde olan popüler davalarda görev yapan ve siyasal iktidarın beklentisinden ziyade, kendi vicdanî kanaatlerine göre hareket eden hâkimlerin görev yerlerinin HSK tarafından re’sen değiştirilerek başka illere atanmaları, kamuoyunda “sürgün” olarak nitelendirilmekte; iktidarın istek ve beklentileri doğrultusunda hareket etmeyen hâkimlerin “sürgün” edilmesi yoluyla, diğer hâkimlere mesaj verildiği şeklinde yorumlanmaktadır.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) tarafından çıkarılan atama karar-nameleri ile her yıl binlerce hakim ve savcının görev yeri değiştirilmek-tedir. En son 19.06.2022 tarihinde yayınlanan “Adli ve İdari Yargı 2022 Yılı Ana Kararnamesi” ile toplam 5426 hâkimin görev yerleri değiştirildi.

HSK tarafından çıkarılan bu atama kararnameleri ile görev yerleri de-ğiştirilen hakim ve savcılarının bir kısmı, bu değişiklikleri kendileri talep etmekte, ancak HSK tarafından re’sen, yani talep olmaksızın yapılan ata-malar daha çok dikkat çekmektedir. Özellikle kamuoyu gündeminde olan popüler davalarda görev yapan ve siyasal iktidarın beklentisinden ziyade, kendi vicdanî kanaatlerine göre hareket eden hâkimlerin görev yerlerinin HSK tarafından re’sen değiştirilerek başka illere atanmaları, kamuoyun-da “sürgün” olarak nitelendirilmekte; iktidarın istek ve beklentileri doğ-rultusunda hareket etmeyen hâkimlerin “sürgün” edilmesi yoluyla, diğer hâkimlere mesaj verildiği şeklinde yorumlanmaktadır.

Bu bağlamda, kamuoyunda “Gezi Davası” olarak bilinen davada sanık-ların “beraatine” karar verilmesi yönünde görüş bildirerek mahkumiyet kararına muhalefet şerhi koyan hakimin görev yaptığı İstanbul Ağır Ceza

Mahkemesi'nden alınarak Tokat'ın Turhal ilçesine, Asliye Ceza Hakimi olarak atanması; keza Suudi Arabistan İstanbul Başkonsolosluğu'nda işlenen Cemal Kaşıkçı cinayetine ilişkin İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen davanın kapatılarak Suudi Arabistan'a gönderilmesine muhalefet şerhi koyan Mahkeme Başkanının Kahramanmaraş'a atanması, “sürgün” iddialarını destekleyen örneklerden bazılarıdır.

Anayasanın 139. maddesinde ve uluslararası sözleşmelerde özel olarak düzenlenmiş “hakimlik teminatı” gibi bir hukuki kurumun varlığına rağmen, hakimlerin, özellikle de iktidarın istek ve beklentileri doğrultusunda hareket etmeyen hâkimlerin, görev yaptıkları şehirlerden “sürgün” edilecek başka şehirlere nasıl gönderilebildiği izaha muhtaçtır.

Hukuk Devleti - Bağımsız Yargı

Anayasanın 2. Maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin temel niteliklerinden birinin “hukuk devleti” olma vasfı olduğu vurgulanmıştır. Modern devletin ortaya çıkması ile birlikte ortaya çıkan bir ilke ve aynı zamanda ulaşılmaya hedeflenen bir ideal olarak hukuk devleti, devletin tüm faaliyetlerinin başta Anayasa olmak üzere hukuk kuralları ile sınırlandığı, devletin tüm karar, işlem ve faaliyetlerinin bağımsız yargı organlarının denetimine tabi olduğu, bireylerin hak ve özgürlüklerinin Anayasa ve yasalarla güvence altına alındığı devlet olarak tanımlanabilir.

Hukuk devleti, özü itibarıyla devletin tüm kurum ve organlarının hukukun çizdiği sınırlar içinde faaliyet yürütmesi üzerine temellenmektedir. Bu temelin güvencesi ise kuvvetler ayrılığı ve bağımsız yargı denetimidir. Devletin sahip olduğu kamu gücünün tek bir elde toplanmasının ve kötüye kullanılmasının engellenmesi amacıyla kabul edilen kuvvetler ayrılığı ilkesi, devlet gücünün yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç ayrı erke dağıtılması esasına dayanır. Devlet gücünün farklı erkler arasında dağıtılması, bu erklerin birbirlerini dengelemesine/frenlemesine imkân verir. Böylece kuvvetler ayrılığı, devlet iktidarını sınırlandırır ve özgürlükleri güvence altına alır. Yasama, yürütme ve yargı erkinin birbirinden ayrılması, özellikle yargı erkinin diğer iki erkten ayrı ve bağımsız olması, hukuk devleti ilkesi açısından son derece önemlidir. Hukuk devleti ilkesi, ancak bağımsız ve tarafsız bir yargı mekanizmasının kurulması, devletin tüm eylem, işlem ve kararlarının bağımsız yargı tarafından denetlenmesi ile sağlanabilir. Bağımsız yargı denetimin olmadığı bir düzenin hukuk devleti olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Aynı şekilde bireyler arasındaki hukuki uyuşmazlıkların, adil bir çözüme kavuşturulması bakımından da yargının bağımsızlığı elzemdir. Bu nedenle, yargı bağımsızlığı; hukuk dev-

leti ve demokratik bir toplum düzeni için vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

Yargı bağımsızlığı, esas olarak, hâkimlerin görevini özellikle yasama ve yürütmeden gelebilecek etkilerden bağımsız olarak, sadece hukuka ve vicdanî kanaatlerine göre yerine getirmesidir. Hâkimlerin yalnızca hukuka ve vicdani kanaate göre, objektif ve tarafsız karar vermeleri, hiçbir kişi, makam veya gücün hakimlere emir ve talimat verememesi, tavsiye, telkin ve yönlendirmede bulunamaması yargı bağımsızlığının özünü oluşturur. Yargı bağımsızlığı kavramı, esas olarak, yargı erkinin yürütmeye karşı güvence altına alınması, teknik ve fiili olarak yargıya müdahale edebilme olanağı bulunan yürütmenin yargıya doğrudan veya dolaylı olarak müdahale etmesinin önlenmesi amacına hizmet eder. Bununla birlikte yargı bağımsızlığından yargının sadece yürütme organı karşısındaki bağımsızlığı anlaşılmamalıdır. Bu bağımsızlığın yürütme organının yan sıra, yasama organı ile devlet ve toplumda etkili olan sosyal ekonomik baskı grupları karşısında da sağlanması gerekir.

Yargının, hukuk devletinin kendisine yüklediği denetim ve güvence fonksiyonunu yerine getirmesi, ancak bu organın tarafsızlığını ve bağımsızlığını garanti eden, yargı fonksiyonuna etkinlik ve verimlilik kazandıran mekanizmaların varlığıyla mümkün olabilir. Bu amaçla Anayasa'nın 138.

Anayasanın 138. maddesine göre, “Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.... görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.”

Maddesinde “mahkemelerin bağımsızlığı” düzenlenmiş ve Anayasal güvenceye kavuşturulmuştur.

Anayasanın 138. maddesine göre, “Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm

verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.... görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.”

Anayasanın 138. Maddesinde yer alan bu düzenleme, yargı bağımsızlığının sağlanması bakımından çok önemli olmakla birlikte yeterli değildir. Yargının bağımsızlığının tam olarak sağlanması için hâkimlere, görevden alınma, başka yere atanma (sürülme), emekliye sevk edilme gibi her türlü endişeden uzak olarak görev yapma imkânını sağlayacak şekilde kişisel teminatların da tanınması gerekir. Bir hakimin vermiş olduğu herhangi bir karar nedeniyle başka bir göreve atanması veya azledilmesi yahut başka bir şehre tayin edilmesi ihtimali bulunması halinde, hâkimin bağımsızlığından söz etmek mümkün olmayacaktır. Bu nedenle demokratik hukuk sistemlerinde hakimlere, hâkimlik teminatı ve coğrafi teminat gibi güvenceler de sağlanmaktadır.

Hakimlik Teminatı

Yargı bağımsızlığının en önemli unsurlarından biri, hakimlerin görevlerini serbestçe ifa edebilmelerini ve **hakimlerin kişisel bağımsızlığını** sağlama amacı taşıyan “**hakimlik teminatı**”dır.

Hakimlik teminatı, özü itibariyle, hakimlerin görev süreleri sona ermeden ve kendi talepleri olmaksızın görevden alınamaması, emekliye sevk edilememesi, ancak mahkeme kararıyla ve yasaların öngördüğü nedenlerle görevlerine son verilebilmesi anlamına gelir.

Hakimlik teminatı, 1982 Anayasasının 139. Maddesinde, hâkimlik ve savcılık teminatı başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre; *“Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz. Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.”*

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen “Yargı Bağımsızlığına Dair Temel Prensipler” belgesinin 18. Prensibinde hakimlik teminatı şöyle ifade edilmiştir: *“Yargıçlar sadece görevlerini yapamayacak duruma gelmeleri veya görevleriyle bağdaşmayacak davranışlarda bulunmaları sebebiyle görevlerinden alınabilir veya görevlerine son verilebilir.”*

Hakimlik teminatı, kurumsal yahut maddi bağımsızlık olarak da tanımlanan ve hakimlere kararlarını verirken kimsenin emir ve talimat veremeyeceği, tavsiye ve telkinde bulunamayacağına dair güvencenin zorunlu ve tamamlayıcı bir unsurudur. Zira, hâkimin “beğenilmeyen kararları” yüzünden görevden alınma veya emekliye sevk edilme korkusu yaşaması halinde, kurumsal/maddi bağımsızlık çok fazla anlam ifade etmez. Kendisine karşı böyle bir yaptırımın uygulanmasından endişe duyan bir hâkim, dolaylı olarak maddi bağımsızlığının ihlal edildiği hissine kapılacaktır.

Hakimlik teminatı, demokratik bir hukuk devletinin temel unsurlarından biridir. Bu teminat sayesinde kuvvetler ayrılığı sistemi işlevsellik kazanabilir ve yargı erkinin diğer erklerle ve özellikle yürütmeye karşı bağımsızlığından söz edilebilir.

Hâkimlik teminatı, hâkimlerin bağımsızlığını sağlamaya yönelik kurumların en önemlisidir. Hâkimlik teminatı, hâkimlere tanınan bir ayrıca-

lık değil, toplum için kabul edilen ve hâkimlerin görevlerini tam bir güven ve tarafsızlık içinde yapabilmelerini sağlayan bir kurumdur. Burada söz konusu olan, hâkimin kişisel yararı olmayıp, kamunun yararadır. Hâkimlik teminatının amacı, hâkimlerin kişisel nüfuz ve itibarlarının yükseltilmesi ve huzurlarının sağlanmasından çok, hâkimlerin özgür ve tarafsız karar verebilmelerini sağlamak, dolayısıyla topluma, adaletin her türlü baskı ve etkiden uzak olarak dağıtıldığı hususunda güven vermektir.

Coğrafi Teminat

Hakimlerin kişisel bağımsızlığını sağlamaya dönük en önemli güvencelerden biri “**coğrafi teminat**”tır. Coğrafi teminat, hakimlerin görev yerlerinin, kendi talepleri olmaksızın, geçici olarak dahi olsa değiştirilememesi anlamına gelmektedir.

Anayasanın 139. Maddesinde düzenlenmiş olan güvence hükümleri ile hâkimlerin “**görev teminatı**” sağlanmış olmasına karşın; hâkimlerin görev yerlerinin değiştirilememesi anlamına gelen “**coğrafi teminat**” düzenlenmemiştir.

Bu durum, 12 Eylül’ün bir ürünü olan 1982 Anayasasının, 1961 Anayasasından ayrıldığı bir husustur. 1961 Anayasasında, yüksek dereceli hâkimlerin muvafakatleri alınmadan, terfi ettirilerek de olsa, görev yerlerinin değiştirilememesi esası benimsenmiştir.

1961 Anayasası ile 134. maddesinde “*Hakimlerin görevlerinin veya görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi... mahkemelerin bağımsızlığı esasına göre kanunla düzenlenir*” denmektedir. Coğrafi teminat, 1961 Anayasası döneminde de yürürlükte bulunan 1934 tarihli 2556 sayılı Hakimler Kanununun 79. Maddesinde 3. sınıfın 7. derecesine gelmiş hakimler, yani yüksek dereceli hakimler için düzenlenmiş ve bu *hakimlerin mevki ve memuriyetlerinin terfi suretiyle de olsa muvafakatlari alınmadan değiştirilemeyeceği* öngörülmüştür. Bu dereceye gelmemiş hakimlere coğrafi teminat tanınmamıştır. Anayasa Mahkemesi de açılan bir davada coğrafi teminatın tüm hakimlere tanınmayıp yalnızca yüksek dereceli hakimlere tanınmış olmasını anayasaya aykırı bulmamış ve iptal istemini reddetmiştir (3.11.1966 tarihli, 1963/81 Esas, 1966/40 sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı, R.G. 13.4.1967-12572).

1982 Anayasasında, bilinçli bir tercihle hâkimlik teminatı, salt görev teminatı ile sınırlanmış ve hâkimleri coğrafi teminattan yoksun bırakan bir rejim benimsenmiş; 1961 Anayasası döneminde yüksek dereceli hakimler için kabul edilmiş olan coğrafi teminata yer verilmemiştir.

1982 Anayasasında hakimlere coğrafi teminat sağlanmamış olması, askeri yönetim sonrasında seçimle işbaşına gelen siyasal iktidarlar tarafından bir eksiklik olarak kabul edilmiş, birçok siyasi partinin parti programlarında yargıya ilişkin vaatler sıralanırken “coğrafi teminat” a da çoğunlukla yer verilmiştir. Ancak 1982 Anayasasında farklı siyasal iktidarlar döneminde birçok değişiklik yapılmış olmasına rağmen bugüne kadar hakimlere coğrafi teminat sağlayacak bir değişiklik yapılmamıştır.

Yakın tarihte, 30 Mayıs 2019 tarihinde açıklanan “Yargı Reformu Strateji Belgesi”nde, hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığını sağlamak için getirilen güvencelerin arttırılmasının planlandığı,

Bununla birlikte, “coğrafi teminat” vaadini içeren Strateji Belgesinin açıklanmasından yalnızca 1 gün sonra, 1 Haziran 2019 tarihinde yayımlanan HSK kararnamesiyle 3722 hâkimin görev yerinin değiştirilmesi, keza sonraki yıllarda yayınlanan birçok HSK kararnamesi ile binlerce hakim ve savcının görev yerinin değiştirilmesi, ayrıca, Yargı Reformu Strateji Belgesinin açıklanmasının üzerinden 3 yıldan fazla bir süre geçtiği halde coğrafi teminat konusunda hiçbir hukuki düzenleme yapılmamış olması gibi hususlar, siyasal iktidarın bu konudaki samimiyetinin sorgulanmasına neden olmuştur.

bu kapsamda Anayasa’da ve yasal mevzuatta düzenlenmemiş olan coğrafi teminatın belirli bir kıdeme sahip hâkim ve savcılar için kabul edileceği belirtilmiştir. Buna göre, belli bir kıdeme sahip hâkim ve savcılarının görev yerlerinin kendi istekleri dışında -terfi etmek suretiyle dahi- değiştirilemeyeceğine dair hukuki güvenceler sağlanması vaat edilmiştir. Bununla birlikte, “coğrafi teminat” vaadini içeren Strateji Belgesinin açıklanmasından yalnızca 1 gün sonra, 1 Haziran 2019 tarihinde yayımlanan HSK kararnamesiyle 3722 hâkimin görev yerinin değiştirilmesi, keza sonraki yıllarda yayınlanan birçok HSK kararnamesi ile binlerce hakim ve savcının görev yerinin değiştirilmesi, ayrıca, Yargı Reformu Strateji Belgesinin açıklanmasının üzerinden 3 yıldan fazla bir süre geçtiği halde coğrafi teminat konusunda hiçbir hukuki düzenleme yapılmamış olması gibi hususlar, siyasal iktidarın bu konudaki samimiyetinin sorgulanmasına neden olmuştur.

Son olarak 19 Haziran 2022 gece yarısı yayımlanan HSK kararnamesi ile tek seferde yaklaşık altı bin hâkim ve savcının görev yerlerinin değiştirilmiş olması, siyasal iktidarın bu konudaki söylem ve eylemleri arasından nasıl derin bir tutarsızlık ve çelişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Özellikle kamuoyu gündeminde olan popüler davalarda görev yapan ve siyasal iktidarın beklentisinden ziyade, kendi vicdanî kanaatlerine göre karar veren hâkimlerin görev yerlerinin HSK tarafından re’sen değiştirilerek başka illere atanmaları, kamuoyunda “sürgün” olarak nitelendirilmekte; iktidarın istek ve beklentileri doğrultusunda hareket etmeyen hâkimlerin “sürgün” edilmesi yoluyla, diğer hâkimlere mesaj verildiği şeklinde yorumlanmaktadır.

12 Eylül rejiminin ardından sivil siyasete geçildikten sonra, 1982 Anayasasının antidemokratik hükümlerinin ayıklanmasına ilişkin çok sayıda anayasa değişikliğine imza atılmış ise de sistemin askeri yönetim tarafından dizayn edilmiş ana omurgası birçok farklı yönüyle mevcudiyetini korumaktadır.

Özellikle 2010 ve 2017 yılında yapılan Anayasa değişiklikleri ile fiili bir kuvvetler birliği rejimi tesis edilerek, yargı erkinin zaten sorunlu olan bağımsızlığı neredeyse tümüyle ortadan kaldırılmıştır. Öyle ki, bugün hâkim ve savcılarının tüm atama, terfi, tayin ve diğer özlük hakları konusunda tek yetkili karar organı olan 13 üyeli “Hâkimler ve Savcılar Kurulu”nun (HSK) oluşumunda yargı erki mensuplarının neredeyse hiç söz hakkı kalmamıştır.

12 Eylül askeri yönetiminden miras kalan bir anlayışla Cumhurbaşkanı tarafından atanmış birer bürokrat olan Adalet Bakanı ve Bakan Yardımcısı HSK’da “doğal üye” olarak yer almaya devam etmekte ve bunun yanı sıra

diğer kurul üyelerinin ise çoğunluğunu yine Cumhurbaşkanı ve belirli sayıda üyeyi ise Meclis belirlemektedir.

Hâkimlerin “tayin” edilmesi de dahil olmak üzere hâkimlerle ilgili her türlü kararı verme yetkisine sahip olan HSK, mevcut yapısıyla, yargı erkini temsil eden bir kurum olmayıp; siyasi iktidar tarafından dizayn edilen bir idari kurula dönüşmüştür. Yürütmeye bağlı bulunan tüm idari kurullarda olduğu gibi, HSK’da da yürütmenin yönlendirme, talep ve hassasiyetlerine uygun bir faaliyet rejimi yürürlüktedir. Bu nedenle, siyasi iktidarın beğenmediği kararlar veren hakim ve savcıların görev yerleri, HSK kararnameleri ile sık sık değiştirilmekte, “sürgün” olarak nitelendirilen atamalar yapılmaktadır.

Siyasi iktidar, esasen, yargı bağımsızlığının sağlanması yönünde adımlar atılacağına dair tüm vaatlerine rağmen, yargı üzerinde HSK’nın mevcut yapısı sayesinde sahip olduğu güçten feragat etmek istememekte; bu nedenle, yargı bağımsızlığının sağlanması yönündeki vaatlerini hayata geçirme konusunda isteksiz davranmaktadır.

Bu duruma son verilmesi için HSK’nın bu yapısının değiştirilmesi, siyasi iktidarın HSK üzerindeki kontrolünün sonlandırılması, Anayasa’ya hakim ve savcılar için coğrafi teminata ilişkin hükümler eklenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde Türkiye’de yargı bağımsızlığı, sürgün kararnameleri gibi konular, kamuoyu gündeminde kalmaya devam edecektir.

GENÇ AVUKATLARIN RUHSAT İPTALİ SORUNU

Naim EMİNOĞLU

Ruhsatsız Avukat

***Çok açık görülmektedir ki siyasal iktidar,
avukatlık mesleğine saldırıyı OHAL
KHK'leri ile meşrulaştırmaya çalışmıştır.***

Türkiye’de 2016 yılında yaşanan darbe girişimi ve darbe girişiminin ardından ilan edilen Olağanüstü Hal nedeniyle pek çok yasal düzenleme yapılmış ve Olağanüstü Hal uygulamasına dayanılarak birçok kanun hükmünde kararname yayınlanmıştır. Bu kararnamelerde 100.000’in üzerinde insan işten çıkarılmıştır. Bahse konu olan yasal düzenlemelerle avukatlık mesleğine dair de pek çok kısıtlamaya gidilmiş ve savunma hakkının engellendiği çok sayıda yasal düzenleme yapılmıştır.

Avukatlık mesleğinin icra edilmesini engelleyen uygulama ve yasal değişikliklere örnek olarak duruşmalarda 3 avukat sınırının getirilmesi, gözaltında 4 gün boyunca avukat görüşünün engellenmesi, avukatların soruşturma ve kovuşturmalarda davalardan yasaklanması, avukatların hapisanede tutuklularla görüşmelerinin dinlenmesi ve kayıt altına alınması ile avukatların mesleki faaliyetleri gerekçe gösterilerek kovuşturulması gösterilebilir.

Çok açık görülmektedir ki siyasal iktidar, avukatlık mesleğine saldırıyı OHAL KHK’leri ile meşrulaştırmaya çalışmıştır. 2016 yılından sonraki süreçte avukatlık mesleği ve savunma hakkı ciddi anlamda yara almıştır. Toplumsal muhalefet OHAL sürecinde “terörle mücadele yasaları” ile baskı altına alınmaya çalışılmıştır.

2016 yılından başlamak üzere avukatlık kanununda yer alan bir madde gerekçe gösterilerek pek çok hukuk fakültesi mezununun avukatlık mesleğine başlamaları engellenmiştir.

2018 yılında OHAL uygulamasına son verildiği ilan edilse de OHAL zamanında çıkarılan pek çok KHK yasalaştırılmış ve OHAL uygulamaları ülke genelinde uygulanmaya devam etmiştir.

OHAL KHK'leri ile düzenleme yapılmamasına rağmen hakkında ceza kovuşturması yapılan stajyer avukatlar da söz konusu süreçten etkilenmiştir. 2016 yılın-

dan başlamak üzere avukatlık kanununda yer alan bir madde gerekçe gösterilerek pek çok hukuk fakültesi mezununun avukatlık mesleğine başlamaları engellenmiştir. Masumiyet karinesinin ve çalışma hürriyetinin ağır ihlali niteliğindeki bu uygulama nedeniyle 2020 yılı itibarıyla avukatlığın kanuni bütün vasıflarını taşıyan ancak avukatlık ruhsat belgelerine el konulmuş 1461 avukat bulunmaktadır. Söz konusu rakam 2016 ve 2020 yılları arasında Adalet Bakanlığı'nın ruhsat belgelerine ilişkin Türkiye Barolar Birliği'ne geri gönderdiği dosyalar derlenerek elde edilmiştir. İlgili rakamlara Adalet Bakanlığı'nın sitesinde²⁷ bulunan faaliyet raporlarından ulaşılabilir. 2020 ile 2022 yılları arasında ise Adalet Bakanlığı bu konuya ilişkin herhangi bir veriyi kamuoyu ile paylaşmamıştır. Ancak avukatlık ruhsatına el konulan toplam avukat sayısının 2000 rakamını çoktan geçtiği düşünülmektedir.

İşbu yazının yazılma amacı, Türkiye’de avukatlara karşı baskı ve saldırıların bir başka yönü olan ruhsat iptali (ruhsat gaspı) konusunun hukuka aykırı yönlerini ve insan haklarına yönelik ağır ihlallerini anlatabilmektir.

Ruhsat İptalinin Ulusal Mevzuattaki Yeri

Türkiye’de avukatlık ruhsat belgelerinin iptal edilmesine dayanak olarak gösterilen ulusal mevzuat şu şekildedir.

“Avukatlığa kabulde engeller: (I)

Madde 5 – Aşağıda yazılı durumlardan birinin varlığı halinde, avukatlık mesleğine kabul istemi reddolunur :

a) Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı iki yıldan fazla süreyle hapis cezasına ya da Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, (...) (I) zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmak,

(...)

Adayın birinci fıkranın (a) bendinde yazılı cezalardan birini gerektiren bir suçtan kovuşturma altında bulunması halinde, avukatlığa alınması istegi hakkındaki kararın bu kovuşturmanın sonuna kadar bekletilmesine karar verilebilir.”

2016 yılının ardından ilk uygulama şu şekilde olmuştur. TBB yukarıda belirtilen yasanın 5. maddesinin 3. Fıkrasına dayanarak kendisine ruhsat belgesi için başvuran adayların başvurusunu haklarında ceza kovuşturması olması nedeniyle kabul etmemiştir. Bu süreç yaklaşık 3 yıl boyunca devam etmiştir. Kamuoyundan gelen tepkilerin artması nedeniyle TBB bu uygulamasından 2019 yılının başlarında vazgeçmiş ve haklarında ceza kovuşturması olan stajyer avukatlara masumiyet karinesi ve çalışma hürriyetini gerekçe göstererek ruhsat belgesi başvurularını kabul etmeye başlamıştır.

TBB’nin kendisine yapılan ruhsat başvurularını onaylamaya başlamasından sonra, Adalet Bakanlığı Avukatlık Kanunu’nun 5. maddesinin 3. fıkrasında yer alan ibareye dayanarak TBB’nin vermiş olduğu kararları kabul etmeyerek ruhsat başvurularını TBB’ye geri göndermeye başlamıştır. Söz konusu kanun maddesinde TBB’ye takdir hakkı tanınmıştır; ancak bu hak

Adalet Bakanlığı tarafından kabul edilmemektedir.

Son süreçte yapılan uygulama ise şu şekilde işlemektedir. TBB, hakkında ceza kovuşturması olan stajyer avukatın avukatlık ruhsat başvurusunu kabul etmekte ve dosyayı Adalet Bakanlığına göndermektedir. Adalet Bakanlığı ceza kovuşturmasını gerekçe göstererek başvuruyu TBB'ye iade etmektedir. TBB daha önce vermiş olduğu kararı tekrarlayarak direnme kararı vermekte ve Adalet Bakanlığı da bunun üzerine TBB tarafından verilen kararı onaylamak durumunda kalmaktadır. Bunun üzerine ruhsat başvurusunda bulunan stajyer avukatın ruhsat başvurusu kabul edilmekte ve baroda yemin etmesi ile birlikte avukatlık mesleğine başlamaktadır.

Adalet Bakanlığı yaşanan bu durum karşısında İdare Mahkemesine TBB'nin “avukatlık ruhsatı verme” işlemine karşı iptal davası açmaktadır. Bu davanın açılması ile birlikte ruhsat hakkında yürütmeyi durdurma kararı verilmekte ve avukatlık mesleğine henüz başlamış olan kişinin ruhsatı askıya alınmaktadır. Mahkemenin Adalet Bakanlığının iptal talebi doğrultusunda karar vermesidurumunda avukatlık ruhsatı iptal edilmektedir. Dolayısıyla avukatlık ruhsatnamesi belirsiz bir süre için gasp edilmektedir.

Örnek vermek gerekirse Adalet Bakanlığı tarafından resmi olarak hazırlanan faaliyet raporlarına göre 2009 ve 2015 yılları arasında Adalet Bakanlığı sadece 105 kişinin ruhsat başvurusunu TBB'ye iade etmiştir. Yukarıda belirttiğimiz üzere 2016-2020 yılları arasında bu rakam 1461'dir. Bu çarpıcı gerçek bile kanun maddelerinin amacına aykırı bir şekilde, savunma hakkı ve avukatlık mesleğine saldırı amacıyla uygulanmaya başladığını göstermektedir.

Adalet Bakanlığı söz konusu davayı açarken Avukatlık Kanunu'nun 8. maddesindeki şu ifadelere dayanmaktadır.

“Ancak Adalet Bakanlığı uygun bulmadığı kararları bir daha görüşülmek üzere, gösterdiği gerekçesiyle birlikte TBB'ye geri gönderir. Geri gönderilen bu kararlar, TBB Yönetim Kurulunca üçte iki çoğunlukla aynen kabul edildiği takdirde onaylanmış, aksi halde onaylanmamış sayılır; sonuç TBB tarafından Adalet Bakanlığına bildirilir.

Baro yönetim kurulunun, avukatlığı kabul isteminin reddi veya kovuşturma sonuna kadar beklenmesi hakkındaki kararları, süresi içinde itiraz edilmediği takdirde kesinleşir.

Adalet Bakanlığının dördüncü fıkra uyarınca verdiği kararlara karşı, TBB, aday ve ilgili baro; Adalet Bakanlığının uygun bulmayıp bir daha görüşülmek üzere geri göndermesi

üzerine TBB’ce verilen kararlara karşı ise, Adalet Bakanlığı, aday ve ilgili baro idari yargı merciine başvurabilir.”

Avukatlık Kanunu’na yukarıda belirtilen her iki düzenleme de 2001 yılında getirilmiştir. Söz konusu düzenlemeler açıktır ki İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesine, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve Avukatların Rolüne Dair Temel Prensiplere (Havana Kuralları) aykırıdır. Buna rağmen söz konusu yasal düzenlemelerde belirtilen yetkilerin 2001 yılından 2016 yılına kadar Adalet Bakanlığı tarafından çok az kullanılmıştır. Örnek vermek gerekirse Adalet Bakanlığı tarafından resmi olarak hazırlanan faaliyet raporlarına göre 2009 ve 2015 yılları arasında Adalet Bakanlığı sadece 105 kişinin ruhsat başvurusunu TBB’ye iade etmiştir. Yukarıda belirttiğimiz üzere 2016-2020 yılları arasında bu rakam 1461’dir. Bu çarpıcı gerçek bile kanun maddelerinin amacına aykırı bir şekilde, savunma hakkı ve avukatlık mesleğine saldırı amacıyla uygulanmaya başladığını göstermektedir.

Ruhsat İptalinin Anayasa ve Uluslararası Mevzuatta Yeri

Havana Kurallarının 24. maddesinde “Avukatlar kendi menfaatlerini temsil etmek süreklilik taşıyan mesleki eğitim ve öğretimlerini geliştirmek ve meslek haysiyetlerini korumak için bağımsız meslek örgütleri kurma ve bunlara katılma hakkına sahiptir. Meslek örgütlerinin yönetim organları, üyeleri tarafından seçilir ve bu organlar dış müdahaleye maruz kalmadan görevlerini yapar” ibareleri yer almaktadır. Adalet Bakanlığının TBB Yönetim Kurulu’nun avukatlık

ruhsatı verme işlemine karşı iptal davası açmaktadır. Bu davaların büyük bir kısmında Adalet Bakanlığının iptal talebi idare mahkemelerince büyük bir oranda kabul edilmektedir. İstemin reddi kararı verilen davalar ise Adalet Bakanlığı tarafından istinaf mahkemesine taşınmakta ve oradan yerel mahkemenin kararının aksine talebin kabulü kararları çıkmaktadır. Bu durum fiili olarak TBB'nin mahkeme kararları yoluyla avukatlık mes-

leğine ilişkin bağımsız olarak karar vermesinin önüne engel olmaktadır. Ayrıca TBB, Yürütmenin Yargıya açtığı davalar yoluyla açık bir şekilde dış müdahaleye de maruz kalmaktadır.

Havana Kurallarının 28. Maddesinde; “Avukatlar hakkında disiplin işlemleri, meslek örgütleri tarafından kurulan bağımsız bir disiplin komitesi, bağımsız

bir kanuni makam veya bir mahkeme önüne getirilir ve bu işlemler bağımsız yargısal denetime tabidir.” İbareleri kullanılmaktadır. Adalet Bakanlığı bir önceki maddede belirttiğimiz “iptal davası açma” yoluyla TBB’ye ait bir yetki olan “disiplin yetkisine” el koymaktadır. Şöyle ki TBB tarafından mesleğe kabul edilen bir avukatın eylem ve davranışlarının mesleğin yürütümü ile bağdaşmaması durumunda hakkında disiplin yaptırımı uygulanabi-

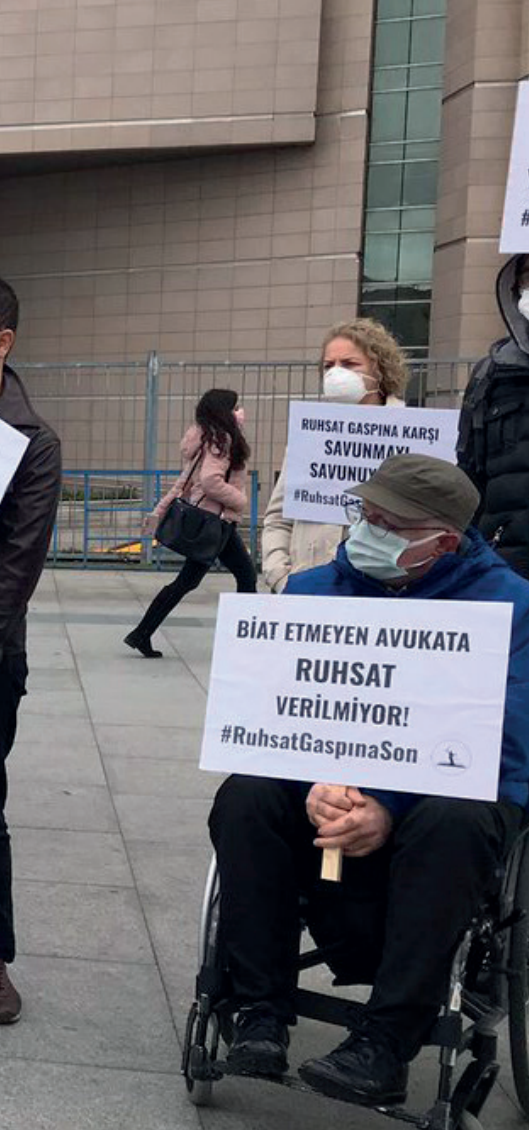
leceği; hakkında meslekten çıkarma cezasını gerektiren ve Avukatlık Kanunu’nun 5/1-a bendinde yazılı suçları da kapsayan bir fiilden kovuşturma altında ise Avukatlık Kanunu’nun 153. maddesi uyarınca tedbir niteliğinde geçici olarak işten yasaklanabileceği açıktır. Avukatın kovuşturma sonucunda avukatlığa engel bir suçtan mahkûm olması durumunda da hakkında meslekten çıkarma cezası verileceği ve isminin baro levhasından silineceği kanunun emredici hükümlerindendir. Ancak Adalet Bakanlığı, TBB’nin mesleğe kabul kararına karşı hukuka aykırı bir şekilde İdare Mahkemesine başvurarak TBB’nin disiplin yetkisini de elinden almaktadır.

Türkiye Anayasası 38. maddesinde “Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılmaz.” ibareleri kullanılarak masumiyet karinesi vurgulanmıştır.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi 6. maddesinde “Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.” ifadesiyle masumiyet karinesi vurgulanmıştır.

Adalet Bakanlığı tarafından Avukatlık Ruhsatı Verme İşlemine karşı açılan iptal davasında gerekçe olarak stajyer avukat hakkında daha önce açılan ceza soruşturması veya kovuşturması gösterilmektedir. Bu durum açık bir şekilde masumiyet karinesinin ihlalidir. Adalet Bakanlığı tarafından aşağıda paylaşılan veriler de bu durumu kanıtlar niteliktedir. Türkiye’de Terörle Mücadele Kanunu’na dayanılarak pek çok dava açılmaktadır. Ancak pek azından mahkumiyet kararı çıkmaktadır.

“Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar kapsamında açılan

toplam 205.316 dava karara bağlanmıştır ve bu suçlardan mahkûmiyet oranı %55,7’dir. Devletin güvenliğine karşı suçlar kapsamında açılan 473 dava karara bağlanmıştır ve mahkûmiyet oranı %29,1’dir. Terörle Mücadele Yasası kapsamında açılan toplam 24.983 dava karara bağlanmıştır ve mahkûmiyet oranı %25,2’dir.”

Dolayısıyla açılan ceza soruşturması ve kovuşturmasına bağlı olarak ruhsat işleminin iptal edilmesi ve avukatlık mesleğinin yapılmasının engellenmesi açık bir şekilde masumiyet karinesini ihlal etmekte ve henüz hakkında hiç bir hüküm kurulmayan birine verilmesi muhtemel cezanın sonuçlarına şimdiden katlanması anlamına gelmektedir.

Türkiye Anayasası 48. maddesinde “Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.” ifadeleri ile çalışma hürriyeti tanımlanmıştır.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi 8. maddesinde “Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.” ifadeleri ile özel ve aile hayatına saygı hakkı tanımlanmıştır. Çalışma Hakkı açık bir şekilde özel hayata saygı hakkının içinde yer alan bir haktır. Özel ya da aile hayatının kurulabilmesi çalışma hakkının sağlanmasına bağlıdır.

Adalet Bakanlığı İdare Mahkemelerinde açmış olduğu bu dava ile açık bir şekilde mesleğe yeni başlayan bir avukatın işsiz kalmasına neden olmaktadır. Hukuk Fakültesi mezunu olan bu kişiler hayatın hiçbir alanında meslekleri ile ilgili bir işte çalışmamaktadır. Bu durum açık bir şekilde Türkiye’de hakkında ceza kovuşturması olan yüzlerce genç avukatın işsiz kalmasına ve özel hayatını kurmasına engel olunması anlamına gelmektedir. 24-25 yaşlarında olan ve ruhsatları iptal edilen avukatların bir işte çalışmıyor olması dolayısıyla, avukatlık yapamaması açık bir şekilde özel ve aile yaşamına saygı hakkını ihlal etmektedir.

Ruhsat İptali Davası ve Hakkın Kötüye Kullanımı

1136 sayılı Avukatlık Kanunu açık bir şekilde avukatlık ruhsatı verilmesi, iptal edilmesi veya ruhsatın yürürlüğünün durdurulması hallerinde yetkili idarenin kamu kurumu niteliğindeki Barolara ve TBB’ye vermiştir. Adalet Bakanlığının ise Avukatlık Ruhsatı konusunda yetkisi kanunda çok istisna olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla yukarıda belirtilen iptal davasının açılması bir istisna kapsamında olup genel nitelikte değildir.

Adalet Bakanlığı iptal davasını, 1136 sayılı Kanun’un 8. maddesinin son

fıkrasına dayanarak açmıştır. Söz konusu madde istisna nitelikte olup, yukarıda A Bölümü'nün 6. maddesinde belirtilen kanun maddesinden bu durum açık şekilde anlaşılmaktadır.

İlgili kanun metni açık hukuka aykırılık hallerinin önüne geçilebilmesi için kanun koyucu tarafından 2001 yılında 1136 sayılı Kanun'a konulmuştur. Söz konusu maddenin gerekçesi şu şekilde belirtilmiştir: “*Maddeyle, TBB'nin itiraz üzerine verdiği kararların Adalet Bakanlığının onayıyla kesinleşeceği veya Bakanlığa intikali tarihinden itibaren bir ay içerisinde Bakanlıkça karar verilmediği takdirde kararların onaylanmış sayılacağı esası getirilmektedir.*” Söz konusu kanun metnine de bakıldığında Adalet Bakanlığının söz konusu işlemlere karşı esas yetkili idare olmadığı açıktır. Bu durum Adalet Bakanlığının ruhsat işlemine karşı onay yada ret cevabı vermediği durumlarda TBB'nin vermiş olduğu kararın kesinleşmesi ile ortaya konulmuştur.

Dolayısıyla Adalet Bakanlığının açık hukuka aykırılık halleri olmayan durumlarda TBB tarafından verilen Avukatlık Ruhsatının iptali istemiyle dava açması gerek 1136 sayılı Kanun'un tamamına gerek 1136 sayılı Kanun'un 8. maddesini son fıkrasına göre yetki gaspı niteliğindedir.

Sonuç

Avukatlık mesleğine yönelik 6 yıldır devam eden bu sürece son verilmesi gerekmektedir.

CMK, TCK ve Avukatlık Kanunu'nun disiplin işlemleri ile ilgili maddeleri ruhsat işleminin zorunlu görülen hallerde iptalini zaten öngörmektedir. Ancak hiçbir somut durum olmamasına rağmen, sadece devam eden ceza soruşturması veya kovuşturmasının gerekçe gösterilerek ruhsat işlemlerinin Adalet Bakanlığı tarafından üyelerini Adalet Bakanının atadığı bir mahkemeye iptal ettirilmesi hukuk düzeni, öngörülebilirlik ve hukuki güvence ilkeleri ile bağdaşmamaktadır.

İdare Mahkemelerine açılan her dava ile masumiyet karinesi ve özel ve aile yaşamına saygı hakkı kapsamında korunan çalışma hakkı ihlal edilmektedir. İki binden fazla kişinin ruhsat işlemlerinin bu davalar yoluyla iptal edilmesi durumun aciliyet ve önemini göstermektedir.

***İdare Mahkemelerine
açılan her dava ile
masumiyet karinesi ve
özel ve aile yaşamına
saygı hakkı kapsamında
korunan çalışma hakkı
ihlal edilmektedir. İki
binden fazla kişinin ruhsat
işlemlerinin bu davalar
yoluyla iptal edilmesi
durumun aciliyet ve
önemini göstermektedir.***

Adalet Bakanlığı takdir ve disiplin yetkisini fiilen TBB’nin elinden almış durumdadır. Bu durum Havana Kurallarına açık bir şekilde aykırılık oluşturmaktadır. Ayrıca TBB’nin pasif ve sessiz kalma şeklindeki tavrı da bu durumun nedenlerinden biri olmuştur.

Yazıda belirttiğimiz veriler ışığında genç avukatların yaşadığı avukatlık ruhsatının iptali sorunu acilen avukatlar tarafından da gündeme alınmalı ve ruhsatsız avukat sorununun çözümü için TBB ve barolara harekete geçmeleri yönünde baskı yapılmalıdır.

GÜVENLİ YARGIÇLIK

Nuh Hüseyin KÖSE

Hâkim

Doğal yargıç ilkesi, hangi uyuşmazlıklarda hangi mahkemelerin görev ve yetkili bulunacağını, uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce, belirli bir olayla bağlantılı olmaksızın, herkes için genel ve soyut kurallarla kanunda öngörülmüş olmasını ifade etmektedir.

Adalet, insanlığın belki de varoluşundan bu yana kafa yorduğu, doğada bulunmayan; insan icadı bir kavram. Adil toplum olma arzusundaki günümüz modern demokrasilerinde adalet, ilke, sözleşme, anayasa ve yasalarla somutlaştırılıyor. Adil devlet yaratma arzusundaki insanlığın, son iki yüzyılda üzerinde en çok kafa yorduğu kavram, hukuk devleti ilkesi ile bunun bir gereği olarak ortaya çıkan adil yargılanma hakkıdır. Bu kısa yazıda, adil yargılanma hakkının en önemli unsurlarından biri olan doğal yargıç ilkesi ile bu ilke kapsamında değerlendirilen yargıcın yer güvencesine değineceğim.

Doğal yargıç ilkesi, hangi uyuşmazlıklarda hangi mahkemelerin görev ve yetkili bulunacağını, uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce, belirli bir olayla bağlantılı olmaksızın, herkes için genel ve soyut kurallarla kanunda öngörülmüş olmasını ifade etmektedir. Bu ilke sayesinde, yargılamaya konu fiilin meydana gelmesinden sonra oluşacak olaya ve dava tarafına özgü mahkemelerin kurulmasının önüne geçilmek amaçlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Kanuni Hâkim Güvencesi" başlıklı 37'nci maddesinde "Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sa-

hip olağanüstü merciler kurulamaz” denilerek, doğal hâkim ilkesi ve kanuni hâkim güvencesi düzenlenmiştir.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 6/I. maddesine göre de “ Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından... görülmesini isteme hakkına sahiptir.”

Doğal Yargıç İlkesine Göre Görülmekte Olan Davaların Yargıçlarının Başka Yer ya da Mahkemelere Atanması Mümkün Müdür?

Yargıçların çıkar çatışmalarına ve sindirmeye karşı korunmaları gerekir. Bağımsızlıklarını güvence altına almak için, görev süreleri, bağımsızlıkları, güvenlikleri, ücretleri, hizmet koşulları ve emeklilik yaşları dahil olmak üzere yargıçların statüleri yeterli hukuksal güvencelere sahip olmalıdır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin 14. maddesine dair 23 Ağustos 2007 tarihinde yayımlanan 32 sayılı Genel Yorumunda (Mahkemeler önünde eşitlik ve adil yargılanma hakkı): bir yargı organının yetkililiği, bağımsızlığı ve tarafsızlığı, herhangi bir istisna tanımayan, mutlak bir haktır. Bağımsızlık gerekliliği, özellikle, yargıçların atanmasında izlenen usuller ve aranan vasıflarla; zorunlu emeklilik yaşına veya görev bitimine kadar görev güvencesiyle; bunların olduğu yerlerde terfi, tayin, el çektirme ve görevden alma gibi işlemleri düzenleyen kurallarla ve yar-

gının, yürütmenin ve yasamanın politik müdahalelerinden fiilen bağımsız olmasıyla ilgilidir. Devletler, yargının bağımsızlığını güvence altına alacak tayin, ücret, görevlendirme, terfi, el çektirme, disiplin cezaları ve görevden alma gibi işlemleri net usullere ve nesnel ölçütlere sağlayan yasalar hazırlayarak yargıçları, kararlarında herhangi bir siyasal etkiden koruyacak önlemleri almalıdırlar. Yargı ve yürütmenin işlev ve yetkilerinin birbirinden net biçimde ayırt edilemediği veya bunlardan ikincisinin birincisini denetleyip yönlendirebildiği durumlar bağımsız yargı nosyonu ile bağdaşmaz. Yargıçların çıkar çatışmalarına ve sindirmeye karşı korunmaları gerekir. Bağımsızlıklarını güvence altına almak için, görev süreleri, bağımsızlıkları, güvenlikleri, ücretleri, hizmet koşulları ve emeklilik yaşları dahil olmak üzere yargıçların statüleri yeterli hukuksal güvencelere sahip olmalıdır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 1994 tarihli 518. toplantısında alınan 12 sayılı tavsiye kararında da belirtildiği gibi "Ağır hastalık veya menfaat çatışması gibi geçerli nedenler dışında bir dava, o davaya bakan belirli bir hakimden alınmamalıdır. Davanın alınmasını gerektiren bu tür nedenler ve usuller kanunla öngörülmesi ve hükümet veya idarenin menfaatlerinden etkilenmemelidir. Bir davanın bir hakimden alınması kararı, yargı bağımsızlığına sahip olan bir merci tarafından verilmelidir."

AB Bakanlar Komitesi'nin 2010 tarihli tavsiye kararına göre "Hâkimler, yargı teşkilatında reforma gidilmesi veya disiplin cezaları gibi durumlar dışında, kendileri istemedikleri sürece yeni bir göreve atanmamalı veya görev yerleri değiştirilmemelidir." Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi'nin (CCJE) 2001 tarihli görüşüne göre de; (a) hakimlerin görev yerlerinin değiştirilememesi, en üst düzey iç hukuk düzenlemelerinde yer alacak bağımsızlık kavramının açık bir unsuru olmalıdır (...);

(b) disiplin meselesi söz konusu olduğunda, savunma haklarını tam olarak teminat altına alan usuller dairesinde bağımsız bir merciin müdahalesi özel bir öneme sahiptir;

(c) yalnızca görevden alınmayı gerektirecek fiilleri değil, aynı zamanda mahkeme veya görev yeri değişikliği de dahil olmak üzere herhangi bir disiplin işlemi veya statü değişikliğini gerektirecek fiilleri de tanımlayan standartlar geliştirmek yararlı olacaktır.

Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesi de " Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 23 § 1 (c) maddesinde öngörülen korumaya ilişkin olarak Apitz Barbara vd. ve Reverón Trujillo davalarında, 'atama, terfi, açığa alma ve görevden alma gibi konular için nesnel kriterler ve açık usuller bulunması ve bu hakkın kullanılmasında 'kişilerin ayrımcılığa maruz bırakılmaması' durumunda bu hakka saygı gösterildiği ve hakkın güvence altına alındığı anlamına gelmektedir. Bu itibarla, Mahkeme, göreve erişim ve görev teminatı konusundaki fırsat eşitliğinin tüm müdahale ve siyasi baskılardan muafiyet sağladığına işaret etmiştir." diyerek, atamalarda nesnel kriterler bulunması gereğine vurgu yapmıştır. Ayrıca Mahkeme, "Reverón Trujillo/Venezuela davasında, Sözleşme'nin 8 § 1 maddesinde teminat altına alınan bağımsız bir mahkeme tarafından yargılanma hakkının, bir vatandaşın sadece bağımsız bir hakim tarafından yargılanma hakkına sahip olduğu anlamına geldiği sonucuna varmıştır. Ancak, hâkimin yargı bağımsızlığına izin veren birtakım güvencelere sahip olduğu dikkate alındığında; yargı bağımsızlığının yalnızca yargıya ilişkin meselelerle bağlantılı olarak incelenmemesi gerektiğini belirtmek

MHP'Lİ BAŞKANI TUTUKLAYAN, HAKİM VE SAVCI SÜRÜLDÜ!

önemlidir. Mahkeme, yargı bağımsızlığı güvencesinin ihlalinin, hâkimin görev süresi ve görevindeki istikrarı ile ilgili olması sebebiyle, görev süresini keyfi olarak etkileyen devlet kararından etkilenen bir hâkimin sözleşme kapsamındaki hakları ışığında incelenmesi gerektiği kanaatinde-dir. Bu manada, yargı bağımsızlığına ilişkin kurumsal güvence, hâkimin görev yerinde kalma hakkı ve dolayısıyla görev süresinin teminat altına alınması ile doğrudan alakalıdır.” görüşündedir.

Ülkemiz uygulamasında yargıçların mahkemeleri veya görev yerleri rutin olarak değiştirilmektedir. Bunu engelleyecek bir mevzuat bulunmadığı gibi, ülke şartları ve yargıçların yaşamak istedikleri yerler itibarıyla bölge sistemi uyarınca objektif kriterlere göre başka yerlere nakillerinde ilk bakışta doğal yargıç ilkesine aykırı bir durum görülmemektedir.

Ülkemiz uygulamasında yargıçların mahkemeleri veya görev yerleri rutin olarak değiştirilmektedir. Bunu engelleyecek bir mevzuat bulunmadığı gibi, ülke şartları ve yargıçların yaşamak istedikleri yerler itibarıyla bölge sistemi uyarınca objektif kriterlere göre başka yerlere nakillerinde ilk bakışta doğal yargıç ilkesine aykırı bir durum görülmemektedir. Ancak, talebi bulunmayan yargıcın, belirlenen objektif ilkeler gözetilmeksizin görev yaptığı mahkemeden alınarak, aynı yerdeki ya da başka yargı çevresindeki başka bir mahkemeye atanmasının doğal yargıç ilkesi ile bağdaşmadığı ortadadır. Bu nedenle “son derece önemli olan coğrafi teminatın ye-

niden mevzuata dahil olması gereğinin yanında, aynı yargı çevresi içinde dahi olsa hakimin görev yaptığı mahkemenin keyfi olarak değiştirilmesi uygulamalarından vazgeçilmesi gereklidir.”

Birçok uluslararası sözleşmede de belirtildiği gibi, yargıçların bağımsızlığı kendi çıkarları için tanınan bir ayrıcalık olmayıp tarafsız bir adalet arayışı ve beklentisi içinde olan kişiler ve hukukun üstünlüğü yararına olan bir durumdur. Bu bağımsızlık; özgürlüğün, insan haklarına saygının ve hukukun tarafsız bir şekilde uygulanmasının bir güvencesi olarak değerlendirilmelidir. Hâkimlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı, tarafların mahkeme önünde eşitliğinin güvence altına alınmasında esastır. Zira, bir yargıcın yerinin değiştirileceği kaygısıyla cesurca karar verememesinden en çok davanın adalet bekleyen tarafı etkilenecektir. Özellikle yürütme mensuplarının ya da devletin taraf olduğu davalara bakan mahkemelere atama yapılması kura yöntemiyle olmalı, zorunluluk bulunmadıkça bu tür davalarda görev yapan yargıçların başka birimlere atanmalarının önüne yasal engeller konulmalıdır.

Sonuç

Ülkemizde halen, yargıçların disiplin ve yerlerinin değiştirilmesi gibi işlemler HSK tarafından yasal bir kriter olmaksızın, kendi koyduğu ve üzerinde değişiklik yapma yetkisi bulunan ilke kararlarına göre yapılmaktadır. HSK'nin meslekten çıkarma dışındaki tüm kararlarına karşı yargı yolu kapalıdır. Yargının bağımsızlığı, yine yürütmeden bağımsız, işyeri demokrasisine uygun olarak en az yarısı kendi mensupları arasından seçilmiş, bağımsız bir kurul tarafından korunmalıdır. Yargıç ve Cumhuriyet savcıları objektif yöntemlerle yapılan ciddi sınavlarla mesleğe alınmalı, hakimlik teminatı esaslarına göre görev yeri güvenceleri korunarak çalışmaları sağlanmalıdır. Unutmamak gerekir ki toplumların cesur yargıçlara değil, nitelikli, adil ve güvenceli yargıçlara gereksinimi var.

YENİ ÜCRETİ KÖLELER: AVUKATLAR!

Gamze YENTÜR
Avukat

Ancak sınıflı topluma geçiş ile birlikte toplumsal kurallar kendini hukuk sistemi ve yasalarda somutlamıştır. Her üretim biçiminin kendi içinde bir hukuk sistemi olduğunu belirtmekte fayda var.

“Görevimizi yaparken kimseye, ne müvekkile ne hakime, hele ne de iktidara tabiyiz. Bizim aşığımızda kişilerin varlığı iddiasında değiliz. Fakat hiçbir hiyerarşik üst de tanımıyoruz. En kıdemsizin en kıdemliden veya isim yapmış olandan farkı yoktur. Avukatlar tarih boyunca köle kullanmadılar ama hiçbir zaman efendileri de olmadı!”²⁸

Bu meşhur sözü birçok kişi bilhassa hukukçular duymuştur veya dillendirmiştir. Molierac’ın bu sözünü baroların bölünmesi tartışmalarında sıklıkla duyduk. Bu yazıda ise biz bu sözleri başka bir minvalde ele alacağız. Avukatların iş ilişkisi içinde köle kullanıp kullanmadığına dair elimizde herhangi bir veri yok. En azından bizim ulaşabildiğimiz bir veri yok. Ancak avukatlığın doğduğu dönemde toplumsal üretim biçimi, antik üretim biçimiydi. Antik üretim biçiminin var olduğu toplumda kölecilik de vardı. Antik üretim biçimi ilkel komünal(ilkel toplum) toplumdan sonra ortaya çıkan sınıflı toplumlardan biridir. Yaygın olarak üç çeşit üretim biçiminden söz edebiliriz. Bunlar Asyatik, Germenik ve Antik. Bu üç üretim biçiminden en gelişkin olanı, devletin ortaya çıktığı, özel mülkiyetin gelişmiş olduğu biçim olan antik üretim biçimidir. Devletin ortaya çıkması ile birlikte hukuk da bu dönem nüvelerini vermeye başlamıştır. Sınıfsız ilkel toplumlarda hukuktan ziyade toplumsal hayatı düzenleyen bir takım kurallar vardı. Ancak sınıflı topluma geçiş ile birlikte toplumsal kurallar

kendini hukuk sistemi ve yasalarda somutlamıştır. Her üretim biçiminin kendi içinde bir hukuk sistemi olduğunu belirtmekte fayda var. Köleciliğin de olduğu antik üretim biçiminde avukatlık ortaya çıkmaya başlamıştır. O dönemdeki avukatların kendi köleleri vardır. Keza avukatlığı ve hitabeti ile yüzyıllardır örnek gösterilen Marcus Tullius Cicero da varlıklı bir aileden gelen ve yüzlerce kölesi olan bir devlet adamıydı. O dönem hukukçular soylu ve zenginlerden oluşuyordu.

Hukuk ise sistematik hale daha çok Roma Döneminde gelmiştir. Hukuk fakültelerinin bir sisteme kavuşması ve barolara zorunlu üyeliğin getirilmesi Roma Döneminin ürünleridir. Avukatlık doğası gereği bulunduğu sistemi ve ideolojiyi yeniden üreten mesleklerden olduğu için, o dönemler de egemenlerin elinde olan bir meslek olmuştur. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri'nin ikinci ve üçüncü başkanları da avukattı. Bu başkanların köleleri de vardı. Aynı zamanda avukatların ücret almadan çalışmaları da varlıklı insanlar olmaları ile yakından ilgilidir. O günden bugü-

ne avukatlık sınıfsal olarak değişimler geçirdi ve geçirmeye devam ediyor. Bugün ise bir kısım avukat “efendi” ve bir kısım avukat ise “ücretli köle” durumuna geldi.

Avukatların efendileri ve ücretli köleleri var

Avukatlık, kapitalizmde ise sınıfsal olarak küçük burjuva olarak var olmuş ancak kapitalizm geliştikçe bu sınıfsallık iyiden iyiye değişmeye başlamıştır. Avukatın bürosu, büro eşyaları onun üretim araçlarıdır. Avukat, üretim araçları ile yanında hukuk takip elemanı çalıştırabilecek kadar sermayesi var olduğunda; tek başına veya ortakları ile iş yaptığı koşullarda küçük burjuvadır. Hukuki olarak ifade edecek olursak; kendi nam ve hesabına çalışan kişidir. Ancak kapitalizm geliştikçe, iş bölümü ve teknikleşme arttıkça avukatlık sınıfsal olarak farklı bir konuma geldi. Birçok gelişmiş kapitalist ülkede avukatlar işçileşmişken, bizim ülkemiz için bu süreç daha genç, daha yenidir. Sürecin geç yaşanmasının kabaca nedeni ülkemizin sermaye birikimi ve geç kapitalistleşmesidir. Bu dönüşüm devam ettiği için ülkemizde sınıfsal olarak çoğunlukla geçişken görünümüler vardır. Örneğin; bir avukat hem kendi dosyasını alıp hem de aynı anda başka bir avukatın yanında aylık bir ücretle çalışabilmektedir. Kimisi bağımsız aldığı dosyalardan gelen ücreti patron avukat ile paylaşırken; kimi de bütün ücreti kendisi almaktadır. Bunun sonucunda sınıfsal olarak hem işçi hem de küçük burjuva olma halini bir arada bulundurmaktadır. Bu geçişken görünümülerin yanında tam olarak işçileşen avukatları da görüyoruz. İşçileşme ilerledikçe büyük şirketler şeklinde hukuk büroları oluştu. Bu bürolarda çok sayıda hukuk takip elemanı ve avukat çalışıyor. Dönüşüm kendini tamamladığında geçişkenlik çok büyük oranda ortadan kalkacak. Yerini bu alanda merkezileşen sermayeye bırakarak daha da yaygınlaşacak hukuk şirketlerinde kendini somutlayacaktır.

Fabrika tipi hukuk büroları

Büyük hukuk büroları hukukumuzda henüz şirket şeklinde kabul edilmese de işleyişi tam olarak öyledir. Nitekim pratikte yaşanan bu dönüşüm yakında hukukumuzda da ifadesini bulacaktır. Çünkü üretim ilişkilerinin değişmesinin bir sonucu olarak hukuk değişir. Kısacası bu değişim, alt yapının yani ekonomik ilişkilerin, üst yapıyı yani hukuk, kültür gibi şeyleri belirlediği örneklerden sadece biridir. Fabrikaları andıran büyük hukuk büroları -ki büyüklük derken onlarca çalışandan bahsettiğimiz tekrar altını çizmek istiyoruz- tıpkı fabrikalarda olan kontrol mekanizmalarına sahiptir. Örneğin; çalışanların büroya girişlerinde parmak izi ve kart kullan-

mak zorunda bırakıldıklarına, GPS ile takip edildiklerine şahit oluyoruz. Kitap çalışmam için veri toplarken şirket tipi hukuk bürolarında çalışmış veya hala çalışmakta olan avukatlarla bağ kurmak istedim. Maalesef avukat arkadaşlar bilgi vermekten kaçındı. Keza isim vermeyeceğimi taahhüt ettiğim halde bilgi alamadım. Buralarda çalışan avukat arkadaşlar, girerken sözleşme imzaladıklarını ve konuşmalarının istenmediğini ifade etti. Şirket tipi bürolar, çoğunlukla bir alan üzerine çalışan bürolar ve genellikle icra işlerinin yoğunluklu yapıldığı yerler. Buralarda çalışan avukatlar, işin yani bakmakla yükümlü oldukları dosyanın bütününe değil de bir parçasına hakim oluyorlar. Normalde bir avukat bir dosyayı aldığında; o dosyanın her aşaması ile ilgilenir. Örneğin; avukat sadece icra açıyor ve gerisini başka bir avukat takip ediyor. Tahsilat ile başka biri ilgileniyor. İşin bölünmesi teknikleşmenin bir sonucu olarak karşımıza çıkıyor. Bu yaşanan teknikleşme ve işin bir parçasına hakim olma durumu; tıpkı Marx'ın Kapital I. ciltte bahsettiği fabrikalaşma sürecine giderken yaşanan el birliği ve manifaktür dönüşümlerinin avukatlık için vücut bulmuş halidir.

Şirket tipi hukuk bürolarının fabrika olma özelliği sadece çalışan sayısı ve denetim mekanizmalarından ileri gelmiyor. Aynı zamanda büro-
nun başındaki patron, yazı bağlamında ifade edersek efendi olan avukat; çalışanları hukuksuzca işten çıkarabiliyor. Mobbing uygulayabiliyor, ücretlerini vermeyebiliyor. Birini örnekleyecek olursak, geçtiğimiz yıllarda İzmir'de bulunan bir hukuk bürosunda çalışan işçiler hakları verilmeden işten atılmıştı. İşçiler direnişe geçmişti. Bunun yanında işçilerin hukuki sürecini İzmir'den bir avukat üstlenmişti. Bugün kanunları en iyi bilmesi gerekenlerden biri avukatlarsa eğer, bir avukatın işçilerin haklarını vermeden işten atmasını, mobbing uygulamasını nereden doğru tartışmalıyız? Bizce tek bir açıklaması var. O da patron avukatın artık avukat değil, kişileşmiş sermaye sahibi olarak davranmasından ileri gelmektedir. Sermayenin gerektirdiği gibi davranan avukatın, yasaları da en iyi şekilde bildiğinden hiçbirimizin kuşkusuna dahi yoktur. Bu davranışı yaparken dürtüsü hukukçu kimliği değil; kâr elde etmek isteyen patron kimliği dürtüsüdür.

Bağlı mı bağımlı avukat mı?

Emek gücünü satan avukat ile emek gücünü satın alan avukat tipik olarak işçi ve işveren ilişkisi kurmaktadır. Bu sebeple eşyayı adıyla çağırmak konuları tartışırken hepimiz açısında daha sağlıklı olacaktır. Bağlı, ücretli çalışan avukat diyerek, mevcut üretim ilişkilerini yumuşatmaya çalışarak, sömürü ilişkisini gizlemeye çalışmak mücadele açısından bize bir şey kazandırmayacaktır. Bu durum aynı zamanda işçi sıfatını hakir olarak gör-

menin de bir sonucudur. Nitekim benzer sınıfsal dönüşümü mühendisler ve doktorlar avukatlardan daha önce yaşadı. Bu meslekler toplumumuzda statüsü yüksek ve saygı duyulan meslekler(di). Bu meslekleri icra edenler, bu saygınlığı kaybetme korkusuna kapılarak hareket ediyorlar. Statüyü kaybetme korkusu işçi avukatlık örgütlenmesi yaparken karşımıza çıkan en önemli sorunlardan biridir. Avukatlar bu süreci genelde geçici bir süreç olarak görüyor ve hızlıca bu durumdan kurtulacaklarını düşünerek hareket ediyorlar. Nitekim bir doktora göre bir avukatın sınıfsal olarak yükselmesi şu an için daha kolay. Doktorun tedavi için araç gereç ihtiyacı var. Bu araç gereçler hem çok pahalı hem de bu araçların kullanacağı daha büyük alanlara ihtiyaç vardır. Ancak bir avukatın bilgisayar, yazıcı gibi; doktorlara göre çok daha ucuz araçlara ihtiyacı olması, bu sınıfsal geçişkenliğin daha kolay olmasını sağlıyor. Yalnız net olan bu sınıfsal geçişlerin de git-tikçe zorlaştığıdır. Öyle ki, o kadar çok hukuk mezunu var ki insanlar değil çalışacak büro, staj yapacak yer bulmakta zorlanır hale geldiler. Örneğin; İstanbul Barosu, New York Barosu'nu da geride bırakarak dünyanın en kalabalık barosu olma unvanını elinde bulunduruyor. Bu statü korkusunu bir kenara bırakıp işçi sınıfı ile dayanışmak ve birlikte mücadele vermek en temel görevlerimizden biri olmalıdır.

Bağlı ve bağımlı ilişkisini biraz daha açmakta fayda var. Avukatların bağımsız olması adil yargılamanın en temel koşullarındandır. Öyle ya, efendisi olan bir avukat bağımsız olamaz. Ancak pratikte fazla açılan hukuk fakültesi, verilen çok sayıda mezun ile birlikte piyasada çok fazla avukat arzı oluşması ile birlikte iş bulamayan, kendi bürosunu açamayan avukatlar; patron avukat ne derse onu yapmak zorunda kalıyor. İşinden olmamak, müvekkil çevresi edinmek ve bürosunu açmak isteyen bilhassa genç avukatlar yaşanan hak gasplarına karşı sessiz kalıyor. Patron avukatın istediği dosyayı seçmek zorunda kalıyor, kendi istediği dosyayı ya alamıyor ya da alsa bile patron avukata hem ücret ödüyor, hem de hesap veriyor. Öyle ki CMK ve adli yardım görevlendirmelerine ve mesleki eğitimlere patron avukat izin vermezse gidemiyor. İşçi avukat zorunlu olarak bağlı(bağımlı) bir ilişki kuruyor. Avukatın bağımsız olması ilkesi ise bu durumda anlamını yitirerek kağıt üzerinde kalıyor. Özetle sermaye kimdeyse, bağımsız o oluyor.

Sonuç yerine

Kitap çalışmam için geçtiğimiz 2021 yılında yaklaşık 300 stajyer ve avukat ile anket yaptım. Anketi henüz yayınlamadım ancak en kısa sürede yayınlayacağım. Anketi İstanbul, İzmir, Samsun, Diyarbakır, Hatay gibi onlarca şehirden kişiler yanıtladı. Anketin sonuçlarına göre avukatların

Anketin sonuçlarına göre avukatların çok fazla yaşadıkları sorunları birkaç ana başlık olarak sayarsak; ücret azlığı, iş yoğunluğu ve yükü, mobbing, angarya ve iş tanımı dışında görevler yapmak; büro giderleri, mesleki olarak dayanış(a) mama ve bürokrasi şeklinde sayabiliriz. Bilhassa stajyer ve işçi avukatlar patron veya kıdemli avukatın bilgisini paylaşmaması ve kendilerine saygısızlık yapmalarından oldukça şikayetçiler.

çok fazla yaşadıkları sorunları birkaç ana başlık olarak sayarsak; ücret azlığı, iş yoğunluğu ve yükü, mobbing, angarya ve iş tanımı dışında görevler yapmak; büro giderleri, mesleki olarak dayanış(a) mama ve bürokrasi şeklinde sayabiliriz. Bilhassa stajyer ve işçi avukatlar patron veya kıdemli avukatın bilgisini paylaşmaması ve kendilerine saygısızlık yapmalarından oldukça şikayetçiler. Ankete 300 civarında kişi katıldı ve katılanların %10'undan fazlası işsiz olduklarını ifade etti. Bu işsizlik oranı, oldukça önemli bir orandır. Gittikçe artan avukatlık arzının sınav yaparak azalacağına inanmak, saf dillilikten başka bir şey değildir. Keza sistem bu kez yeni bir sınav sektörü yaratarak kendine yeni bir sermaye alanı yaratmıştır. Çok fazla hukuk fakültesinin olması niteliksizleşmeyi de beraberinde getiriyor. Açılan hukuk fakültelerine yetecek kadar öğretim üyesi bulunmadığı gibi (burjuva)hukuk nosyonundan uzak

mezunlar veriliyor. Bu niteliksizlik beraberinde hukukun pratik uygulanmasında bir dizi soruna sebep oluyor. Hukuk insan hayatını ilgilendiren ve belirli süreleri geçirdiğinizde hakkınızı kaybettiğiniz bir alan. Niteliksiz hukukçular hak kayıplarına neden olabiliyorlar. Kapitalist piyasada her zaman talebin üzerinde bir arz yaratılır. Bu arzın yaratılması çalışanlar üzerinde baskı oluşturmak içindir. Bu yazı kapsamında daha fazla detaylandırmayacağız ancak Marksist ekonomi politikte kullandığımız ve durumu çok iyi anlatan iki kavrama çok kaba bir biçimde değineceğiz. Kabaca hali hazırda çalışanlara yani bir işi olanlara faal emek ordusu denir. İşsiz, emekli, öğrenci gibi piyasada faal de çalışmayan iş arayan ya da aramayanların oluşturduğu gruba ise yedek sanayi ordusu diyoruz. Yedek sanayi ordusu kendi içinde gruplara ayrılmaktadır ancak yazı bağlamında bu kısmı açmayacağız. Genel olarak yedek sanayi ordusu dediğimiz kesim, faal emek ordusu üzerinde baskı aracı olarak kullanılıyor. Yedek sanayi ordusu sermayenin askeridir dersek doğru bir tanımlama yapmış oluruz. Örnekeleyecek olursak pratikte patron birkaç avukatın stajyerine veya işçi avukata dışarıda iş arayan çok var diyerek tehditte bulunduğuna şahit olduk.

Yine anketimizi doğrularcasına niteliksiz stajyerlik kendini iyiden iyiye hissettirmektedir. Kıdemli avukatın stajyeri yetiştirmemesi, bilgisini paylaşmaması, iş tanımı dışında iş yaptırması artık hepimizce de bilinmektedir. Bu soruna sermaye, avukatlık okulları ismi verilen kurslar açarak yanıt olmaya başlamıştır. Sorunu yaratan sermaye cevap olarak yine kendi işine gelen, yeni bir sektör yaratmıştır. Bu kurslar stajyer ve genç avukatlara stajda edinemedikleri birikimi vaat etmektedir. Bir yıl, staj boyunca avukatların edinemedikleri bilgi ve birikimi çok daha kısa süreli bir kursta edinmeye çalışıp üstüne para vermeleri kapitalizm değil de nedir? Usta-çırak ilişkisinin yerle bir olmaya başladığının, kıdemli avukatların yeni bir avukat yetiştirmek bir yana artık onlarla yarıştıklarının başka bir göstergesidir. Piyasada pasta büyük aslında sadece bölüşümde sorun var diyenler de bulanmaktadır. Kaçırdıkları şu ki, bölüşüm ilişkilerini belirleyen üretim ilişkileridir. Yani sermayenin birkaç elde toplanması üretim ilişkilerinin sonucudur. Devamlı olarak mesele kavranırken hatalı biçimde, bir yanılsama halinde veya iradi bir süreç olarak kavranmaktadır. Meslekte yaşanan değişim ve dönüşümü iradi bir olay gibi görmek yerine, kapitalizmin ekonomik yasalarının bir sonucu olduğunu kabul edip ona göre hareket etmek gerekiyor. Bu dönüşüm geriye döndürülemez. Bu dönüşüme göre konum almalı ve yaşanan hak gasplarına karşı yan yana gelmenin yollarını aramalıyız. Büyük hukuk şirketlerinde sadece avukatlar olarak değil, hukuk takip elemanları ile birlikte hareket ederek bulunduğumuz yerin ihtiyacına uygun örgütlenme araçları geliştirmeliyiz. Hukuk şirketlerinde sadece avukatları örgütlemek ve hukuk takip elemanlarını sürecin dışında görmek doğru bir yaklaşım değildir. Olaya sadece avukatlar nezdinde bakmak, parçalı bir hal yaratacaktır. Örneğin; ülkemizde ilk olarak 2011 yılında işçi avukatlığın tartışılmasını sağlayan ve aynı zamanda dönemin ÇHD İstanbul üyesi olan sevgili avukat Cem Gök deneyimi önemli bir yerde durmaktadır. Gök'ün çalıştığı hukuk bürosunda avukatlar ve hukuk takip elemanları Sosyal İş Sendikası ile ilişki kurmuş, örgütlenmek istemişlerdir. Sendikanın yetersizliği vs bir yana, herkesi kapsayan bir sendikada örgütlenmek çok doğru bir hamle olmuştur. Yalnızca avukatların çalıştığı bürolarda ise bu durumu işçi avukat sendikasının örgütlenmesi üzerinden tartışabiliriz. Ancak unutulmamalıdır ki, sadece avukatların olduğu bürolar, ülkemizde yaşanan sınıfsal dönüşümün bir parçası olarak yerini daha büyük hukuk bürolarına bırakacaktır. Ancak, geçiş sürecinde işlevsel bir işçi avukat sendikası üzerinden ihtiyaca uygun yerlerde örgütlenmek tartışmaya açıktır. İşçi avukat örgütlenmesini tartışan herkes bu anlamda tartışmayı büyütmelidir. Bizimki bu yazı kapsamında bir anlamda tartışmaya açılmasını sağlamak ve araçlar üzerinde konuşulmasına vesile olmaktır.

TÜRK YARGISININ YASAK RUTİNİ: SÜRPRİZ KARAR

Oğuzhan TOPALKARA

Avukat

Buna karşılık hukuk adalete yönelmese de bir düzeni sağlama ve yaşatma misyonunu koruyor.

Her an üzerimizde kullanılabilecek tehlikeli bir güç ile birlikte yaşıyoruz. Bugün devlet diye bildiğimiz kurum bizden zorla para alıyor ve adına vergi diyor, tarlamıza el koyuyor ve adına kamulaştırma diyor, bizi öldürüyor ve adına kademeli şekilde ve ölçülü güç kullanımı diyor. Bu tehlikeli kurumu Leviathan diye isimlendirmeden ve paniğe kapılmadan önce rahatlatıcı bir cümle sık sık kurumun yöneticileri tarafından tekrarlanıyor: Hukuk dahilinde gereken yapılacaktır.

Üzerimize çöken rehavet hissi hukuk olarak adlandırılırken tam olarak ne olduğuna dair birçok cevap verilmeye çalışılmış. İnanmak ve ikna olmakta yaşadığımız zorluklarla birlikte Prof. Dr. Yasemin Işıқтаç'ın tanımını ideal olanı arayan bir hukuk fakültesi öğrencisiyken oldukça iyi hissettirirdi:

“Hukuk adalete yönelmiş toplumsal yaşama biçimidir.”

Geçen yıllar şahsi tarihim için ve halkların mücadele geleneği de toplumsal tarih için hukukun gözlerinin adalete baktığı noktasında şüphelerimi reddedişe çevirdi. Buna karşılık hukuk adalete yönelmese de bir düzeni sağlama ve yaşatma misyonunu koruyor. Bu düzenin adil, eşit ve hakça olduğunu iddia etmek zor olsa da yine de hukuktan sözlerinin tutmasını beklememiz lüks sayılmamalı.

Lütfen ilkelerinize uyun, kendi koyduğunuz kurallara uyun.

Ne var ki burjuva hukukunun temel ilkeleri dahi biz talep etmeyince uygulanmıyor. Hukuk kimseye vatandaş olduğu için mevzuat önünde eşit muamele etmiyor. Mahkemeler bağımsız ve tarafsız kalamıyor, talimat alıyor. Ve şimdi üzerine konuşacağımız ilke olarak da ortaya koymamız gerekir, hukuk öngörülebilir kalamıyor.

Anayasanın 2. Maddesinden dayanağını alan ilkeye göre hukuk belirli, öngörülebilir olmalı ve aksi ihtimallere dair korumaları içermelidir.

“Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden biri “belirlilik”tir. Bu ilkeye göre, kanun düzenlemelerinin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir tereddüde ve şüpheye yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu tedbirler içermesi de gereklidir.” (AYM 2015/94 E – 2016/27 K sayılı norm denetim kararı)

Öngörülebilir ve belirli olmak, yani ortalama bir vatandaşın gerekli özeni göstermesi halinde fiilin karşılığını bilebilecek olması olarak anlatılabilecektir. Boş bir kağıda imza attınız, kağıdın sahibine borçlu sayılır mısınız? Yere çöp attınız, tutuklanır mısınız? Kendi dilinizde bir türkü söylemek sizi suçlu yapar mı? Öngörülebilirlik ve belirlilik mevzuat, ulus-

lararası normlar ve ilkeler ile yerleşik mahkeme kararları ile sağlanmaktadır. Ortalama bir vatandaşın fiilinin karşılığı- nı bilmesi, idareciler ve hukuk uygulayı- cıların keyfi şekilde fiile tepki vermemesi- nin sağlanması hukuku öngörülebilir ve belirli kılacaktır. Şüphesiz her vatandaşın fiil ve netice arasındaki bağı bilebilir ol- ması beklenemez, buna karşılık yasalar bilmeye elverişli ve ulaşılabilir, yine uy- gulamada da tutarlı ve istikrarlı olduğu halde hukukun bu ilkesinin yerine geldi- ği savunulabilir.

Bu ilkenin bir yansıması olarak da sürpriz karar yasağı bir koruma meka- nizması olarak vücut bulmuştur. Özekes sürpriz karar yasağını şu şekilde tanımla- mıştır: “Sürpriz karar yasağı farklı anlamlar- da da kullanılabilmekle birlikte, yargılama- nın adil ve hakkaniyete uygun yürütülmesi durumunda, tarafların öngöremedikleri, tamamen sürpriz bir kararla karşılaşma- maları anlaşılmaktadır. Yargılamaya esas olan hukukî durum ve dayanakları dikka- te alındığında, yargılamanın seyrine, mevcut hukukî gerekçelere ve mev- zuata, yerleşik görüş ve içtihatlarla aykırı, hayrete düşürecek, umulmadık şekilde ortaya çıkan karar sürpriz bir karardır.”²⁹

Hayata yansımasına baktığımızda ise ortalama bir vatandaşın yapmış olduğu eylemin mahke- me önünde “başına ne getireceğini” gereken özeni göstermesi halin- de bilmesi olarak anlat- mak mümkündür. Boş bir evraka imza attınız, mahkeme sizi bir şey- den borçlu yapacak mı? Mevzuat ve yerleşik içti- hatlarda bir cevap bula- bilmelisiniz. Yere çöp at-

Sonda söylenecek olanı başta söylemekte bir zarar yoktur, sürpriz karar Türk yargı sisteminde bir yasak olmaktan çok, bir norm haline gelmiştir. İcra mahkemelerinden, sulh hukuk hakimlerine kadar belirli ve öngörülebilir bir hukuk işleyişi bulmak mümkün olmamakla birlikte özellikle siyasi yargılamalarda tüm hukuk düzeninin çöpe atıldığı ve belki düşman hukuku olarak tanımlanabilecek başka bir hukukun devreye girdiğini kabul etmemiz gerekir.

tınız, nasıl bir yaptırım ile karşılaşacaksınız? Sonda söylenecek olanı başta söylemekte bir zarar yoktur, sürpriz karar Türk yargı sisteminde bir yasak olmaktan çok, bir norm haline gelmiştir. İcra mahkemelerinden, sulh hukuk hakimlerine kadar belirli ve öngörülebilir bir hukuk işleyişi bulmak mümkün olmamakla birlikte özellikle siyasi yargılamalarda tüm hukuk düzeninin çöpe atıldığı ve belki düşman hukuku olarak tanımlanabilecek başka bir hukukun devreye girdiğini kabul etmemiz gerekir.

Elimizdeki örneklerinin tamamını sunmamız halinde bir dergi yazısı değil külliyet orta koymamız gerekir. Buna karşılık çarpıcı bir iki örnek ile hukukun “sürprizlerini” görmenin faydalı olacağı kanaatindeyim.

Kanunu Uygulamadık Çünkü Çok Uzun Sürer

Hukuku uygulamak noktasında kolluk mensuplarının, kalem personelinin “üşenmesi” sıkça rastladığımız bir olay. Avukatlık mesleğinin durduğu yer hukukun uygulanması noktasında çaba ihtiyacında da vücut buluyor. Buna karşılık hukuku uygulamaya zaman bulamayan en üst temyiz mercii Yargıtay olursa ne yapmalı?

Çağdaş Hukukçular Derneği avukatlarının yargılandığı davanın temyiz incelemesinde aynen olan bu oldu. Ceza Muhakemeleri Kanununun 134. Maddesinde düzenlenen bilgisayar ve bilgisayar kütüklerinde aramanın nasıl yapılacağına dair düzenlemeler uygulanmazken Yargıtay bu ihlali şu şekilde “hukuka uygun” ilan etmiştir:

“ayrıca darbeye teşebbüs suçu nedeniyle; suça iştirak edenler ya da bu örgüt mensubu oldukları gerekçesiyle çok sayıda kişi hakkında soruşturma ve kovuşturma işlemleri başlatılmış olup, binlerce bilgisayar ve dijital delillere el konulmuştur. Bu delillerin incelenmesi için normal koşullar dışında uzunca bir zaman diliminin gerekeceği, el konma anında kopya alıp ilgilisine teslim etme imkanı bulunmamasına göre; suç tarihindeki mevzuata göre yapılan işlemde açık bir şekilde hukuka aykırılık görülmemiştir.”(Yargıtay 16. CD 2020/1499 E – 2020/3679 K)

İşte meslektaşlarımız hakkında toplam 159 yıl hapis cezası ile mahkumiyet kararı verilirken Yargıtay “kolluğun zamanı yoktur” gerekçesiyle CMK 134’ü böyle çöpe atmıştır. Temyiz merciinin mevzuatı zaman kaybı olarak görmüş olduğu bir hukuk nasıl güvenilir olabilir?

Usul Uygulanmamış Ama Uygulansa Ne Olacak?

İncelememize aynı Yargıtay kararından devam ediyoruz. Skandal bir yargılama süreci sonunda savunma almadan hüküm kurmaya çalışan şimdinin adalet bakanı yardımcısı Akın Gürlek ve heyeti sanık müdafilerince reddedilmiş, yani davadan çekilmesi talep edilmiş ve ret talebi geri çevrilmiştir. CMK'nın 26. Maddesi ret talebini karara bağlayacak mercii belirlenmiş ve 28. Maddesi ile de reddedilmiş hakim için “*Reddi istenen hâkim, ret hakkında bir karar verilinceye kadar yalnız gecikmesinde sakınca olan işlemleri yapar.*” denmiştir. Buna karşılık derneğimize üye avukatlar hakkında mahkumiyet kararı reddedilmiş mahkeme heyeti tarafından verilmiştir. Şüphesiz hüküm gecikmesinde sakınca bulunan bir işlem değildir.

Yargıtay'ın ret talebinin itiraz merciiine gönderilmemiş olmasına dair açıklaması ise hukukun kaşını gözünü yarmak seviyesindedir:

“Hakimin reddine ilişkin talep mahkemece geri çevrilmiş olup itiraz süresi beklenmeden karar verilmiş ise de; temyiz denetiminde incelenen ret nedenleri davadan çekilmeyi gerektirir nitelikte olmadığından, sonuca müessir görülmeyen usuli eksiklik bozma nedeni olarak kabul edilmemiştir.”

Keyfilğin gidebileceği nokta ve bizi yargılama geleceğinde nasıl “sürprizlerin” beklediği noktasında çarpıcı bir açıklamadır. Zira Yargıtay usulü çiğneyerek esas incelemesinde (haklı olduğuna kabul etsek dahi) tehlikeli bir noktayı işaret etmektedir. “*Sanığın sorgusu alınmamış olsa da mahkumiyet ka-*

rarının zaten haklı olduğu” şeklinde bir gerekçe düşünelim. Ve hatta katil olay yerinde, elinde bıçakla bulunmuş, kamera görüntüsünde de yüzü net şekilde görünüyorsa olsun. Hakim reddi talebine itiraz usulü size savunma hakkı kadar elzem görünmemiş olabilir mi? Ya da “*Savunma hakkı başka o başka, örnekler mukayeseye uygun değil, abartmayalım*” mı dersiniz? Ayaklarınızı iyi niyet taşlarından çekmenizi öneririm, yolun kenarındaki çiçekler gözünüzü aldatmasın. Kazanılmış haklarımız ve mevzuatın uygulanması noktasında gözümüzü yumduğumuz her an cehennemin kapısına yaklaşıyor olacağız.

Bir ilk derece hakimi ya da Yargıtay üyesinin sizin talebinizi “gereksiz” ve “incelemeye değer” görmemesi ihtimali varken kendinizi hangi mevzuat ile korunur inceleneneceksiniz?

Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Savcıları İlgilendirir mi?

Türk hukukunda her ne kadar ilk derece hakiminden cumhurbaşkanına kadar aksi şiddetle savunulsa da Anayasa Mahkemesinin ve AİHM’in kararları bağlayıcı niteliktedir. Bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı davasını bu iki mahkeme önünde savunur ve haklı çıkarsa, hakkını bir şekilde elde eder. Peki gerçek öyle midir?

Bu sayfaları okuyorsanız hukuka ve hukukun politik alandaki yansımasına ilgi duyduğunuzu kabul etmeliyim. Selahattin Demirtaş, Osman Kavala gibi isimler hakkında verilmiş olan AİHM kararlarına karşılık hâlen tutuklu tutulmaları her hukukçunun gözü önünde yaşanıyor. Ya da Anayasa Mahkemesinin Enis Berberoğlu hakkında vermiş olduğu ihlal kararının yerine getirilmesi için ikinci bir ihlal kararı ve kürsülerden kararı veren hakimler hakkında “atıp tutan” sözler sarf etmesi ihtiyacı toplumsal hafızamızda taze. Buna karşılık sizi daha minimal bir örneğe götüreceğim.

Gebze ilinde 4 vatandaş toplumsal bir sorun karşısında ses çıkarmak üzere eyleme giriştikleri sırada bildik şekilde polis tarafından saldırıya uğruyor, gözaltına alınıyorlar. Haklarında 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa Muhalefetten dava açılıyor. Bu sırada Anayasa Mahkemesi norm denetim kararı ile gösteri yürüyüşüne yasak yerler arasında bulunan “şehirler arası karayolu” ibaresini iptal ediyor. (*Anayasa Mahkemesi 2020/12 E - 2020/46 K sayılı 10/09/2020 tarihli kararı*) Buna karşılık kanunları uygulamakla mükellef cumhuriyet savcısı şu şekilde mütalaa veriyor: “*yürüyüş yaptıkları şehirler arası karayolunun Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu 22/1 maddesi uyarınca gösteri yürüyüşü yapılmasında yasak yerlerden olması*,”. Celse arası yazılı bir dilekçeyle uyarılıyor ve iptal kararı hatırlatılıyor, yetmiyor sonra-

ki duruşmada aynı mütalaayı tekrarlıyor. (Gebze II. Asliye Ceza Mahkemesi 2020/508 E. sayılı dosyası 28/01/2021 ve 16/03/2021 tarihli duruşmaları) Anayasa Mahkemesi kararını alenen tanımıyor. Neyse ki hakim hukuksuzluğun bu kadarına alet olmaktan cayıyor, sanıklar beraat ediyor. Cumhuriyet savcısının iptal edilmiş norma, yani olmayan kanun hükmüne dayanarak kararı istinaf mahkemesine taşınması ise işin son noktası.

Neyse ki bir hukuk devletinde yaşıyoruz ve sürpriz karar yasağı var, hukukumuz belirli ve öngörülebilir. Bu ilkeler bir referans noktası olduğu gibi ihlal eden tekil kişilere karşı da vatandaşa bir koruma mekanizması sağlıyor. Anayasa Mahkemesi kararını tanımayan, 4 vatandaşın olmayan yasa hükmü nedeniyle hapis cezası ile mahkum edilmesini isteyen savcı Hakimler ve Savcılar Kuruluna şikayet ediliyor. Anayasayı, Anayasa Mahkemesini ve kanunları tanımayan cumhuriyet savcısı hakkında en azından bir uyarı beklemek dahi son derece iyimser olsa da HSK daireleri en az 2 kez savcı hakkında bir soruşturma dahi açılmayacağını hükme bağladı. Şimdi Genel Kurul önünde olan dosyadan başka bir akıbet beklemek de naiflik olur.

Anayasa Mahkemesi ve AİHM'in ihlal kararları tanınmaz, insanlar özgürlüklerine kavuşamaz ve iptal edilen normlar hukuk uygulayıcıları tarafından hukuki saldırı dayanağı yapılırken sürpriz karar yasağından nasıl bahsedeceğiz? Bu ihlali yapan hukuk uygulayıcıları yaptırıma uğramaz, aksine Enis Berberoğlu dosyasında Anayasa Mahkemesi kararını tanımayan sabık hakim Akın Gürlek gibi terfi alırken, Osman Kavala'nın ve Selahattin Demirtaş'ın tahliyesi için şerh yazan hakimler sürülürken nasıl bir korumadan bahsedeceğiz?

Sürpriz Karar Kokteyli: Mahkeme Kendi Kararına Karşı

Akademisyen Nuriye Gülmen iki yıldır tutuklu yargılandığı dosyada 10 yıl gibi ağır bir hapis cezası ile mahkum edildi. Hakkında bir itirafçı tanığın ifadesi bulunurken tanık mahkeme huzurunda hiç dinlenmedi. Müdafilerinin tanığın dinlenmesine dair talepleri reddedilirken İstanbul 28. Ağır Ceza Mahkemesi bir duruşma sonunda şu kararı kurdu:

“B.G.’in sanık olarak alınan savunmasının 21.10.2021 tarihli celsede CMK 217 maddesi gereğince okunduğu ve tanık olarak dinlenmesinden vazgeçildiği” (İstanbul 28. Ağır Ceza Mahkemesi 2020/275 E 07/04/2022 tarihli duruşma zaptı)

Her ne kadar bir tanıklıktan vazgeçilmesi Ceza Muhakemeleri Kanunu gereği savunma tarafının muvafakatine bağlıysa da bu ihlale karşılık (ihlale

ses çıkarmayan avukatlarının iyi niyet taşlarına bastıklarını hatırlayın) bir delilin dosyadan çıkarıldığı anlaşıldığından kulağa fena gelmiyor. Ancak Türk yargı sistemindeyiz ve burada norm sürpriz kararın ta kendisi. Mahkumiyet

gerekçesine göz atıyoruz “ilgili bildiklerini anlatan gizli tanık B. G.’nin beyanlarında sanığın örgüt adına düzenlenen eylemlerde yer aldığına yönelik beyanları” (İstanbul 28. Ağır Ceza Mahkemesi 2020/275 E gerekçeli karar syf 30)

Mevzuat tanımayan, Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararı tanımayan, yerleşik içtihat tanımayan, iptal edilmiş normu uygulamaya çalışan bütün hakim ve savcılarının yanında müstesna bir yer alan bir örnek daha böylece hukuk tarihinde yer alıyor: Kendi tanıklıktan vazgeçme kararını tanımayan ve tanık beyanını hükme esas alan bir mahkeme heyeti. Hakimler ve Savcılar Kurulu şikayetinden hiçbir sonuç alınmadığını söylemeye gerek var mı?

Mevzuat tanımayan, Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararı tanımayan, yerleşik içtihat tanımayan, iptal edilmiş normu uygulamaya çalışan bütün hakim ve savcılarının yanında müstesna bir yer alan bir örnek daha böylece hukuk tarihinde yer alıyor: Kendi tanıklıktan vazgeçme kararını tanımayan ve tanık beyanını hükme esas alan bir mahkeme heyeti. Hakimler ve Savcılar Kurulu şikayetinden hiçbir sonuç alınmadığını söylemeye gerek var mı?

Sonuç Niyetine

Meslek hastalığı, dilekçelerimizin sonlarını sonuç ve istem yazmadan bitirmeyiz.

Eski lügati kullanmaya devam edenler ise “netice-i talep” derler. Metinden çıkmasını istediğim sonucu esasen başta söyledim. Türk hukukunda “sürpriz karar yasağı” ilginç bir adlandırmadan öte bir husus değildir, öyle ki sürpriz karar Türk hukukunda norm haline gelmiştir. Bir çek senet davası da bu durumdan bağımsız olmamakla birlikte, özellikle siyasi ceza davalarında mevzuat, yasalar, ulusal ve uluslararası bağlayıcı mahkemeler, yerleşik içtihatlar... Hiçbir önem taşımazlar. Egemenin işine geldiği sürece “var” oldukları gibi ihtiyaç dahilinde çöpe atılırlar.

Mevzuat, yerleşik içtihatlar, mahkemeler ve temyiz makamları ve en çok da Anayasa. Bizi ve sizi korumazlar. Halka bir kalkan olamazlar. Şüphesiz hepsi halkların mücadelesiyle kazanılan bu hakları talep etmek, mevzuatı uygulamak, mahkeme kararını tanıtmak mücadelemizin, özellikle de hukukçular olarak bizlerin ilgi alanında olmalıdır. Lakin tüm bunların egemenlerin bir sözüyle yok sayılabileceğinin ve “sürpriz kararların” egemenlerin, burjuvazinin politik kararları doğrultusunda bize karşı yöneltilen silahlar olarak var olabileceğinin bilinciyle...

AVUKATLIK VE MESLEK ÖRGÜTÜ BAROLAR

Several BALLIKAYA

Avukat

Mitolojiye göre Avukat tanrıçalar olan Latailer, suç tanrısı Ate'nin insanları kandırmasına engel olmaya ve insanların da kanmamasına çalışıyorlar. Suç işleyen insanları mahkemede savunuyorlar ve tanrı Zeus'un onları affetmesi için yardım diliyorlar.

Avukatların meslek örgütü olan baroların örgütlenmesi ve kurumsal işleyişinin dünyada ilk örneğine M.Ö. 500-600 yıllarında Atina ve Roma'da rastlanmaktadır. Avukatların örgütlü olduğu yapıların belirlenebilmiş olan 2500 yıllık tarihsel geçmişine karşın avukatlık daha uzun bir geçmişe sahiptir. Çoğunlukla Roma İmparatorluğuna dayandırılan bir tarihsel arka plan kabulü olsa da gerçekte daha geriye, Sümer, Mısır , Mezopotamya ve Antik Yunan' a (MÖ 4000-5000) uzanan bir tarihi bulunmaktadır.

Yunan mitolojisinde Zeus'un kızları Latailer, avukatlık mesleğinin ilk temsilcileri olarak kabul ediliyor. Mitolojiye göre Avukat tanrıçalar olan Latailer, suç tanrısı Ate'nin insanları kandırmasına engel olmaya ve insanların da kanmamasına çalışıyorlar. Suç işleyen insanları mahkemede savunuyorlar ve tanrı Zeus'un onları affetmesi için yardım diliyorlar.

Savunma hakkının yargılama mercii önündeki ilk kullanımı kişinin kendisine tanınan bir hak iken daha sonra başka bir kişi tarafından da savunulmaya olanak sağlanmıştır. Mevcut yazılı metinlerden savunma hakkına ilişkin ilk verileri taşıyan Antik Yunan'da hür erkeklerin hakim karşısında savunmanlık yapmasının kabul edildiğini, Logographes (arzuhalci) adı verilen bu kişilerin daha sonra avukat haline geldiğini öğre-

Baro kelimesi kaynağını, Fransızcada “demir parmaklık, çubuk, bariyer” ikinci anlamıyla avukatları hakimden ayıran bariyer anlamındaki barreau kelimesinden almaktadır. Kelime anlamıyla bakıldığında dahi sözcüğün etimolojik kökeni yargı organı içerisinde hakime karşı bir konumu tanımlamaktadır.

niyoruz. Savunmanların AVUKAT olarak nitelendirilmesine ilk olarak eski Roma’da başladığı ve Advo Catus “üstün, ayrıcalıklı, güzel konuşan” anlamına geldiği bilinmektedir.

Savunma mesleğinin ilk örnekleri gibi ilk Baro’nun da Atina’da kurulduğunu mevcut kaynaklara dayalı olarak söyleyebiliriz.

Bir Örgütlenme Biçimi: Baro

Baro kelimesi kaynağını, Fransızcada “demir parmaklık, çubuk, bariyer” ikinci anlamıyla avukatları hakimden ayıran bariyer anlamındaki barreau kelimesinden almaktadır. Kelime anlamıyla bakıldığında dahi sözcüğün etimolojik kökeni yargı or-

ganı içerisinde hakime karşı bir konumu tanımlamaktadır. Yani baro kelimesi bir meslek örgütü olarak tanımlanmadan önce yargılamadaki bir konumu, bir hakkı ifade etmek üzere kullanılmıştır. Günümüzde mevcut

konumu itibariyle baro; “bir şehirdeki bütün avukatların zorunlu olarak bağlı oldukları meslek kuruluşu” anlamında kullanılmaktadır.

Türkiye’de avukatların ve baroların statülerini, hak ve görevlerini düzenleyen 1136 sayılı Avukatlık Kanununa göre Baro’lar kamu kurumu niteliğindeki meslek örgütleridir. Yasanın 76. maddesine göre “Barolar; avukatlık mesleğini geliştirmek, meslek mensuplarının birbirleri ve iş sahipleri ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni sağlamak; meslek düzenini, ahlâkını, saygınlığını, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak, avukatların ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tüm çalışmaları yürüten, tüzel kişiliği bulunan, çalışmalarını demokratik ilkelere göre sürdüren kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır. “

Mevcut yasal mevzuatın barolar hakkındaki düzenlemelerine göre barolar kamu kurumu niteliğinde olsa da özerk bir yapıya sahiptir. Mevcut statüyü anlamak açısından baroların kuruluşuna ilişkin tarihsel gelişime kısaca bakmakta yarar var.

Dünyadaki tarihsel gelişim sürecine göre oldukça kısa olan avukatlık mesleği ve baroların kuruluşu sürecinin başlangıcı İstanbul Barosu’nun kuruluşuna uzanmaktadır. Mevcut baroların öncülü niteliğinde olan İstanbul Dava Vekilleri Cemiyeti adı ile 1870 tarihinde kurulmuş ve 33 avukattan oluşmuştur. Baroya kayıtlı avukatlardan sadece beş avukat Osmanlı vatandaşı olup, diğerleri yabancı uyruklu kişilerdir. 1876 yılında çıkarılan “Mehakimi Nizamiye Dava Vekilleri Hakkında Nizamname” ile avukatlık mesleğine giriş, disiplin, ihraç ve benzeri kuralları düzenlemenin yanı sıra, ilk kez meslek örgütünün kurulmasını da öngörmüştür. Yasa düzeyindeki bu düzenlemede cemiyetin oluşumunu, yönetim kurulunu, disiplin kurulunu düzenlemiştir. 05.04.1878 tarihinden sonra da ülkenin değişik yerlerinde dernek statüsü ile barolar oluşmuştur.

İstanbul’da dava vekilliği yapanlar tarafından 5 Nisan 1878 tarihinde İstanbul’da ilk Genel Kurul yapılmış, toplantıyı en yaşlı dava vekili **Kostaki Sardeneski** açmış ve Genel Kurul İstanbul Barosu Başkanlığına **Alexandre Meryem Kouli** getirilmiştir. İstanbul Barosu’nun ikinci Genel Kurulu 1880 yılında yapılmış, bu toplantı sonunda başkanlığa Rus asıllı Fransuva

Dünyadaki tarihsel gelişim sürecine göre oldukça kısa olan avukatlık mesleği ve baroların kuruluşu sürecinin başlangıcı İstanbul Barosu’nun kuruluşuna uzanmaktadır. Mevcut baroların öncülü niteliğinde olan İstanbul Dava Vekilleri Cemiyeti adı ile 1870 tarihinde kurulmuş ve 33 avukattan oluşmuştur.

Rosolato başkan seçilmiştir.

Dava vekilleri cemiyetinden, Baro isminin kullanıldığı döneme geçiş 1924 yılında gerçekleşmiştir. 460 Sayılı Muhamat Yasasının 3. maddesi bir yerde avukatlık yapanların sayısının 10’a ulaşması halinde aralarında bir topluluk oluşturmalarını zorunlu tutmaktadır. Bu oluşuma da “Baro” denileceği düzenlenmiştir.

Bu madde ile , baro oluşan yerlerde baroya kayıt olmadan avukatlık yapılamayacağını da belirtilmektedir. Ankara Barosu Muhamat Yasasının yürürlüğe girmesinden sonra, 14 Temmuz 1924 tarihinde kurulmuştur.

Barolar ve Siyasi İktidar

İlk kurulan baroların bu niteliği 1924’ten daha sonra değişmiş ve avukatlık yapmak için “Türk vatandaşı” olma zorunluluğu getirilmiştir. Buna paralel olarak avukatlığın meslek örgütlenmesinin, cumhuriyetin temel niteliklerine uygun olarak bir hukukçu kadrosu oluşturması hedefi ve ideolojik müdahale döneminin başladığını görmekteyiz. Bu müdahaleler daha çok İmparatorluk hukuku döneminde kurulan İstanbul Barosu faaliyetlerine yansımıştır.

Barolar ve avukatlar demokrasi dışı uygulamaların arttığı dönemlerde , özellikle askeri darbe ve müdahaleler süreçlerinde baskı ve sindirme politikalarının açık hedefi haline gelmiştir.

Cezalandırma gücünün devlet elinde tekelleşmesi ile birlikte ‘Devletin mutlak cezalandırma gücünün’ toplumsal yaşamının tartışılmaz gereği gibi kabullenilmesi istenmiştir. Bunun için ahlak, din ve diğer tüm ideolojik aygıtlar kullanılmıştır. Hukuk da bu aygıtların içerisinde yer almaktadır. Bu aşamada ortaya çıkan mutlak güce karşı avukatlar yargılama faaliyetlerinde iktidarın cezalandırma tekeliini sorgulayan bir karşı güç

konumundadır. Bu nedenle siyasal iktidarı ellerinde tutanlar toplumsal yaşamın düzenlenmesi ve kontrolünde önemli bir konumu bulunan yargının en önemli ayağı olan savunma ve savunmanın örgütlenmiş haline müdahale etmiş, kontrol etmeye çalışmışlardır. Bu nedenledir ki toplumun adalet beklentisinin olmazsa olmaz unsuru olan savunmanın bağımsızlığını engelleyecek, yargının işleyişinden savunmayı dışlayacak uygulama ve yasaklar sıklıkla yaşanmış, yaşanmaya da devam etmektedir.

Barolar ve avukatlar demokrasi dışı uygulamaların arttığı dönemlerde , özellikle askeri darbe ve müdahaleler süreçlerinde baskı ve sindirme politikalarının açık hedefi haline gelmiştir.

Türkiye’de sistematik nitelikteki bu müdahalelerin ilk önemli örneği, Muhamat Kanununa eklenen maddeler ile meslekten men olanağı sağlanmasıdır. Bu süreçte Baro işleyişine ilişkin önemli müdahaleler yapılmıştır. İstanbul Barosu Başkanı Lütfi Fikri görevden alınmış ve İstiklal Mahkemesinde yargılanmıştır. Avukatlık mesleğiyle bağdaşmayan kişilerin tasfiyesi amacıyla Muhamat Kanununun geçici bir maddesine göre kurulan ‘Tefrik Meclisi’ o tarihte İstanbul Barosunu “münfesi” saymış, baronun tüm evrakına el koymuş ve kayıtlı 960 üyenin 482’sini meslekten çıkarmıştır.

Lütfi Fikri, İlk Mebusan Meclisine Dersim Mebusu olarak katılan, Kürdistan Teali Cemiyeti tarafından Paris Barış antlaşması delegasyonuna iyi düzeyde Fransızca bildiği ve hukuk bilgisi nedeni ile önerilen, muhalifetin sesi olarak tanımlanan, o dönem gazetelerinde hakkında “Hilafetin kaldırılmasına karşı çıkan ateist” başlıklı yazılar yayınlanan muhalif bir avukat ve bir baro başkanıdır. 8 Aralık 1923’te, 156 milletvekilinin 134’ünün oyuyla cumhuriyet döneminin ilk İstiklal Mahkemesi kurulur. Birkaç gün sonra Lütfi Fikri Bey ile birlikte birçok gazeteci tutuklanır. Lütfi Fikri 2 Aralık 1924’te beş yıl “muvakkat kürek” cezasına mahkum edilse de altı ay

sonra serbest bırakılır. Yapılan tasfiye ve müdahalelere İstanbul Barosu mensuplarının tepki göstermesi üzerine baronun yetkileri yeniden kabul edilir. ‘Tefrik Meclisi’nin kararı kaldırılır. Ardından yapılan Cumhuriyet döneminin ilk Baro Genel Kurulu ile 28 Ağustos 1924 Perşembe günü tasfiye edilen avukatların da katılımıyla toplanarak Lütü Fikri Bey yeniden başkanlığa seçilir.

1924 sayılı kanundan sonra kabul edilen 1938 tarihli 3499 sayılı Avukatlık Kanunu ile mesleğin düzenlenmesine ilişkin daha fazla devlet müdahalesi öngörülmüştür. Bu müdahalenin en görünür olduğu düzenleme avukatlığın “*amme hizmeti mahiyetinde bir meslek*” olarak tanımlanmasıdır. Bu şekilde avukatlığın devletin ve siyasal iktidarın bir parçası haline getirilmek istendiğini söyleyebiliriz.

Dönemin Adalet Bakanı Şükrü Saraçoğlu, bu düzenlemeyi “*Avukatlık müessesesini, devlet eliyle, mümkün olduğu kadar sıkı bir kontrole tâbi olmak ve onları Adliye müfettişlerinin teftişlerine tâbi bulundurmak, adliye camiasının devlette aylık alan memurları gibi doğrudan doğruya Büyük Meclisin yakın bir alâka ile takip edeceği bir müessese haline koymak istiyoruz.*” şeklinde savunmuştur.

***Dönemin Adalet Bakanı
Şükrü Saraçoğlu, bu
düzenlemeyi “Avukatlık
müessesesini, devlet eliyle,
mümkün olduğu kadar
sıkı bir kontrole tâbi
olmak ve onları Adliye
müfettişlerinin teftişlerine
tâbi bulundurmak, adliye
camiasının devlette aylık alan
memurları gibi doğrudan
doğruya Büyük Meclisin
yakın bir alâka ile takip
edeceği bir müessese haline
koymak istiyoruz.” şeklinde
savunmuştur.***

***Dönemin Baro Başkanı
Orhan Adli Apaydın askeri
darbenin ardından “Barış
Derneği Davası” nedeni ile
1982 yılında tutuklanmış
ve yargılaması sürerken,
Adalet Bakanlığı avukatlık
yasasında bir değişiklik
yaparak İstanbul Barosu
Başkanı Orhan Adli Apaydın’ı
görevinden almıştır.***

İstanbul Barosunun tarihinde yaşanan en önemli müdahalelerden birisi de 1980 askeri darbesi döneminde gerçekleşmiştir. 12 Eylül sabahı tüm demokratik kitle örgütü ve siyasal partiler gibi İstanbul Barosu da basılmış, evraklarına el konulmuş ve kapısı mühürlenmiştir. Dönemin Baro Başkanı Orhan Adli Apaydın askeri darbenin ardından “Barış Derneği Davası” nedeni ile 1982 yılında tutuklanmış ve yargılaması sürerken, Adalet Bakanlığı avukatlık yasasında bir değişiklik yaparak İstanbul Barosu Başkanı Orhan Adli Apaydın’ı görevinden almıştır.

Türkiye'nin her zaman önemli bir sorunu olan ceza- adalet sistemi ve cezaevleri uygulamaları ne yazık ki Orhan Apaydın'ın ölümüne yol açmış, ağır sağlık sorunları ile savaşıyor Orhan Adli Apaydın, tutuklu olduğu dönemde sevk zincirine karşı çıkarak hastaneye gitmeyi reddettiği için ağır böbrek sorunları yaşamış, 28 Şubat 1986'da kalp krizi sonucu yaşamını yitirmiştir.

Savunma hakkının bir hak olarak kabulü büyük bir mücadele sürecinin ürünü olması ve onsuz adaletin sağlanamayacağı gerçeği karşısında normatif hukuk kurallarınca korumaya alınmışsa da, aynı zamanda hak arama mücadelesinin de bir itici gücü işlevi de görüyor olması nedeni ile kısıtlama ve müdahalelerin de en çok yaşandığı bir alan olmuştur. Türkiye'de avukatlık ve Baroların statüsü gel-git uygulamalar niteliğindeki hakkın tanınması ardından geri alınması pratikleri ile doludur. En yakın örnek Baroların kuruluşuna ilişkin Avukatlık Kanununda yapılan yasal değişikliktir.

Yürürlükteki Avukatlık Kanuna göre, bölgesi içinde en az otuz avukat bulunan her il merkezinde bir baro kurulur. İllerdeki barolar dışında tüm baroların bağlı olduğu bir birlik, Barolar Birliği (TBB) mevcuttur. Baroların işleyişindeki özerk statü nedeni ile TBB ile barolar arasındaki ilişki bir hiyerarşik bağıllık niteliğinde değildir. Aslen TBB'nin baroların işleyişine müdahale edemediği özel bir statü söz konusudur. Baroların özerk işleyişi ve siyasal müdahalelerin etkisiz kalması sonucunda Avukatlık Kanununda yapılan değişiklik ile başta İstanbul olmak üzere çok sayıda avukatın bağlı olduğu baroların bölünmesine ve yeni barolar kurulmasına yasal zemin yaratılmıştır.

11/7/2020 tarihli düzenleme ile birlikte “ Beş binden fazla avukat bulunan illerde , asgari ikibin avukatla bir baro kurulabilmesi” olanaklı hale gelmiştir. Aynı düzenleme ile TBB yönetimini belirleyen delege sayısı değiştirilmiştir. Delege sayısındaki değişiklik ve yeni baroların kuruluşunun aynı zamanda TBB işleyişine/yönetimine etki edilmesinin amaçlandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim barolar ve avukatlar tarafından, baroların işleyişine siyasal müdahale niteliğindeki bu değişiklik eleştirilmiş ve baroların çok büyük bölümünün katılımı ile engellenmek istenmişse de

Savunma hakkının, ifade ve örgütlenme özgürlüğünün, hak arama mücadelesinin yürütülmesi için avukatların ve onların örgütlü olduğu baroların baskı ve yasal engellemelerle karşılaşmadan, bağımsız bir şekilde görev yapması için Avukatlık Kanununda bulunan tüm anti-demokratik düzenlemelerin bir an önce kaldırılması gereklidir.

sonuç değişmemiştir. Siyasal iktidar tarafından yasal değişiklikler tüm itiraz ve eylemlere rağmen yapılmıştır.

Sonuç olarak barolar işleyişindeki özerk yapısı, hukuk örgütü olarak insan hakları ihlallerinde taraf olmaları, Avukatlık Kanunu 76. maddesi uyarınca insan haklarını ve hukuk devleti ilkesini korumak için her türlü girişimde bulunmak konusunda hem yetkileri hem de sorumluluklarının bulunması nedeni ile hukuk ve demokrasi mücadelesinde önemli bir yer tutmaktadır. Savunma hakkının, ifade ve örgütlenme özgürlüğünün, hak arama mücadelesinin yürütülmesi için avukatların ve onların örgütlü olduğu baroların baskı ve yasal engellemelerle karşılaşmadan, bağımsız bir şekilde görev yapması için Avukatlık Kanununda bulunan tüm anti-demokratik düzenlemelerin bir an önce kaldırılması gereklidir.

“YARGI BAĞIMSIZLIĞI YERİNE BAĞIMSIZ YARGI HAKKI MÜCADELESİ” VE AVUKATIN BAĞIMSIZLIĞININ EKONOMİ POLİTİĞİ

Kasım Akbaş

Akademisyen

Liberal demokrasilerin çatışmasız toplum tasavvurunun aksine Marx, “Şimdiye kadarki bütün toplumların tarihi, sınıf mücadeleleri tarihidir” önermesini ortaya koyarak siyaset felsefesini salt bir soyutlama olmaktan çıkardı.

Anayasal kavramlar soyutlaştıkça, halktan uzaklaşıyor ve yalnızca siyaset felsefesinin konusu haline gelmeye başlıyor. Kuşkusuz sosyal bilimler kapsamındaki her bir disiplinin kavramsal düzeydeki katkılarının siyasal ve sosyal sonuçları olacaktır. Siyaset felsefesinin hak ve özgürlükler tartışmalarına katkısı yadsınamaz. Öte yandan bu disiplinin soyutlama düzeyindeki kavramları, ancak somut, gerçek hak mücadeleleri ile sosyal bir anlam kazanabiliyor.

Burada soyutlamayı somuta çeviren tılsımlı sözcük “mücadele”dir. Liberal demokrasilerin çatışmasız toplum tasavvurunun aksine Marx, “Şimdiye kadarki bütün toplumların tarihi, sınıf mücadeleleri tarihidir” önermesini ortaya koyarak siyaset felsefesini salt bir soyutlama olmaktan çıkardı.

Kuvvetler Ayrılığı Modelinde “Yargı Bağımsızlığı”

Liberal demokrasinin temelinde, tam da çatışmasız toplum tasavvuruna uygun olarak, “kuvvet” adı verilen iktidar mekanizmalarının birbiri-
rinden “dengeli” bir şekilde ayrılması yatmaktadır. Bu denge durumuna

siyaset ve hukuk bilimlerinde ve/veya felsefelerinde “kuvvetler ayrılığı” diyoruz. Böylece Aydınlanma dönemi liberalizminin cumhuriyetçilikle hemhâl olmuş kurucu isimleri, yani Montesquieu veya Locke, mutlakiyet ve monarşinin ayırt edici özelliği olan sınırsız “yürütme” gücüne karşı halk egemenliği ve demokrasi havarisi olarak meclisi yani “yasama”yı yüceltmişlerdir. Dolayısıyla kuvvetler ayrımının temelinde yürütmenin gücüne denk ama ondan ayrı bir yasama gücü savunusu bulunur. On sekizinci yüzyılda yasama artık halk egemenliğinin temsilidir. Böylece kuvvetler ayrımı teorisi de, monarşiye karşı eşit yurttaşlık temelli demokrasinin temsili hâline gelir.

Bu formülasyonun içerisinde “yargı”nın yeri ve konumu bir nebze farklı olagelmıştır. Uyuşmazlıkların çözülmesi anlamında yargı, ilkel komünal toplumlar da dahil olmak üzere her toplumda mutlaka görülen işlevlerden biridir. Kökleri norm koyucu bir “yasama”dan öncesine dayanır; zira modern yasama öncesinde de “toplumsal norm” bulunmaktadır. Daha önemlisi, en mutlak rejimlerde bile yargılamanın doğasından kaynaklı belli oranda bir serbestliği söz konusudur. İngiliz *case law*’unun gezici yargıçları veya Osmanlı’nın kadıları, en azından teorik olarak, imparatorluğun diğer taşra görevlilerinden farklı, biraz da zorlayarak söyleyecek olursak, bağımsız bir özellik taşırlar.

Modern öncesi dönemin gezici yargıçlarının ve kadıların tam bağımsızlık diyemsek de görece serbestliğinin temelinde, aynı zamanda dinî bir niteliklerinin de bulunması yatar. Egemenliğin kaynağının ilahî olduğu bir toplumda, egemenlik dağıtan kaynakla doğrudan ilişki içerisinde olma ayrıcalığının getirisi söz konusudur.

Oysa asıl sorun, modern siyasi iktidar yapısı içerisinde, yani egemenliğin kaynağının tanrı değil halk olduğu bir yapı içerisinde, yargının yasama ve yürütme karşısındaki bağımsızlığının teorik zeminini bulabilmektir. Yargıç artık din görevlisi değildir. Öte yandan yeni rejimin demokratik meşruiyetinden de yararlanamaz; çünkü halk tarafından seçilmemiştir. Buna rağmen, halk egemenliğinin en büyük timsali olan yasamanın gücünü sınırlar. Bu nedenle, bir işlev olarak yargının tarihi çok eskilere dayansa da, bir kuvvet olarak yargı, modern hukuk ve siyaset teorisinin çabalarının sonucudur ve aslında bağımsızlığının hâlâ tam bir güvenceye sahip olamamasının, hâlâ büyük tartışmaların yaşandığı bir alan olmasının nedeni de budur.

Yirminci yüzyıl, birbirinden ayrı ama denk ve eşit olması beklenen kuvvetler arasında kuvvetli yürütmenin galebe çaldığı bir dönemdir. Zira

her ne kadar yürütme yasamadan çıkıyorsa da, zaten parlamentoda çoğunluk sağlamayan gücün yürütme olması mümkün olmadığından, yürütmeyi kontrol eden aslında parlamento çoğunluğuna, dolayısıyla parlamento işleyişi üzerinde neredeyse her türlü söz hakkına da sahiptir demektir. Mesele o dereceye varmıştır ki, kuvvetler ayrılığının teorisyeni Montesquieu'nün ülkesinde, 1962 tarihli beşinci cumhuriyet anayasasında yürütmenin üstünlüğü açıkça kabul edilmektedir.

Bunun yanı sıra, zaten halk egemenliği kavramındaki “halk”ın hayli marazlı bir şekilde temsil olunduğu modern yasama da büyük bir güç kaybı yaşamaktadır. Modern yaşam, artık merkezî bir yasama meclisinin çıkardığı yasalarla değil, idarenin “düzenleyici otoriteleri”nin koyduğu kurallarla yönetilir. Bu mekanizmaların büyük bir kısmı yürütmeye bağlıdır. Bir kısmının ise bağımsız olduğu söylenir. Fakat her hâlükârda “halk egemenliği”nin aşınmasının sonucudurlar ve genelde de sermaye egemenliğinin aracıcırlar. Zira tekelci kapitalizm, yasamanın yani halk egemenliğinin ekonomiye müdahalesini istemez. Bunun yerine ekonominin idaresi daha küçük bir grup olarak yürütmeye ama onun bile tercih edilemeyeceği daha hassas durumlarda “bağımsız idari otoriteler”e bırakılır.

**Temsili demokrasi
on dokuzuncu yüzyıl
burjuvazisi için etkin bir
araçtı belki, ancak yirmi
birinci yüzyıl emekçileri
için aynı etkinliğe sahip
olduğunu söylemek kolay
görünmüyor.**

Halkın “marazlı şekilde temsili” derken ne demek istediğimizi de açıklayalım: Esasen liberal demokrasilerde yaşamada temsil olunan halk egemenliği, halk egemenliği değildir. Temsili demokrasi halkın temsil olunabileceği etkin araçlar sunmaz. Seçim sistemi ve siyasî parti modelleri sosyolojik gerçeklerle bir araya geldiğinde, parlamentodaki temsilcilerin kendileri çeşitli halk katmanlarından gelmedikleri gibi, temsil ettikleri de genelde halkın geniş kesimlerinin çıkarları değildir.

Temsili demokrasi on dokuzuncu yüzyıl burjuvazisi için etkin bir araçtı belki, ancak yirmi birinci yüzyıl emekçileri için aynı etkinliğe sahip olduğunu söylemek kolay görünmüyor. Bunun sonucu olarak, kuvvetler ayrılığının bulunduğu ve yasama organlarının seçimle belirlendiği ülkelerde bile parlamentolara duyulan ilgi ve güven tarihin hiçbir evresinde olmadığı kadar düşüktür. Seçimlere katılımın yüzde ellilerin altına düştüğü örnekler bulunmaktadır. Yani ya halk gönüllü olarak egemenliğinden vazgeçmektedir yahut aslında parlamentoya vekil seçmekle egemen falan olmadığını çok derinlerde bir yerlerde hissetmektedir.

Modern kuvvetler ayrılığında, modern yargıcın artık din görevlisi olmadığını ve egemenen görece “bağımsız” bir dinî otoriteye dayanma im-

kanının kalmadığını ifade etmiştik. Ancak yargıçtan dinî meşruiyeti ve otoriteyi alırken ve yargıyı lâikleştirirken, ikâme edilen yargıç modelinin beklentileri karşılayabildiği söylenemez: Modern yargıç artık bir “devlet görevlisi”dir. Modern yargıç adalet dağıtıcısı değil, yalnızca kural uygulayıcısıdır. Aslında yargıcın kuralı uygulamasını değil, yorumlamasını arzu etmiştik ama kuralı yorumlama faaliyetinin çağrıştırdığı dinî karakter nedeniyle, bunu olabildiğince sınırlandırmaya çalıştık; ne kadar sınırlandırılabilirse elbette. Günümüzün yargısal yorumunun sonuçları, dinî metinlerin döneminin egemenlerinin lehine “keyfi” olarak yorumlanmasının doğurduğu sonuçları hatırlatır.

Özetle, yargı bağımsızlığı şeklinde ortaya konan soyutlama, nihayetinde karşımıza metafizik bir kavramsallaştırma olarak çıkıyor. Anayasal norm olarak düzenlenmekle varlığına iman etmemiz gereken bu soyutlamayı ancak somut bir hak mücadelesinin konusu haline getirerek sosyal, olgusal bir gerçekliğe kavuşturabiliriz. Bu nedenle yazının başlığında olduğu gibi, “yargı bağımsızlığı” soyutlaması yerine “bağımsız yargı hakkı” mücadelesini öneriyorum.

Bağımsız Yargı Hakkı Mücadelesi

Bir miktar mübalağa ederek söylemek gerekirse, liberal siyaset felsefesinin temelini, “kuvvetler ayrılığı” formülasyonunda ifadesini bulan ve önemli bir unsur olarak “hukukun üstünlüğü” (“*rule of law*”) ve/veya “hukuk devleti” idealinin öne çıktığı kavramsallaştırma oluşturur. Sanırım, hukukun üstünlüğü kavramını tek bir ilkeye indirgeyecek olsak, “yargı bağımsızlığı çerçevesinde herkesin kanun önünde eşit olduğu” bir düzen olarak ifade edebilirdik. Esasen hukukun üstünlüğü ve/veya hukuk devleti kavramı demokrasi ve sosyal adalet gibi daha genel değerlere gönderme yapmaz ve formel anlamda hukuk devletinin nitelikleri diktatörlüğe hiç de aykırı değildir. Neredeyse bütün bir yirminci yüzyıl ile yirmi birinci yüzyılın henüz ilk çeyreğinin siyasi tarihi, tam da bunu anlatır.

Hâl böyleyken, tarihsel materyalist bir hat çerçevesinde, yine de hak ve bağımsız yargı hakkı mücadelesinden söz edilebilir mi? Gerçekten “hukuk, egemen sınıfın çıkarlarıyla örtüşen ve onun sistematik şiddetini/iktidarını muhafaza eden bir toplumsal ilişkiler sistemi ya da düzenidir” ifadesiyle temsil olunan yaklaşım, kendisi diyalektik bir çözümleme içermediği gibi, böyle bir imkân da tanımaz. Marksist bir hukuk kuramı elde etmek için genel hukuk kuramlarına sınıf mücadelesi unsurunu eklemek pek çok Marksiste yeterli görünmüşse de, bunun sonucunda ortaya “az çok hukuksal renk taşıyan bir iktisadi biçimler tarihi veya kurumlar tarihi” çıkacağı fakat bir

Dolayısıyla “hak” ve “hukuk”un da dahil olduğu “hukukun üstünlüğü”, “yargı bağımsızlığı”, “hukuk devleti” vb. kavram setinin burjuvazinin kavramları gibi görülmesinin sebebi aslında, kapitalizme geçilirken ortaya çıkan sınıf mücadelesi içerisinde burjuvazinin kendisini evrensel sınıf olarak sunabilme becerisidir.

genel hukuk teorisi çıkmayacağı da açıktır. Gerçekten de, hukuksal kavramların analizine yer verilmediği oranda, hukuku, bir sınıfın çıkarlarının ve “diktatörlüğünün” ifadesi olarak görmekten öteye geçilememiştir.

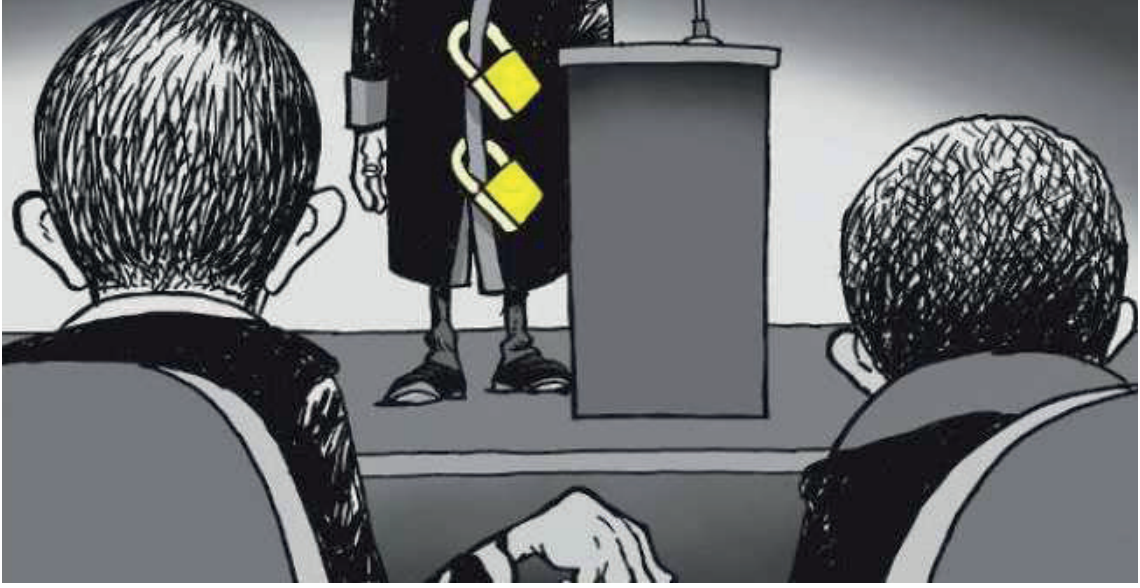
Kuşkusuz, bu düşünce temelsiz değildir. Bizzat Marx “Egemen sınıfın düşünceleri, bütün çağlarda, egemen düşüncelerdir, bir başka deyişle, toplumun egemen maddi gücü olan sınıf, aynı zamanda egemen zihinsel güçtür. Maddi üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf, aynı zamanda, zihinsel üretim araçlarını da emrinde bulundurur, bunlar o kadar birbirinin içine geçmiş durumdadırlar ki, kendilerine zihinsel üretim araçları verilmeyenlerin düşünceleri de aynı

zamanda bu egemen sınıfa bağımlıdır” demek suretiyle; hukuk da tarihsel olarak gözlemlendiğinde dahi, sermaye sınıfının zihinsel gücü sonucunda ortaya çıktığına göre, egemen sınıfın kendisine bağımlı sınıflara dayattığı bir düşünme biçimidir şeklindeki çıkarıma imkân tanır.

Ancak Marx’ın anılan çözümlemesini, herhangi bir dönemdeki devrimci sınıfın, kendisini bütün toplumun evrensel değerlerinin temsilcisi olarak sunma kapasitesiyle birlikte okumak gerekir. Dolayısıyla “hak” ve “hukuk”un da dahil olduğu “hukukun üstünlüğü”, “yargı bağımsızlığı”, “hukuk devleti” vb. kavram setinin burjuvazinin kavramları gibi görülmesinin sebebi aslında, kapitalizme geçilirken ortaya çıkan sınıf mücadelesi içerisinde burjuvazinin kendisini evrensel sınıf olarak sunabilme becerisidir.

Yukarıda dile getirilen modern liberal kuvvetler ayrılığı modelinin eleştirisiyle birleştirdiğimizde, kapitalizme geçilirken ortaya çıkan sınıf mücadelesi içerisinde burjuvazinin insanlığın evrensel değeri olarak ortaya koyduğu yargı bağımsızlığı idealinin gerçek taşıyıcısı olmadığı artık bütün açıklığıyla karşımızda durmaktadır. Şimdi bütün mesele, bağımsız yargı hakkının yirmi birinci yüzyılın sosyal mücadeleleri için evrensel bir değer olup olamayacağının ve çok somut bir şekilde, doğrudan mahkeme salonunda bu değerın temsilciliğinin nasıl yapılabileceğine dairdir.

Marx, Fransız üçlemesi denilen eserlerinde güncel siyasal mücadele için yaptığının benzerini, normal işgünü mücadelesini anlatırken de yapar. Hukukun veya bir hak için verilen mücadelenin nasıl sınıf mücadelesinin

bir parçası olduğunu, bir başka deyişle emekle sermaye arasındaki mücadeleden nasıl bir yasal düzenlemenin yapılması için verilen mücadele formunu kazandığını anlatır. Bir yandan işgününün, bir yandan çocuk sayılma yaşının sınırlandırılması mücadelesi çok sayıda gel-git barındırır. Bu gel-git'ler içerisinde zaman zaman işçi sınıfı kanuni bir düzenleme gerçekleştirilmesini sağlar, fakat sermaye kanunu dolanacak yeni mekanizmalar keşfeder. Bu arada sınıf dizilimlerinin doğurduğu koşullara bağlı olarak hükümet zaman zaman elde edilen haklardan geri adım atmak ister. Söz gelimi çocukluk yaşını on üçten on ikiye indirerek sermaye için emek-gücü arzı miktarını artırmayı hedefler. Dolayısıyla hukukun veya hakların içeriği dümdüz bir çizgi izleyerek gelişmez. Hukuk, her iki sınıf için de farklı işlevler kazanır.

Aralarında hak, yargı bağımsızlığının da bulundupu hukuki kategorilerin ve kavramların ilişkisellik, tarihsellik veya bağlamsallık içerisinde ele alınması gerektiği açıktır. Yani hukuk kendinde bir öz değil, ancak bir ilişki içerisinde ortaya çıkacak bir durumdur. Bu gerçeğe rağmen hukukun bir ilişki olarak ele alınmıyor oluşu, anlaşılmasını zorlaştırır. Bilindiği üzere felsefede öz, varlığın zamandan, tarihten bağımsız, değişmeyen niteliğidir. Hukuku –ve bu arada yargı bağımsızlığını– *a priori* bir olumluluk (ki Hegel için öyledir) veya olumsuzluk (ki indirgemeci Marksist yaklaşımlar açısından öyledir) olarak ele almak, ona değişmez, tarihten, bağlamdan bağımsız bir öz atfetmek anlamına gelir. Herhangi bir kavrama tarihsellikten öte bir öz atfetmek ise apaçık metafiziktir. Nitekim, tarihi tinsel bir ilerleme olarak görmek Hegel'den mirastır. Zira Hegel'e göre hukuk ve devlet de, tarihin tinsel ilerlemesinin sonucudur. O kadar ki, Hegel'e göre devlet, tinin son ereğinin yani özgürlüğün gerçekleştiği alandır.

Hegel’in “kafası üstünde duran” diyalektiğini “ayakları üstüne” kaldırdığımızda karşımıza çıkan ise, sosyal bir mücadele içerisinde tez, antitez, sentez şeklinde hareket eden gelişim çizgisidir. Sosyal alanda hak mücadelesinin temelini bu gelişim çizgisi oluştururken, mahkeme salonunda benzer bir diyalektik karşımıza iddia, savunma, hüküm olarak çıkar. Bağımsız yargı hakkının en somut mücadele biçimini, mahkeme salonunun işte bu diyalektiği oluşturacaktır.

Avukatlık Mesleğinin Ekonomi Polisi ve Bağımsız Yargı Hakkı Mücadelesi

Bağımsız yargı hakkı mücadelesinin farklı unsurları ve boyutları, bu yazının içeriğinin çok ötesine geçecektir. Ancak yargıyı bağımsızlaştırma mücadelesinde, yargı diyalektiğinin belki de en önemli kurucu unsuru olan antitez veya savunma bileşeninin temsilcisi avukatlık mesleğine parantez

“En önemli kurucu unsuru” diyoruz, zira yukarıda ifade edildiği üzere modern yargıcın egemenden bağımsız otoritesini kaybettiği ve “devlet görevlisi” olduğu bir sosyal formasyonda, yargının diyalektiğini işletmek avukata kalıyor.

açmak gerekiyor. “En önemli kurucu unsur” diyoruz, zira yukarıda ifade edildiği üzere modern yargıcın egemenden bağımsız otoritesini kaybettiği ve “devlet görevlisi” olduğu bir sosyal formasyonda, yargının diyalektiğini işletmek avukata kalıyor. Avukat olmadan da bir şekilde “hüküm” verelebiliyor, ama yürütülen süreci “muhakeme” haline getiren avukatın varlığı oluyor. Bârika-i hakikat, müsâdeme-i efkârdan doğuyorsa eğer, mahkeme salonunda hakikati ortaya çıkaran, orayı bir müsâdeme sahası haline getiren avukattır.

Avukatın bu niteliğini muhafaza edebilmesi ise, kendi bağımsızlığını koruyabilmesinde yatıyor. Avukat üzerine düşen görevler sebebiyle her türlü baskıdan, özellikle kendi menfaatlerinden ve dış etkilere neşet eden baskılardan arındırılmış, tam bir bağımsızlığa sahip olmak durumundadır.

Avukat kendi bağımsızlığını; birincisi müvekkillerine, ikincisi kamu otoritesine, üçüncüsü kendi meslektaşlarına karşı koruyabilmelidir. Aksi halde, bağımsız yargı hakkı mücadelesi içerisinde yer alması mümkün görünmüyor.

Avukatın müvekkiline karşı bağımsızlığı, müvekkilinden farklı bir hukuki özne olmasının da gereğidir. Mahkeme salonunda avukat, vekilliği-

ni üstlendiği taraftan bağımsız bir söz ve strateji belirmeme hakkına sahiptir. Kuşkusuz müvekkilinin aleyhine sonuç doğuracak ve onun rızası dışında bir tutum belirlemesi düşünülemez ancak bu durum karşısında işi kabul etmeme ve/veya vekillikten istifa etmek gibi bir yetkiye sahiptir. Avukat müvekkilinden bağımsız olmakla, müvekkiliyle özdeşleştirilemez. Bu onun aynı zamanda kamu otoritesi karşısındaki güvencesidir.

Avukatın kamu otoritesi karşısındaki bağımsızlığı, devlet kontrolü ve vesayetinden bağımsızlık anlamına gelir. Kamu otoritesi, avukata mesleğini nasıl icra edeceği konusunda talimat veremez, etki edemez, bu faaliyetleri kontrol edemez. Bunun için de mesleğe kabul serbestliği ve faaliyet serbestliği gerekir. Avukatlık Kanunu'nda avukatlığın bir "serbest meslek" olarak tanımlanmış olması, mesleğin esnafılık yapan bir ticaret erbabı olarak tanımlanmaya çalışılmasının değil, kamu otoritesinden bağımsızlığına vurgu yapılmasının eseridir. Avukatın kamu otoritesi karşısındaki bağımsızlığı, savunma hakkının, adil yargılanma hakkının, adalete erişim hakkının, bağımsız yargı hakkının güvencesi ve temelidir.

Nihayet avukatın meslektaşlarına karşı bağımsızlığı, mesleğin gerektirdiği disiplin düzeni dışında, meslektaşlarıyla arasında bir bağımlılık ilişkisi bulunmamasını gerektirir. Bu noktada, avukat emeğinin metalaşması, bir başka deyişle, avukatlık hizmetinin sunulma biçiminin kapitalist üretimin yasalarına tabi hâle gelerek, avukatlık emeğinin üzerinden artı değer elde edilen bir niteliğe kavuşması tartışması ortaya çıkar. Avukat emeğinin niteliğini, hem belli bir üretim tarzı içerisindeki konumunun ve hem faaliyetin yürütülmesi esnasında girilen toplumsal ilişkilerin gereğine uygun olarak belirlemek gerekir. Bir başka deyişle, avukat tarafından bir hizmetin üretilmesine özgülenen emek ya da emek-gücü, iş görülürken içine girdiği iktisadi ve toplumsal ilişki şekillerine göre farklı şekilde adlandırılabilir. Teknolojik gelişmeler ve kapitalist ekonominin yapısında görülen değişime bağlı olarak nicelik anlamında ortaya çıkan olağanüstü artış sonucunda avukatların önemli bir kısmının işlev, otorite, ücret ve imtiyaz bakımından işçileşmiş olduğunu söyleyebiliriz. İşçileşmenin kıstasları arasında vasıfsızlaşmayı, yabancılaşmayı, işin kontrolünün kaybını ve ücretlerde görece azalmayı sayabiliriz.

Böylece, bir başka avukata (ister bir hukuk şirketi olarak örgütlenmiş olsun ister tek bir avukat söz konusu olsun) bağlı olarak çalışan avukat, emek süreci üzerindeki hâkimiyetini kaybetmekle, bağımsızlık niteliğini kaybeder ki, bu durum bağımsız yargı hakkı mücadelesinin önünde ciddi bir tehdit olarak karşımıza çıkar.

Böylece, bir başka avukata (ister bir hukuk şirketi olarak örgütlenmiş olsun ister tek bir avukat söz konusu olsun) bağlı olarak çalışan avukat, emek süreci üzerindeki hâkimiyetini kaybetmekle, bağımsızlık niteliğini kaybeder ki, bu durum bağımsız yargı hakkı mücadelesinin önünde ciddi bir tehdit olarak karşımıza çıkar.

Sonuç Yerine

On yedinci yüzyılın soyut kuvvetler ayrılığı modeli içerisinde yer alan yargı bağımsızlığı kavramsallaştırması yerine somut ve sosyal bir gerçeklik olarak yargı bağımsızlığı hakkı mücadelesini ortaya koymaya çalıştığımız bu çalışmada, bu hakkın izlerini tarihsel materyalist bir diyalektik yaklaşımdan başlatıp mahkeme salonuna kadar uzatabileceğimiz bir izleği takip etmeye çalıştık. Modernitenin aynı zamanda kapitalist üretim tarzıyla eş anlamlıymış gibi görülmesinin sonucunda; hukuk, yargı, hak vb. burjuva liberal kavramların eleştirel perspektife sahip hukukçular tarafından belli bir rezervle karşılandığı herkesin malumudur. Bununla birlikte, kavramların tarihsel bağlamlarından kopuk bir özleri olmadığı görüldüğü anda, başbaşa bir insanlık tarihi için de kapı aralanmaya başlar.

Kavramlarla çalışırken aslolan, kendinden menkul özlerini kabul etmek değil, bir yöntemsel analiz çerçevesi geliştirebilmektir. Zira yöntem, toplumsal değişimin aracıdır; hukukta yerleşik bir vecizeyle ifade edecek olursak “usul esasa takaddüm eder”. Öyleyse bağımsız avukatlık, bağımsız yargı; toplumsal değişimin esasına takaddüm edecek usulün ta kendisi olarak da görülemez mi?

SAVUNMA

Selçuk KOZAĞAÇLI

Avukat - ÇHD Genel Başkanı

NOT: *Bu savunma 7-II Kasım 2022 tarihleri arasında Silivri Cezaevi Duruşma Salonunda Selçuk Kozağaçlı'nın yapmış olduğu savunmanın yazılı halidir.)*

İSTANBUL 18. AĞIR CEZA MAHKEMESİ BAŞKANLIĞINA

Dosya No: 2013/

BEYANDA BULUNAN : Selçuk KOZAĞAÇLI

Marmara Kapalı Hapishanesi, Silivri/İSTANBUL

GİRİŞ:

“KONUŞAMAYANLAR İÇİN VEKÂLETEN...”

“Biz nerede bir doğum sancısı

Atlarımızı oraya sürdük...”

24 Aralık 2013 sabahı, yine bu salonda -muhtemelen bu mikrofonla- şöyle demişim:

“Uyduları, televizyon kanalları ve yüksek tirajlı gazeteleri bulunmayan yoksulların istiflenmiş ölüleri arasından sıyrılıp, silah zoru ile itilip kakılarak da olsa, bir mikrofonun önüne dikilmenin nasıl bir ayrıcalık olduğunu görebiliyor musunuz? İşte o yüzden bu mikrofonla ulaşana kadar nelere katlandığımızın ve işin sonunda başımıza daha neler getirmeyi planladığının; bu anın değerini düşürmesine izin vermeyip konuşacağız.

Konuşabilmeyi hafife almayın biz almıyoruz.

Burada bulunmamızın, ölü veya sağ, yoksullarla ilgisi var. Biz avukatız: Kendimiz için asaleten ve konuşamayanlar için vekâleten konuşacağız”³⁰

Dernek binalarımızın, bürolarımızın, evlerimizin 2013 Ocak’ında basılarak dava dediğiniz bu gösteriye dâhil edilmemizin üzerinden -iki ay eksiğiyle- on yıl geçmiş.

18 Ocak 2013 tarihinde Beyrut’tan yaptığım basın açıklamasında önce neden böyle bir saldırının hedefi olduğumuzu anlatıp; yaptığımız işleri, yürüttüğümüz davaları sıralayan bir liste sunduktan sonra şöyle söylemişim:

“Bizi tutuklamak mı istiyorsunuz? Savcılıklarda ve mahkemelerdeki hukukçu profili bu iken elbette yapabilirsiniz. Ama biz tutuklandık diye bu işler yapılmaz sanıyorsanız çok yanılırsınız...”

Potansiyel davanın içeriğine ilişkin bir tahminde de bulunmuşum:

“...değil bizi endişelendirecek ciddiyette bir suçlama, eli yüzü düzgün bir komplo bile kuramadıklarını zaten tahmin ediyorum... Geliyorum.”

Uçağa atlayıp ülkeye dönmeden önce yaptığım her iki tahmin de tutmuş görünüyor. Üyesi olmaktan büyük onur duyduğum ve halen genel başkanlığını yürüttüğüm Çağdaş Hukukçular Derneği, hâlâ bu ülkenin en büyük bağımsız gönüllü avukat örgütü; arkadaşlarım önlerindeki her işi bizden güzel yapıyorlar ve dava dosyası diye önümüze koydukları şeyi görüyorsunuz, artık sizin önünüzde.

Aslında ilk metne göz atarken, hepi topu on bir buçuk ay tutuklu kalmış olmaya nasıl bu kadar öfkeli olduğimizi hatırlamakta zorluk çektim. Yani elbette niye öfkeli olduğumuzu hatırlıyorum, gayet gerçek bir öfkeydi ancak bugün, yetmiş dört ay tutukluluğun ardından bakınca, sadece bir yıl için duyulan öfkenin şiddeti gözüme biraz naif göründü. En azından bir konuda, bu saçmalığı hangi raddeye vardırabileceğiniz konusunda, öngörümün zayıf kaldığını kabul etmek zorundayım.

Uzun bir dava oldu.

Madem yargısal açıdan tamamlayamamış olmanıza rağmen bitirmek istiyorsunuz, o zaman bir kere daha kendimiz için asaleten, konuşamayanlar için vekâleten konuşma sırası bize geldi.

Yirmi altı yıldır avukatlık yapıyorum. Uzun sürmüş davaların yabancı-sı sayılmam. Örneğin, otuz yıl sürerek nihai karar verilemeden zamanaşımından düşmüş Devrimci Sol Ana Davası'nın son dönemine yetişme fırsatım oldu. Küçük bir kısmı bugün de devam eden Sivas Madımak Katliamı davasında, her birisi onar yılı devirmiş KCK davalarında avukatlık yaptım fakat en uzun davam bunlardan biri değil. Mesleğimin başlarında Malatya'nın Arapkir ilçesinde iki köy arasındaki mera ihtilafını konu alan bir kadastro davası, ben dâhil olduğum sırada otuz beşinci yılındaydı ve ayrıldığımda devam ediyordu. Nasıl sonuçlandığını, kaç avukat ve yargıç daha eskittiğini takip edemedim. Ben davanın on sekizinci ve on dokuzuncu yargıçlarıyla çalışmıştım.

Önünüzdeki dosyaya bugüne kadar **37 savcı** ve **42 hâkim** el attı. Başka bir deyişle on yılda seksen kişiyle altından kalkılamamış bir işin sorumluluğunu bu bir haftada üç buçuk imzayla üstleneceksiniz. Tabii denilebilir ki “siz üç bin beş yüz avukatla asılıp bir şey çıkaramamışsınız, bize mi söylüyorsunuz?” O da bizim ayıbımız olsun. İşin özünde, buradaki iki taraf, halkları ve egemenleri temsil etmek için yeterlidir; Birinci Enternasyonal Davası sanığı Eugene Varlin kadar açıklıkla söylüyorum: İlkeler karşısında iki tarafız.

Yine de temsiliyet açısından böyle başlamamıştık, siz önemli oyuncu değişiklikleri yaptınız. “Doğal” (yahut kanuni) yargıç kimdir sorusunun önemsiz olduğunu düşünmeyin. Bu sıra dışı rakamlar üzerine bir değerlendirme yapmamız gerekiyor; benim önerim, Karacoğlan'ın şu güzel dizisini düşünerek başlamak:

“Sual eylen bizden evvel gelene

Kim varımış biz burada yoğiken”

Suale cevap vermeliyiz zira temsilini üstlendiğimiz taraflar yüzyıllardır yerli yerinde durmakla birlikte, sizin temsiliyet rolünüzdeki kayma davamızı doğrudan ilgilendirdi.

Elbette ne siz kürsüde ilksiniz ne de siyasi tutsaklık bizimle başladı. Ancak bu ülkenin yargısal iklimini anlayabilmek, hiç değilse son on yılda gelip geçen dosyayla ilgisini kavrayabilmek için hem sizin hem de bizim cevap vermemiz gereken sorulardan birisi budur.

Sizin açınızdan aynı zamanda yorucu bir soru olduğunun farkındayım. Şimdi -usul gereği- doğrudan cevap veremeyeceğinize göre her iki taraf açısından ben cevaplamaya çalışayım. Siz de belki konuşabildiğiniz yerde, hükmünüzde fikrinizi söylersiniz.

Bu soruşturma başladığında, yani 2012 sonbaharında toplam mevcudunuz yaklaşık on bin kişiydi. Hâkimlik ve savcılık henüz kendi çapında iş güvencesi sahibi, itibarlı meslekler gibi duruyordu. En önemli mesleki gündeminiz, bir anayasa değişikliğini takiben HSYK seçimleriydi. Meslek içi gruplaşmalarınız belirginleşmeye başlamıştı.

2022 sonbaharından bakıldığında, geçen on yılda tüm mesleki güvencelerinizi ve itibarınızı kaybettiğiniz kolaylıkla görülebiliyor. Bir kastın yahut devlet fonksiyonu tarzında teşkilatlandırılmış meslek grubunun, kendisine, birbirine ve kolektif varlık zeminine hangi çapta ihanet edebileceğini ilgiyle seyrettik. Yarıya yakınınız meslekten atıldı, atılmayanlar tenzili rütbe gördü, sürüldü; birbirinizi tutukladınız, birbiriniz hakkında itirafçılık yaptınız, bir diğerinizin işkence görmesine göz yumdunuz, işkence gördünüz ve yurt dışına firar ettiniz. Bu karambolde terfi edenleriniz de olduğunun farkındayım.

Fiziksel gövdenin neredeyse yarısını koparmış sayısal eksilmenin hızla telafi edilebileceği anlaşıldı; iktidar partisinin ilçe teşkilatlarında yöneticilik yapan üç beş yıllık avukatları yargıç, savcı yaptınız ve böylece bir anda meselenin sayı olmadığı da anlaşıldı. Mesele, mesleğinizin kaldıramayacağı çapta liyakat eksigi ve hırsın artık profilinize dâhil olmasıydı.

Anayasal düzeni silah zoruyla yıkmaya çalışmış örgüt üyesi meslektaşlarınızın suçu hiç değilse ideolojikti; hırslı gençlerin daha popüler suçlara ilgisi olduğu anlaşıldı. Bugün yılda yaklaşık on-on iki ortalamayla, rüşvet aldığınız, adam kayırdığınız, çete ve mafya liderliği yaparak uyuşturucu kaçırdığınız, beraat veya takipsizlik kararı ücret tarifeleri ve tahliye borsaları oluşturduğunuz anlaşılıyor; hakkınızda soruşturma ve kovuşturmalar açılıyor. Bunun buzdağının görünen kısmı olduğuna eminim. Özellikle tahliye karşılığı para yahut çıkar elde etmenin nasıl sistematik hale geldiğini ben yattığım yerden kolaylıkla gözlemleyebiliyorum. Zira beni Türkiye’nin, Kıbrıs’ın ve Türki Cumhuriyetlerin en elek üstü kara para, kumar ve organize suç örgütü liderliğiyle suçlanan kişilerle aynı hapisanede tutuyorsunuz. Bu adamlardan tahliye karşılığında kimlerin para istediği ve hele ki istenen rakamlar üzerine benim birinci elden duyduklarımı duysanız, maaşlarınız hakkında karamsarlığa kapılırdınız. Bu işleri organize eden İstanbullu avukat grubunun aynı zamanda kimin avukatları olduklarını, yargıçların aynı zamanda hangi davalara baktığını ve bütün bunların açık-

ça konuşulmasına rağmen adliyenin en bilinen sırrı haline gelmiş olmasını geçtiğimiz on yıla borçlusunuz.

Hepsini aklımda tutuyor muyum? Hayır. Herkesin kaydını tutmak zor ancak bu dosyaya eli değmiş yetmiş dokuz kişinin isim ve soy isimleriyle sicil numaralarını saklıyorum. Kamuya açık yargılama yaptığınız ve zaten imzalarınızı ilan ettiğiniz için herhalde böyle bir liste oluşturmak yasak değildir. Şimdiden haklarında zengin bir suç kataloğuna sahibim. Bu çeşitliliğe kıyasla benim hayal gücümün zayıf olduğu anlaşılıyor; 2004 yılından bu yana, bana dönüp dolaşıp aynı delillerle aynı davayı tekrar tekrar açıyorsunuz. O nedenle yaratıcı bir suç profili çizemiyorum.

Sağ olduğum sürece, önünüzdeki dosyanın bize ve mesleğimize verdiği zarara ortak olmuş bu insanların mesleki akıbetini takip edeceğim, her suça bulaştıklarında yanlarına bir tik daha atacağım ama bu kadarla bırakırsam hobiden ibaret olur. Mesleki yaşamları boyunca, hak etmedikleri kariyerlere talip yahut sahip olduklarında itiraz edeceğim; emekli olduklarında avukatlık yapmaya kalkarlarsa, yirmi beş avukata on yıl boyunca bu muameleyi reva görmüş hiç kimsenin güzelim mesleğimize sızması için mücadele edeceğim. Kısacası, korkarım bir “takipçi” sahibi oldunuz. Yaşamımız -en azından benim ve benim yetiştirdiğim avukatların yaşamı- boyunca, sizi izleyip performansınızı takdir edecek ve hikâyenizi tarihe taşıyacak dikkatli izleyiciler kazandınız da denebilir. Velhasıl, “helalleşmeyeceğiz”

Karacoğlan’ın sorusuna sizin açınızdan verilecek genel cevap budur. Dosya özelinde başka önemli bağlantıları da yeri geldikçe söylerim.

Bize gelince, dünyada ilk kez avukat tutuklanmıyor; muhaliflerin, hangi meslekten yahut meşrepten olursa olsun, hapis hane görmeden ölmesinin ayıp kabul edildiği zamanlarda ve topraklarda yaşıyoruz. Yani bizden öncesi vardı ve bizden sonrası da olacaktır.

2013’te kapatıldığımızda bir furyanın son dalgasına yetiştirilmiştik. Birkaç bin ulusalcı ve laik-devletçi sivil asker kadronun, yazar-çizerin, öğretimin üyesinin tasfiyesine denk gelmişti, hapishaneler doluydu.

2017’deki ikinci gelişimiz yine bir başka olağanüstü halin devamıydı, bu sefer yaklaşık kırk bin siyasal İslamcı ve on bin kadar Kürt yurtseverini hapishaneye doldurmuş durumdaydınız.

Venedik kriterleri temel alınmış herhangi bir anayasal rejimde, yetişkin nüfus açısından yüz bin kişiye düşen terörist sayısında dünya ortalamasının yaklaşık elli kat üstüne çıkmış durumdasınız.

Elbette ülkenin havası veya suyunda insanları teröristliğe teşvik eden epidemik bir cevher olduğunu düşünmek yerine, yönetemez hale geldiğinizi tespit etmek daha makul olur. Bırakın devrimci mücadeleyi, basitçe sıradan siyasal muhalefeti hatta yaşam tarzı farkını hapishanesiz çekip çeviremeyecek durumdasınız. Pop şarkıcılarının, internet fenomenlerinin hakkından bile başka türlü gelemiyorsunuz. Kimleri tutukladığınızı görünce, insan hapiste yattığı için sizlanmaktan utanıyor.

Hukuksal tahakkümün bu başarısız, aşırı şişirilmiş kötüye kullanımının derdinizi çözemeyeceğini yakın zamanda öğreneceksiniz. Eğer yönetme yeteneği kaybedildiyse, taşıma suyla, hapishanedeki insan sayısını artırarak işler yoluna girmez. Belki bir süre daha yatalak idare etmenizi sağlar hepsi o kadar. Burjuva siyasetinde yönetmek rıza gerektiren bir sanattır ve bunu hızla kaybediyor olduğunuz görülebiliyor. Kimseye siyasal akıbeti konusunda akıl vermek isteğinde yahut pozisyonunda değiliz ancak durumu tespit edebilmek açısından şunu söylememe izin verin: Aranızda hiçbir ideolojik, politik, mezhepsel, ırksal çatışma bulunmayan bir milyon kişiye yakın mütedeyyin insandan -sadece üst katmanlardaki çıkar ve rant kavgası nedeniyle- aileleri ile birlikte terör suçlusu veya gözde tabirinizle “iltisaklısı” yaratmayı başardınız. Hâkim ve savcı suçluluğuna ilişkin baskın kalem de buydu. Adliyi böylece temizleyip yıkamış mı oldunuz? Belki. Ancak çok daha büyük bir ihtimalle kirli suyu dökerken bebeği de çöpe attınız. Cemaatin yargıdaki meşruiyeti sizinkinden farklı, daha gerçekçi kodlara dayanıyordu ve bunu çöpe attığınızda artık bazılarınız hapiste bazılarınız kürsüde olsa bile mesleğinizde hiç kimse meşru değil.

Diğer yandan Cemaatin konforuna alıştınız; Agâh Oktay Güner’in bir başka zaman ve zemin için sarf ettiği sözler yeniden anlam kazandı: “ Kendisi hapiste fikri iktidarda” bir “objektif cemaatçilik” halindesiniz. Onların kuvvetler ayrılığını inşa için kullandıkları “imamet sistemi” dikey hiyerarşiyi sakatlayarak başarıya ulaşmıştı, sizin ise yatay basınçtan solunuz kesilmiş durumda. Selefinizin vizyon, imkan ve kapasitesine sahip olmadan pratiğini taklit etmenin başarıyı garanti etmediğini göreceksiniz.

Doğru duydunuz, tam olarak söylediğim şeyi kastettim. Eğer kuvvetler ayrılığından murat yargının kendisini yürütmeden ayırabilmesiye, ülke tarihinde ciddiye alınabilecek tek başarı Gülen Cemaati sayesinde yakalanmıştır.

Daha önce söyle tarif etmiştim:

“...kaza tespit tutanağı tanzim eden trafik polisinden, genel kurul idare eden Yargıtay başkanına kadar; adli kolluğun, savcının, yargıcın, adli tıp uzmanının, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun hatta Adalet Bakanı’nın tek bir imam

tarafından irice bir terliksi hayvan gibi tek hücrede çekilip çevrildiği model, ideal forma en yakın olanıdır...”³¹

Her ne kadar tek bir günde, 15 Temmuz 2016’da hepsini heba ettiyse de bu insan sermayesi kolay yaratılmamıştı; elli yıllık bir çabanın sonucuydu.

“...zabıt kâtipliği sınavından, yargıç sınavı mülakatına, komiser yardımcısı atama test sorularından Adli Tıp Kurumu ve hatta TÜBİTAK kariyerine uzanan iştahı sayesinde tek bir boşluk bırakmamaya çalışarak anlam bütünlüğü elde edebilmiş ve bu sayede yürütmeden bağımsızlık kazanan ilk ve tek yargısal erki yaratabilmiştir.

Başarısı ve trajedisi aynı temeldedir.

2013-14 yıllarında, faal ve güçlü bir başbakanın oğlunu, bakanlarını, MİT Müsteşarını; geçimini, birikimini, soruşturma ve kovuşturma konusu yapabilecek irade işte bu formun eseridir. Denedikleri ve kendilerini trajik sonlarına kavuşturan eylemleri mümkün kılan bu vakumlu anlam bütünlüğü(dür)...”

Şimdi -cemaatin aksine- erk özerkliğini yitirmiş ve tamamen yürütmenin, siyasal iktidarın kontrolüne geçmiş durumdasınız, ancak bundan şikâyet etmek için özel bir sebep yok.

Hukuksal Adalet sorununun, yargı bağımsızlığı -yahut aynı anlamda kullanılması alışkanlık edinilmiş erkler/kuvvetler ayrılığı- ile alâkası yoktur. Örneğin bu davayı yürütmeden mutlak anlamda bağımsız yargı kadroları açtı. Bu çok açık bir gerçek çünkü aynı ekip, aynı hafta, başbakanın oğlu ve üç bakanı hakkında da soruşturma yürütmekteydi.

Montesquieu’nün toprak soyluluğu yararına umduğu yargısal koruma yahut burjuva liberal parlamento demokrasisinin parlattığı fren-denge anlamıyla kuvvetler ayrılığı benim açımdan değerden yoksun. Ben sosyalistim. Devlet üzerine kendime yetecek teorim var, daha önemlisi mesele hakkında kişisel deneyime dayalı fikir sahibiyim.

Ceza Adaleti açısından üçüncü taraf zaten bizzat devlet anlamına gelir fakat bu; “bir üçüncü gibi müdahale ederken şiddetten muaf olduğu veya siyasal güçle ilişkisiz olduğu anlamına gelmez; kendine has bir şiddet edimi olmayı ve siyasal gücün belirli bir kullanımından ibaret kalmayı sürdürür. Kesin olan şey, hukukun adaletinin iki değil üç kişinin bulunduğu bir sahnede oynan kendine has bir tahakküm gösterisi olduğudur”³²

Söz edilen üçüncünün mahiyeti araştırılırken, Agtaş’ın Ranciere ve Kojeve üzerinden yaptığı okuma, -hukuk siyaset ilişkisiyle sınırlamak kaydıyla- son derece zihin açıcı ve verimlidir. Üçüncü kişi, üçüncü erk değil; toplumun bir üyesi olarak fail ve toplum ikilisinin dışında/üstünde konum-

lanmış bir taraf olarak devlettir.

Bu davada o türden bir beklentim bulunduğundan değil; hukuk devleti, hukuksal adalet yahut aynı anlama gelmek üzere hukuksal tahakküm iddianız hakkında genel bir değerlendirmeye ihtiyaç gördüğüm için bu tespiti yapıyorum.

Çeyrek yüzyıl boyunca, sadece devrimcileri savunmadım. İş cinayeti, kadın cinayeti, çocuk istismarı, toplu veya bireysel işçi sömürsü davalarında avukatlık yaptım. İşkence, kaybetme, katletme, fiziksel faili meçhul bırakmaya çalışma içeren kontrgerilla davalarında ezilenleri savundum.

Elbette her devlet kolaylıkla insan öldürebilir, insanların yaşamlarını çekilmez veya yoksulluklarını sürekli hale getirebilir; büyük marifet sayılmaz: Siyasal iktidar yoksullar ve direnenler için zaten bu demektir. Ancak, bunu hukuksal bir tahakküm “tarzında”; şiddetin niteliğini dönüştürerek sürdürmek ihtiyacıdaysa hukuk “yapması” gerekir. Hukuksal tahakkümü, başkaca tahakküm tarzlarından ayıran şey, kendini üçüncü taraf olarak sunan bir gücün tahakkümü olmasıdır.

Kendine hastır. Tarafsız ve o sırada önünde bulunan tikel örnekte çikarsız yani tarafların yerine geçmekten beklentisi olmayan bir tarzla ihtilafa eğilmeyi becerebilmek, tümel işleyişi yani düzeni güvence altına alır. Etkili -ve kesintisiz- bir biçimde kurulu rejimin “taraftarı” olabilmek, hukuksal tahakkümün üretimine bu yolla katılmak ancak tikel örnekte tarafsız üçüncü kalabilmekle mümkündür.

Asla doğru düzgün başaramadığınız budur. Polis imkanları ve ihtiyaçları ile karşılaştırıldığınızda açıkça kaynak israfısınız. Ceza Adaleti üçüncünün yaptırımındaki adalettir. “Herhangi bir müeyyideyi ve onun müstesna bir biçimi olarak cezayı bir adalet pratiği olarak sunmak”³³ zorlu ve pahalı bir iştir. Sizin gereği gibi başaramamanızın liyakatle, artık genel olarak gereği gibi başaramamasının ise devletin dönüşümüyle ilgili olduğu söylenebilir. “Hukuksal Tahakküm” bırakalım yeni sömürge faşizmine özgü kısıtlılıkları, sofistike emperyalist devlet aygıtları için bile gün geçtikçe zor, yavaş, masraflı ve ihtiyaca elverişsiz hale geliyor.

Tekrar hatırlatmam gerekirse, önümüzdeki davadan değil, ceza adalet sisteminizden bahsediyorum. Bizimki türünde siyasal davalar açısından zaten iki bin yıldan -Roma *crimina publica*’sından bu yana- yalnızca iki taraf vardır: Dostlar ve Düşmanlar.

Bunun üzerinde konuşmak ancak bir başka adalet kavrayışıyla mümkündür, bunu en sona bırakalım. Şimdi daha basit olan işi, onun elli yıllık emekle yarattığı “anlam bütünlüğüne” sahip olamadığınız halde, pratikte

hevesle cemaatin işlevine ve münhal kariyer kadrolarına talip olmanız meselesini tamamlayalım.

Cemaat ile devamlılığınızı açıkça itiraf edebilmenizi beklemiyoruz.

Duruşma savcıları, arada gerçekleştiği varsayılan skandal kopuntuya rağmen, iddianame savcısının basit, açık ve aslında hukuksal açıdan işe yaramaz olduğu bilinen üç paragrafını -yazım hatalarıyla birlikte- kopyalamış ve aylardır “esas hakkında görüşü” olarak ileri sürüyor.

Niye? Örneğin “Gezi” davasının son savcıları kadar “yeniden değerlendirme” yapacak enerjisi mi yok? İddianameyi çok başarılı, çok iyi mi buluyor?

Aslında iyi bir yalan olmasından çok; basit ve tekrar edilebilir görünmesine değer verdiğini anlıyoruz. Ünlü Nazi Propaganda Bakanı’na -haksız yere- atfedilmiş; “ne kadar büyük olursa olsun tekrarlanan yalanların bir süre sonra inandırıcılık kazanacağı” tezini hatırlatıyor.

Eksik bilmek yalancılar için hiç bilmemekten çok daha tehlikelidir. Öncelikle; “Goebbels hiçbir zaman yalanları tekrarlamamanın Nazizm için çok önemli olduğunu dillendirmede, ama 1941’de “Churchill’in Yalan Fabrikası” ile ilgili olarak şunları söyledi: “İngiliz’in prensibi şudur: Yalan söylüyorsan tamam söyle, ama her şeyden önemlisi yalanına bağlı kal” 1942’de günlüğüne şu notu düşmüştü: “Propagandanın özü basitlik ve tekrardır”³⁴

Faşistler daima ne olduklarını inkâr ederler ve totaliter politikalarını düşmana atfederler; dosyamızda jenerik bir örnek var: *“Çağrılmadan Gelen Süleyman”*

Avukat Süleyman Taşbaş, cemaatin kadrolu joker avukatıydı. Günü emniyet müdürlüğüne yakın yerlerde bekleyerek geçirir, ihtiyaç duyulduğunda polis tarafından mesajla çağrılır, evrak imzalar, şüphelileri yanıltır, sahteciliği avukat imzasıyla örter ve zarf içinde nakit parasını alarak bir dahaki işe kadar ortadan kaybolurdu.

Kâğıt üstünde, “sanık müdafidir” ama sanık tarafından çağrılmamıştır. Onun için *“Çağrılmayan Süleyman”*. Baro tarafından da görevlendirilmemiştir. O, örgüt avukatıdır: Talimatını ve parasını örgütten alır.

Bütün bunları kim söylüyor? Kendisi. İtirafçı olup, bunları anlatmış.

İtirafçılık nitelikli bir yalancılık türüdür. Söylediklerine inanılabilir mi? İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı inanmış iddianame hazırlamış, ağır ceza mahkemesi heyeti ciddiye almış hüküm kurmuş. Biz de şimdilik inanalım. Süleyman bu işleri tek başına yapmamış, örgütünde polisler ve sav-

cılar var. İştirak halinde, örgütlü yapmışlar.

İrtibatlı olduğu Cumhuriyet Savcısı kim? Âdem Özcan: İddianame savcımız.

Talimat aldığı polisler kim? Ömer, Serdar, Osman, Ali Fuat, Ali İhsan, Ferdi: Bizim fezlekemizin de prensleri.

Bu işler ne zaman nerede oluyor? 2012 Ekim. İstanbul’da; bizim soruşturmamızın başlamasından bir hafta önce, soruşturmamızın açılmasına neden olacak ifadenin oluşturulmasından söz ediyoruz: Selçuk Aymaz.

Hakkımızda soruşturma başlatabilmek için kullanılan “DHKP-C davası şüphelileri gözaltına alındığında çağrı olmadan soruşturmaya örgüt talimatıyla dâhil olmak” cümlesinin rol modelini böylece tanıyabiliyoruz.

Elimizde yalan inşasının, yavaş çekilmiş bir fragmanı mevcut. Peşinden düşmanına yansıtmayı deneyecek ancak arada önemli bir zihinsel işleme ihtiyaç var: Ne yaptığını bilmek.

Goebels’in işaret ettiği türde bilginin doğası söylediği yalana kendisi de inanmak değil “yalan söylediğini bilmek” tir. İddianame savcısı biliyordu o nedenle şimdi firari. Duruşma savcısı, yalana bağlı kalmanın aynı zamanda bu bilgiye yani sorumluluğa dâhil olmak anlamına geldiğini gözden kaçırmamalıdır. İşlenen suç artık firari sahtekar eski savcı -yani hakkında bizim, HSK’nın, hatta bizzat Cumhuriyet Başsavcılığının ciddi sözleriyle uyarıldığınız- Adem Özcan’ın değil sizin suçunuzdur.

Karl Jaspers’a göre; “Bu sizin suçunuz” ifadesi, “müsamaha gösterdiğiniz rejimin eylemlerinden dolayı suçlusunuz” anlamına gelecekse ortak bir siyasi sorumluluğa, “bu rejimi desteklediğiniz ve onunla işbirliği yaptığınız için suçlusunuz” anlamına gelecekse ahlaki bir sorumluluğa, “Suçlar işlenirken pasif kaldığınız için sorumlusunuz” anlamına gelecekse metafizik bir sorumluluğa, “bu suçların işlenmesine siz de katıldınız” anlamına gelecekse de cezai bir sorumluluğa işaret eder.³⁵ Listedeki yerinizi araştırın.

Bu komploya bizzat karışanlardan benimle aynı hapisanede yatanlar var, sık karşılaşıyoruz. Kişisel bir sorumluluk hissedip hissetmedikleri elbette ilgimi çekiyor, hissettiklerini zannetmiyorum ama yine de konuşmak istedikleri zaman dinliyorum. Şu sözler Nazi kadroları için söylenmişti;

“...hukuki sorumluluktan farklı olarak, kişisel ve ahlaki sorumluluk sorunu, rejimin inançlı taraftarları için geçerli değildir: Fikir değiştirip, pişmanlık duymadılarsa, suçlu hissetmekten ziyade yenilgiye uğramış hissetmeleri kaçınılmazdır. Ne var ki bu basit mevzu bile çetrefilleşir, çünkü en nihayetinde hesaplaşma günü gelip çattığında, rejimin bir tane bile inanç-

lı taraftarı olmadığı ortaya çıkmıştır. En azından uyguladıkları caniyane pogromdan dolayı mahkemeye çıkarılanlar arasında bu cümleleri savunana rastlanmamıştır...”³⁶

Bizimkilerin durumu çok farklı değil. Çıkıp “yaptık, çok da güzel yaptık, fırsat bulsak yine yaparız” diyebilen bir cemaatçi yok ortada. Sizin kuşağınızdan da bu yapılanlarla ilgili kişisel sorumluluk üstlenebilen çıkmayacaktır ama bize güvenin, üstlenmenizi sağlayacağız. Yedi yıl hapis yatmak, sebebi ortada bırakılabilecek işlerden değil.

Oysa açıkçası biz size güvenmiyoruz. Cemaatin yargıç ve savcılarını hapisten çıkarıp koltuklarına iade etsek, muhtemelen şu söylediklerimizi çok daha hızlı kavrarlardı. Siz temsil ettiğiniz tarafın bu gibi işlerde kullandığı kadrolara “vefası” hakkında henüz kişisel deneyim sahibi değilsiniz, o nedenle ileride başınıza geleceği göremiyorsunuz ama onlar artık başlarına geleni biliyorlar ve kıyas iyi bir idrak kaynağıdır. Belki de Amerikan pop radikali Jerry Rubin’in deyişindeki gibi: *“Bir süre hapishanede kalmamış bir kişiye asla güvenmemek gerekir”*

Davayı bitirme niyetinizi ortaya koyduğunuza göre önümüzde bir soru daha duruyor: Bu on yıllık gösteri artık sona ererken, sizden ne bekleliyoruz?

Hakkımızda bir hüküm kurmaya hazırlanıyorsunuz, her sanığın kendi potansiyel hükmü ile ilişkisi korku-umut diyalektiği taşır: Bana ne yapacaklar? Hüküm, yıllardır yürüttüğümüz meslekten çıkarılmamıza, fiziksel özgürlüğümüzü kaybetmemize -bazılarımızın tutsaklığının sürmesine-karşılık gelecek olabilir.

Her yargıç kararı, kendine özgü performatif bir şiddet barındırır; bu durumda korkmalı mıyız? Yahut yüzlerce sayfa dilekçeyle, kovuşturmanın genişletilmesi talepleri, bilirkişi raporları, uzman mütalaaları sunduğumuz son bir ayın “hukuksal” uyarısını ciddiye alacağınıza ümit besleyebilir miyiz? Mesela celse arasında bir sanığın yargıcı hakkında ileri sürebileceği en sert uyarıyla, reddedilmeye karşı karşıya gelmiş olmanızın dosyaya yeni bir gözle bakmanızı sağlamış olması mümkün mü? Belki de derdimizi anladınız? Umutlanmalı mıyız? Yoksa bir süre daha korku ve umut arasında mı tutmak istersiniz?

“Korku ile Umut Arasında” yaşamak dinlerin sömürdüğü bir alandır. Aziz Augustinus’un da Muhiyiddin E’n-Mevevi’nin de temel meselesi budur. Hatta insanlığın bu garip zaafı seküler Samuel Becket’in de gözlerini kamaştırır. Eserleri, arada kalmış çaresiz yaşamların; kıpırtısız, tiksinti uyandırıcı anlamsızlığını tarif eder.

İşin aslı korkudur; Mungan’ın “Omayra” sında söylediği gibi:

“Kork! Kutsal kitaplardaki kadar kork

Çünkü hiçtir bütün duygular

Korkunun verimi yanında”³⁷

Korku verimlidir ancak bir tür umutla desteklenmezse, tek başına insanı çekip çevirmeye, yönetmeye, tıkanıp kaldığı yerden kıpırdamamasını sağlamaya yetmez. Tanrı’nın yahut tarihin sadece yıkım ve korku değil aynı zamanda adalet de vaat ediyor olmasının sebebi budur; ileride değineceğim. Pekiyi, bu uyuşturucu yönetim stratejisinden korunmak mümkün müdür?

Kendisi de hukuk fakültesi mezunu, Lenin ödüllü bir edebiyatçının mezar taşında şöyle yazar : “Hiçbir şeyden korkmuyorum, hiçbir şey ummuyorum, özgürüm”³⁸

Girit Kandiye’de bir kale burcu altına gömülü Nicos Kazancakis’in mezar yazıtıdır bu.

Umut; “bize bağlı olmayanı arzulamak”³⁹ diye tanımlanacaksa, umutsuz daha mutlu olunacağı doğrudur; sizi korkudan uzaklaştırır. Fakat böylesi kurtuluş ancak mezar taşına yakışır. Biz yaşıyoruz. Biyonik insanlar değiliz, vurduğunuz zaman canımız acıyor, açlığı hissediyoruz, kapattığınız yerde bunalıyoruz. Yani bu türden Stoacılık bizim işimizi görmez; “Korkuyoruz ancak umut o kadar güçlü ki mücadele etmek zorundayız” diye düşünüyörüz çünkü yaşamla işimiz bitmedi.

Birazdan çok benzer bir mesele için alıntılacağım Spinoza’nın da Stoacılığın rutubetinden kurtarılarak okunması zorunludur. Bizimki Epikürosçu bir “tutkudan arınma” materyalizmi değil. Gayet tutkuluyuz. Yaşama ve dünyaya çeki düzen verme arzusundayız. Bunun yaşama aşkın idealist bir umut olduğunu düşünmeyin. Malamud’un *Tamirci*’si⁴⁰ tutsağın çıplak direncini tarif edebilmek için yeter ve artar.

Biz on yıldır, neticesi bize bağlı olmayan hiçbir şeyden umutlanmadık, dolayısıyla sizden beklentimiz yok. Elbette bu durum gördüğümüz zararı hükümle büyütüp arttıramayacağınız anlamına gelmiyor.

Aklın karamsarlığı korku ise korkuyoruz ancak umut iradenin iyimserliğindedir. Geleneğimize ve kendimize güveniyoruz. “Gelenek miras alınmaz; hak edilmesi gerekir” diyen Goethe’nin kastettiği hak edişi bedel olarak ödüyoruz. Geleneğimizi, -biz henüz hayatta değilken Adalet için mücadele edenlerin mirasını- hak etmeye çalışıyoruz. Kulağa pek mütevazı gelmese de bence ettik.

Bütün bu yıllar boyunca, elden ele geçirerek temsil ettiğiniz korkunun bayrağına, bu koşum saltanatına teslim olmadık, umudun adı biziz.

Bizim devrimciliğimiz mahkeme salonlarında doğdu. 23 yaşında avukattım, şimdi 51 yaşındayım ömrüm buralarda geçti; mahkemenin, davanın, hükmün ve sayenizde artık hapishanenin benim üzerimde bir korkutuculuğu kalmadı: “Dağ, üstünde doğanı korkutmaz”⁴¹ Cesareten değil mücadeleye aşına ısrardan söz ediyorum.

Bu ısrarın -en basit örneği bu salonu dolduran insanların bizi yalnız bırakmama tutumunda görülebileceği üzere- defalarca onurlandırıldığını söyleyebilirim. Bununla da sınırlı değil; ben hala Çağdaş Hukukçular Derneği (ÇHD) Genel Başkanıyım. Tutsak olarak çıktığım her üç genel kurula da hapishaneden yazılı mesajla katılabildim ama meslektaşlarım beni bu göreve uygun bulmaya devam ediyorlar. Ayrıca; yakın zamana kadar -yine hapisten seçilerek- *Avrupa Demokrat Avukatlar* (AED) örgütü ikinci başkanıyım. *Demokrasi ve İnsan Hakları için Avrupalı Hukukçular* (ELDH) ve *Uluslararası Demokrat Avukatlar* (IADL) örgütlerinin hala yönetim kurulu üyesiyim.

Alman Demokrat Avukatlar örgütü tarafından verilen *Hans Litten* ödülüne; *Emmanuel Kant Vakfı* tarafından verilen “*Dünya Vatandaşlığı*” ödülüne; Paris Barosu tarafından verilen Onur Ödülüne; Barcelona Barosu tarafından verilen Onur Ödülüne ve *Lawyers for the Lawyers* tarafından iki yılda bir verilen “*Hukuk için Mücadele*” ödülleriyle lâyık görüldüm. Onlarca ulusal ve uluslararası mesleki kongreye katıldım, bazılarını düzenledim ve yönettim. Mesleki faaliyetlerim boyunca yüzün üzerinde berat, sertifika ve plaketle onurlandırıldım, on beş binin üzerinde avukatın meslek içi eğitimini yürüttüm.

Bütün bunlar onur verici.

Onur’un iki anlamından ilki yani şeref, yapıp ettiklerimiz nedeniyle bize diğer insanlar tarafından verilir, onlar nezdinde korunur ve bazen de geri alınır. Avukatlık mesleğinin şerefini yükselttiğimiz için ödüllendirildik, eğer mesleğe ihanet edeceğimizi düşünseler, ettiğimizi görseler emin olun hepsini geri alırlardı ve bu salonda ücretini ödemek zorunda kalacağımız profesyonel meslektaşlarımızla yalnız kalırdık. Bunu bir “Avukat Davası” yapanın, bizim tutumumuz kadar bu salonu doldurmuş insanların desteği olduğunun farkındayız.

Tek başına da kalınabilirdi. O durumda bile, onurun ikinci anlamı olan haysiyeti kimse elimizden alamaz. Sadece büyük ahlaki hatalar yaparak, kendimize ihanet ederek onu biz azaltabiliriz. Hapis cezası tehdidiyle ve

hatta ölüm korkusuyla haysiyetimizi kaybetmeyeceğiz, bugüne kadar yapmadık ve bundan sonrası için de kendimize güveniyoruz.

Diğer yandan hakkımızda -sizin dışınızda- herkesten güzel sözler duyuyor olmamızın elbette sadece kişisel niteliklerimizle değil, hapiste haksız tutulmamızla da ilgisi var. Howard Zinn’in aslında işten atılmak üzerine söylediklerini hapse atılmak diye okursak bu sınır tarif edilebilir:

“...işten [*veya hapse*] atılmak ölmeye benzer; o korkunç kaybı yaşamadan size ölümün bazı avantajlarını sunar. Herkes hakkınızda çok güzel şeyler söyler ve siz bunları duyarsınız...”⁴²

Hepsini doğru kabul etmektense, bir kısmının öldüğünüz yahut hapiste haksız tutulduğunuz için iltifat olarak söylendiğini kabul etmek tevazunun gereğidir. Biz de öyle yapıyoruz.

Bu girişin ardından, size üç bölümde derdimi anlatmaya çalışacağım. Önce “Ebru”, sonra “Dosya” ve nihayet bitirirken “Adalet” üzerine konuşmak istiyorum.

Uzun bir davanın hak ettiği uzunlukta konuşacağım.

İyi tarafı, bunun bir kapanış konuşması olması, yani beni son kez dinlemek zorunda kalacağınızın sabrınızı arttıracaklarını umuyorum.

I.

DOSYANIN KIYAMETİ: EBRU

“Su bendini yıkar bir gün,
gece gündüze çıkar!
Yürü bildiğin yolda;
ölümünden öte ne var?”

Ebru’yu elbirliğiyle katlettiniz.

2013 “Sorgu” sunda -birkaç kez- ölümden söz etmişiz ve bizi kapatmanın amacını araştırırken sesimizden şöyle bir kaygı gölgesi geçmiş mesela;

“...Önemli olan amaçtır, çünkü amacın gerçekleşmesi veya artık gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması, alıkoymayı gereksiz hale getirerek bitirir. Maalesef bu her zaman salıverilmek anlamına gelmez. Eğer başımıza gelen buysa; bizimle işiniz bittiğinde, kapatılma koşulları nedeniyle ölmemiş veya öldürülmemiş olursak bizi bırakacaksınız”⁴³

O tarihte Ebru sağdı, bu tespiti onun yapmış olduğunu kabullenerek devam edelim.

Günün sonunda, bu konuşma biterken kıyametten ve ona bağlı adalet anlayışından söz edeceğim. Ebru’nun ölümü bu davanın kıyametidir ve eğer hüküm gününden anladığınız buysa, davada üzerine adalet inşa edilebilecek tek zemindir. Çünkü Yargıtay 16.Ceza Dairesi’nin Ebru hakkında bozma kararı verebilmenin ön şartı olarak onun ölümünü beklemesi davanın örtüsünü kaldırmıştır. Kıyamet (apocalypse) Yunancada birleşik bir kelimedir ve apo + kalypstein: örtü kaldırmak anlamına gelir. Elllerinde hazır duran kararı, Ebru’nun ölüm haberini bekleyerek bir hafta boyunca tutanlar, -örtüsünü kaldırıp- davayı açığa çıkararak kıyametini de ilan etmiş oldular.

Ebru’nun şehitliği bizi ölüm üzerine bir tefekküre zorluyor. En azından kavram seçimimiz ilginizi çekiyor olabilir: Niye bir ölüye şehit denir?

Etimolojik ilk anlamların gücü, zaman içerisinde kazandıkları anlamların gücüyle yarışır. Şehit gibi Kıyametin de birden fazla karşılığı var. Şahit olduğumuz aydınlanma ve şehit olduğumuz direniş anlam açısından yarışırlar.

“Zaman zaman -hiç değilse kimi insanlar, şehitler için- zamanı askıda bırakan bir şey olur: Aydınlanma. Lâkin o zaman aydınlanma olarak kıyamet, ölçüsüz felaket olarak “kıyamet” in gölgesinde kalıp geri çekilir. Öyle ki, belirtisel olarak kıyametin ilk anlamı ikinci anlamının gölgesinde kalır. Şehit’in ilk anlamı, şahit, “büyük acılar çeken ya da siyasal ya da dinsel inançları yüzünden öldürülen kimse” şeklindeki ikinci, halk arasındaki anlamının gölgesinde kalır.⁴⁴ Ebru’nun şahitliği, iddianameyle gösterip de dinletmeye korktuğunuz, -muhtemelen çoğu gerçek insan dahi olmayan-on dört savcılık şahidinden de ekranı buzlayıp, yanına oturttuğunuz polislerin suflesiyle bile ancak bu kadarını kıvırabilen itirafçıların şahitliğinden de kıymetli.

O yüzden aklınıza ilk gelenle yetinmeyin. Biz “örgüt üyesi olduğumuz” yahut Ebru “örgüt üyesi” olduğu için veya sizin bildiğiniz anlamda dindar insanlar olduğumuz için “şehit” sıfatını kullanmıyoruz. Bizim kavrayışımızdaki anlamı bilin, çok istekliyseniz belki bu anlam da cezalandırmaya konu edilebilir. Şehit, zulme karşı kendi direnişini şahit göstererek, aydınlanmasını paylaşılarak, dünya üzerinde toplumsallaştırılmaya en az elverişli olan şeyi, yani bizzat ölümünü toplumsallaştırarak toplumun geleceğine kefil olur. Ebru da tam bu nedenle öldü. Onun Avukat kimliğiyle ölümünün sadece bizim mesleğimizi değil sizinkini de ne kadar ilgilendiriyor olduğunu önümüzdeki yıllarda göreceksiniz.

Katledilen Güney Afrikalı Avukat Steve Biko için yazılan şiirde şöyle denir;

“Ülkedeki en iyi avukat
Sizin sesinizdi,
Sizin sesiniz,
Ne önemi var söylenenlerin
Bir soruşturmada, en iyi avukatlar
Konuşurlar ölümü göze alarak, ölürlər sonra”⁴⁵
Biko, devlet tarafından katledilmişti.

Fakat şiir, devletlerin düşmanlarını yasadışı yollarla ortadan kaldırmasının tarihsel tanıklığından yahut ağıtından ibaret değildir. Öldürülen avukattır, ödenecek bedel katil açısından da korkutucu olabilir;

“ölümünüz onları bırakabilir soğukta,
Bırakabilir soğukta...”

Ebru iyi bir avukattı ve ölümünün getireceği soğuşa hazırlıklı olmalısınız. Onun, bir gün geleceğine ölümüyle kefil olduğu toplumun dışındasınız. Adına her yıl verilen ödöl, dünyanın ulaştığı her köşesine onun sıcak adını ve onu öldürenlerin soğuk hatırasını taşıyacaktır. Zamanın sizi ısıtmasına veya isimlerinizi aklamasına asla izin vermeyeceğiz.

Denilebilir ki ölüm üzerine bu kadar düşünmek niye?

Spinoza; “Özgür insan hiçbir şeyi ölümden daha az düşünmez ve onun bilgeliği ölüm değil, hayat üzerine düşündürmektir” diyor⁴⁶. Bizim geleneğimizin de korkunun ümitle birlikte ortadan kaldırıldığı mezar taşına has özgürlüğü kabul etmediğini anlattık. Umudumuz yaşamdaki tercihlerimize dayanıyor.

Hemen öncesinde zaten Spinoza da şunu söylemiştir: “Aklın kılavuzluğunda gelecekteki daha iyiyi şimdi daha az iyi olana tercih ederiz ve şimdi daha az kötü olanı gelecekteki daha büyük kötülüğe tercih ederiz”⁴⁷

Önerme sonucunu şöyle açar: “...salt duygularıyla ya da sanılarıyla hareket eden bir insanın, aklıyla hareket eden bir insandan ne kadar farklı olduğunu açıkça görürüz. (...) ikincisi başkalarının değil de sadece kendi isteklerine göre hareket eder ve yaşamda çok önemli olduğunu bildiği, bu yüzden her şeyden çok istediği şeyi yapar. İşte bu yüzden ilkinde köle ikincisine özgür diyorum.”⁴⁸

Özgürlüğün bu tanımı, bizi hapiste tutarak ortadan kaldıramayacağınız kısmını kapsar. Aynı anda tutsağız ve özgürüz: Özgür Tutsak. İradenin akıl ve emekle işlendiği bu özel kategori içinde korkuya da ümide de yer var.

Her ne kadar Ebru’nun ölümünün gelecekte dalgalar halinde genişleyecek etkisi, bugün dava diye önümüze koyduğunuz sığ tacizin on yıllık kısıtlı varlığını kat be kat aşacak da olsa, bu ölüm bir yönüyle davaya aittir ve hatta tamamlamadan bitirmeye çalıştığınız davanın en önemli hadisesi, yani tek mümkün hükmüdür. Bu ölüm kavranmadan “davanın” anlaşılabilmesi ve tamamlanmış kabul edilmesi mümkün değil.

2013 metnine birden fazla atıf yapacağım çünkü bir diğer önemli mesele, aradaki on yıla, tutsaklığa, ölüme ve muhatabındaki temsiliyet kopuntusuna rağmen bu iki metnin birbiriyle konuşmaya devam edebiliyor olmasıdır. Bu diyalog, sözümüzün mülkiyetini koruduğumuz kadar zilyetliğini de sürdürdüğümüz anlamına gelir. Yani sadece söylenenin sahibi olmaktan, arkasında durmaktan ibaret değil; halâ anlam üretiyor, tanımlamak ve yargılamak için işe yarıyor olması anlamında da sözümüzün hala “elimizde bulunduğu” açık göstergesidir. Aynı hat üzerinde derinleştirilmesi gereken yerler var, o nedenle bitirinceye kadar bu iki metnin bakışımını

sürdürmeyi umuyorum.

Bu ikisini “Sorgu” ve “Savunma” olarak değil; “Açılış” ve “Kapanış” konuşmaları olarak düşünme eğilimindeyim. Çünkü arasında olup bitene dava demek mümkün değil. Neydi o zaman? Önemli olan -her neydiyse- teslim olmayıp direndiğimizi bilmek.

Ebru, firari savcınıza göre, bu davanın en önemli sanığıydı ve iddiaya göre içerisinde insan öldürmeye teşebbüs dahi bulunan bir dizi şiddet eylemiyle anayasal düzeninizi devirmeye çalışmıştı. Geçen on yıl, MİT tarafından çocuk yaşta işgal edilmiş şizofren bir uyuşturucu bağımlısının bu sahte tabloyu yaratmak ve tek dayanağını oluşturmak üzere kullanıldığını ortaya çıkardı. Belki daha doğrusu “çıkarmıştı” demek; zira davanın henüz 14. Ayında zaten bu soytarılıkla tutuklu tutulamayacağı fark edilerek serbest bırakılmıştı ve yıllarca da öyle kaldı.

Sözde öldürmeye teşebbüs ettiği kişi hakkında tek bir adli evrak, şikâyet, olay tutanağı yok çünkü hadise bir şizofrenin zihninde olup bitiyor. Hakkında istihbarat toplattığını iddia ettiğiniz insanlar davaya gelip Ebru’nun avukatlığını yaptılar veya onun tanığı olarak isimlerini bildirdiler.

Müvekkillerinin cenaze törenlerinde yahut ölümlerini teslim almak üzere gittiği Adli Tıp morgu önünde fotoğraflarını çekmişsiniz. Madem dosyaya koydunuz, ölümün sizin için de bir tefekkür konusu olduğunu kabul edelim.

Ebru’nun ölümünün davanın bütününe sirayetini kavrayabilmek amacıyla, neredeyse on yıl önce, yine bu salonda yapılmış açılış konuşmasının özel bir bölümünü seçtim: Antigone Tragedyası.

M.Ö. 5. yy.’da -tahminen 441 senesinde- ilk kez sahnelenen bu Sophokles tragedyasının, aradan geçmiş 2500 yılın sonunda halâ bize bir şeyler söyleyebilmesini heyecan verici bulmalıyız. Eğer bu bir kapanış konuşmasıysa, dava boyunca Antigone atfımızın ilk günkü anlamını koruyabildiği gibi derinleştirmiş de olmasını önemsiyorum. Geçen on yılda, savcılar “firari”, hâkimleri “itirafçı”, adli polisleri “hükümlü” haline gelmiş bir davanın sanıklarının hala açılış pozisyonlarını koruyor olduğunu bilmek sizin için de önemli olmalıdır. Sadece tarafların geleceğine ilişkin ipuçları vermekle kalmaz, karşılıklı olarak kalibrelerimizi ölçmeye de yarar.

Hikâyeyi size basitçe hatırlatmama izin verin.

Ünlü Oidipus’un bilinen nedenlerle kendini kör ederek iktidarı terk etmesinin ardından, tahta birer yıl dönüşümlü olarak çıkmakta anlaşılan oğulları Eteokles ve Polyneikes anlaşmazlık yaşarlar.

Eteokles, sırası geldiğinde tahtı kardeşine devretmeye yanaşmaz.

Ülkeden sürülen Polyneikes, tahtı ele geçirebilmek için Argos Kralı'nın kızıyla evlenir ve kayınpederinin ordusuyla gelerek Thebai'yi kuşatır.

İki kardeş, kentin yedinci kapısı önünde yaptıkları düelloda birbirini öldürür ve tahta dayıları Kreon geçer.

Yeni Kral, şehri savunmak için ölen Eteokles'in cenazesini kahramanlara layık bir törenle kaldırır, kardeşi Polyneikes'in ise vahşi hayvanların parçalaması için kırlara atılmasını emreder. İşte Sophokles'in öyküsü burada başlar.

Antigone ağabeylerinden birine yapılan haksızlığı kabullenemez ve aynı zamanda müstakbel kayınpederi olan Kralın emrine karşı gelerek cesedin üzerini toprakla örter.

Kreon, emrine karşı geldiği gerekçesiyle Antigone'yi ölüme mahkûm eder: Canlı canlı bir kaya mezara konacak ve orada ölecektir. Hikâye bu. Açılış konuşmasında Kreon'un akıbetiyle de ilgilenmişiz ancak şimdi Antigone'ye yoğunlaşabiliriz.

Basitçe müvekkillerinin cenazelerini kaldırmakla suçlanan “iyi” Ebru ile onu bu nedenle betondan bir kaya mezarına benzeyen tecrit hapishanesine kapatarak ölümüne neden olan “kötü” iktidarın hikâyesinden söz etmiyoruz. Alegoriye değil, mesele üzerinde açık bir zihinle düşünmeye ihtiyacımız var. Zaten antik Yunan tragedyasında çarpışan iyilikle kötülük değildir. Her iki tarafın da 5. Yüzyıl Atina Polis'i açısından gayet haklı görülebilecek iddiaları ve gerekçeleri vardır. Çarpışan taraflar değil, “kaderin zorladığı” çelişkili tercihlerdir.

Ebru'nun ölümünün bu klasik metinle ilişkisi çok yönlüdür. Evvela her ikisi de basitçe doğrudan katledilmemişler ve her aşamasında fikirlerini değiştirebilecekleri bir sürecin sonunda ölüme neden olanın kendi tercihleri olduğunu idrak ederek yaşamlarını yitirmişlerdir.

Yine her ikisi de önce yasaya karşı gelmekle ve devamında eylemleri boyunca, gerçekçi olmamakla, güç dengelerini gözetmemekle, kendilerine yazık etmiş olmakla hatta birazdan üzerinde konuşmak istediğim gibi “kibir” le suçlandılar.

Bir başka benzerlik, her ne kadar ilki Thebai'nin son prensesi, ikincisi yetim ve yoksul zaza kızılbaşı bir komünist bile olsa, her ikisinin de kadın olması. Antigone sayısız feminist okumaya konu olmuştur, buna imkân verecek malzemeyi barındırır ama benim ilgimi çeken, bu kadınların eylemlerinin cinsiyetlerini aşan bir tarihsel ize yol açacak politik niteliği olduğundan işin bu yönünü bilerek dışarıda bırakacağım.

Politik niteliğe yapacağım vurgunun bu ölümün kişisel tarafını gözden

kaçırmanıza yol açmaması için önce sorayım:

Neden Ebru öldü?

Bu soru, basitçe cevaplayabileceğimiz “Ebru neden öldü?” sorusundan farklıdır. Ebru devrimci bir avukat olduğu ve zulme karşı direndiği için öldü. Ancak “kişisel” soru önemini kaybetmez.

Burada başka kadınlar ve erkekler var. Hepimiz geçen üç yılın neredeyse yarısını aç geçirdik. Uyararak, dayanışmak, direnmek için açlık grevindeydik. Sevgili Aytaç aynı kararlılıkla Ebru’nun hemen otuz gün arkasındaydı ve hala direnişin bıraktığı kalıcı sakatlıklarla boğuşuyor.

Neden Ebru?

Neden, ölüsünü hala yargılamaya devam ettiğiniz, ölümünü bile onu kapatmanızı haklı çıkaracak bir belirti gibi okumaya çalıştığınız, hikâyesinde maraz aradığınız bu kadın öldü?

*“toprağa sürtünen kadifenin kahrıyla
üstüne dönen anahtarları haklı çıkartacak
bir maraz arar insan insanda”*

diyor Kemal Varol.

Ne güzel söylemiş. Bizi hapiste yatırabiliyor olmanızı, üstümüze döndürdüğünüz anahtarı, suçluluğumuzun temel kanıtı yapmışsınız.

Suç ve cezanın yer değiştirmesi gayet tanıdık. 2013’te size hem Alice ile *Beyaz Kraliçe’nin* diyalogunu hem de *Ceza Sömürgesi’nin* subayını anlatmışız. Bu işlerde çok sık kullanılmasına rağmen Kafka’nın *Dava’sından* söz etmeyişi, onun meseleye bakışını bir parça netameli bulmaktan kaynaklanıyor. Aslında aynı şeyi söyler:

“Bir kere (Dava’da) suç ve cezanın yer değiştirmesinin pekala gerçekçi bir motifi var: Buna göre sefalet ve değer yitirme (cezalar) dünyamızda gerçekten de neredeyse hiçbir zaman zulmün sonucu değil nedenidir.”⁴⁹

Yoksul iseler, direndiyseler, ölüm onları nerede yakaladıysa -madem oradaydılar- layıklarını bulmuşlardır. Ben de -Anders gibi- Kafka’nın bu toplumsal yargıyı ciddiye alıp hiç de yoksul sayılamayacak Josef K. üzerinden tekrar etmesinden rahatsız oluyorum. Kahramanın sınıfı gerçek sorunu, gerçek yaşamı gözden uzaklaştırırken, tersine çevirmeyi iyice normalleştirmektedir.

Ortada -adaletsiz dahi olsa- bir hüküm bulunmadan Ebru’yu ve onun-

la ilgili herkesi cezalandırmaya devam ediyorsunuz.

Hastanede başında bekleyenleri -dayısını bile-, resmini balkona asan meslektaşlarını, tabutunun yanında yürüyenleri soruşturma ve kovuşturmalarla taciz ediyorsunuz. Bakanlarınız “Teröristin Resmi”, “Teröristin Cenazesi” diye açıklama yapıyor. Hakkında tek bir kesin hüküm kuramadan elinizden çıkıp gitmiş olmasının hazımsızlığıyla ölüsünü yargılamak istiyorsunuz. Ancak hakkındaki kuyruklu yalanı vaktinde hükme dönüştüremeyerek artık onun hakkında konuşma imkânını kaybettiniz, onun için biz konuşacağız.

Ebru neden öldü? Konuştuk ve daha da konuşuruz. Bunu değil, diğer soruyu soruyorum Neden Ebru öldü?

Göremiyorsunuz. Çünkü kişisel varoluşunu ve gerçek yaşamını göremiyorsunuz.

“Çünkü kuyudur bazı çocukları söylemek

görmez kimse, göz göz olur insan.”

diyor Varol ve ekliyor;

“su ve ateş

kuyu ve dağ birdir

bazı çocuklar kalır

Bazı çocuklar bıçak içindir”⁵⁰

Devrimci Ebru’nun ölümünü kavrayabiliyor olmanın rahatlığıyla yetinmeyin, aynı zamanda içine doğduğu ve yaşadığı yoksulluğu, yetimliği, coşkusu, inancı, kızılbaşlığı, kadınlığı, devrimciliği, haysiyeti, halk sevgisi onu zaten neredeyse doğduğu gün “bıçağa ayırdığı” için öldü. Bu ülkede bütün “bıçağa ayrılanların” sıfatlarını hiç eksiksiz biçimde güzel gövdesinde topladığı için onu öldürdünüz, biz henüz sağız. Ebru, ezilenin direnenle bizzat çakıştığı figürdü: Yaşamın bütün zorluklarını aşıp direnebilmiş ve hala size kafa tutabiliyor olmasına tahammül edemediniz.

2013’te Antigone’ye atıf yaparken, yine bu çok katmanlı yapıdan söz edip sadece tek yönüyle değerlendireceğimizi söylemişiz: Ölülerin Avukatı Olmak. Bugün daha kapsamlı bir analize ihtiyaç var ama yine buradan başlayalım.

Bizi üç müvekkilimizin cenaze törenlerine katılmakla suçluyorsunuz. Suçlama devam ettiğine göre -geçen on yıl için bir kere daha sayıyı düzelterek- cevap vermek gerekirse; iddianamenin kapsadığı 1996-2017 ara-

sındaki yirmi yılda, üç değil fakat yedi yüz cenaze kaldırdık; morglarda kimlik tespiti yaptık, otopsilere katıldık, fethi kabirlerde hazır bulunduk, toplu mezar açtık, kuyularda, tarlalarda, madenlerde, tren yollarında, fabrikalarda ve kent meydanlarında ceset parçaları topladık. İktidarlar muhaliflerini ve yoksulları katletmeyi sürdürdükçe bizim rolümüz gayet tanımlı; Kasaplar Deresi'nden Sason'a, Suruç'tan Mercan Vadisi'ne, Metris Hapishanesi'nden Ulucanlar Hapishanesi'ne, Ankara Garı'ndan Çorlu Garı'na kim nerede devlet tarafından katledildiyse; katline göz yumulduysa; ölüsü, cenazesi, mezarı kaybedilmeye, yası engellenmeye, hatırası unutturulmaya, katledilmesi cezasız bırakılmaya çalışılmışsa orada avukatlık yaptık. Avukatlıktan bunu anlıyoruz. Sıradışı bulduğunuzu biliyorum, ileride üzerine konuşalım.

Biz, korkutularak kimsesiz bırakılmaya çalışılanların kimsesiyiz, ıssız mezarlıkların ıssıyız ve on yıl sonra hala soruyorsanız bir kere daha evet: Ölülerin Avukatıyız.

Ölüyü hak ettiği gibi gömmek, sizin “yasal” kaprisinize terk edilemeyecek kadar kadim bir ihtiyaçtır. Cenaze töreni yasaklamanın - o da iki bin beş yüz yıldır sürdürüldüğüne göre- iktidarların çirkin bir zayıflığından ibaret olmayıp aynı şekilde, kadim bir muktedir alışkanlığı, tahakküm gösterisi olduğunu anlıyoruz.

Bugünün ve davanın sorusu şudur: Sadece ölüyü gömmek değil, ölüyü gömebilmek uğruna suçlanmak, tutsak edilmek, ölmek, aynı zamanda politik bir eylem midir? “Politik Suçlu” nun eylemi, suç olmadan önce politik olmak zorunda mıdır diye soruyorum?

Hegel ve onu takip eden Luce İrigaray açısından Antigone politik bir figür değildir; belki ancak politika-öncesi kabul edilebilir. Yine Hannah Arendt de Antigone tarzında bir antagonizmayı siyasal alanın dışında görür. Politika dışı eylemlerin politik suçlarla ilişkisi tartışmalı olmakla beraber bu felsefi pozisyonun, politik bir ceza davasını göğüsleyen bizler için yararlı olabileceğini düşünebilirsiniz: Cenaze töreni her koşulda geleneksel bir etkinliktir, bu hattan devam etseydik “ölüye bağlılık ahlaki veya meslekidir; politik suçlama konusu yapılmamalıydı” diyebilirdik.

Savunmayı şöyle yapsak yeterli görür müydünüz?

“Ölenlerin ve devamında ailelerinin, yasal mirasçılarının avukatıydık, ölümü izleyen yasal prosedüre dahil edilmiştik, kimlik tespit tutanağının, otopsinin ve defin ruhsatının tutanak imzacısı ilgilileriydik. Cenazeye katılma eylemimiz bu mesleki/geleneksel hat üzerinden okunmalıdır”

Olan buydu ve açıklama da makul görünüyor ancak gerçekte basitçe

konformizmden ibaret. Judith Butler Antigone'nin eylemi için "siyasi suçtur" der.⁵¹ Aynı fikirdeyim. Politikanın ancak uzlaşmayla sonlandırılabilen çelişkilerin konusu olduğuna inanmak, Antigone'nin uzlaşmaz çelişkisini politika dışında görür. Böylece antagonizma Kant'çı ahlaka yahut Freudyen psikolojiye havale edilir. Yasanın uyumcu yorumu da suç işleme kastımızı ortadan kaldırırken, benzer bir işlev görür.

Konformistin tercihi Antigone'yi "akla" (yahut basirete) çağırmaktır. Tragedyada bu türden basireti (phronesis) temsil eden figürün adı İsmene'dir.

Tekrar hatırlatmam gerekirse alegori yapmıyoruz. Antik kavramların çevirileri⁵² ve modern felsefeyle adaptasyon ilişkileri çok katmanlı bakışsımsızlıklar üretir.⁵³ Biz sadece akıl yürütüyoruz.

İsmene evin küçüğü, Antigone'nin ve dolayısıyla mezarsız ölünün kız kardeşidir. Unutulmaz repliğinde, ağabeylerini gömme planını kendisine açan ablasına şöyle seslenir:

*"(...) Kralın buyruklarını hiçe sayar, yasalara karşı çıkarsak, yapayalnız kalan bizleri nasıl bir son bekler, bir düşünsene! (...) Bizi yönetenler bizden güçlü, şimdikinden acı bile olsalar boyun eğmeliyiz emirlerine. Şartlar beni mecbur ediyor, anlayış dileyerek ölülerimizden, itaat edeceğim efendilerin emirlerine. Bayağı deliliktir boyundan büyük işlere kalkışması insanın."*⁵⁴

İktidarla aramızdaki çelişki, iki tarafın boylarının ölçülmesiyle uzlaşmaya kavuşmuştur. Bir benzerini savunma için deneyebiliriz; "Bir avuç insanın gerçekleştirdiği geleneksel cenaze töreninde nasıl bir suç işlenirse işlensin koca devlete ne zararı olabilir?"

Nitekim 2911 sayılı kanunun; cenaze törenlerini -ve düğünleri- diğer geleneksel toplantılarla birlikte kendi kapsamı dışında kabul etmesinin temeli benzerdir.

Yani "...törende ayrıca bir suç işlendiğini iddia ediyorsanız bile bizim cenazeyle ilişkimizi hukuksal/mesleki-geleneksel kabul etmelisiniz" demiş olurduk.

Yine makul görünüyor. Suç yok. Pekiyi neden işlemiyor? Niye bu yüzden buradayız?

Sorun şu ki her ne kadar "konform" düzen/uyum demekse de iktidarlar konformist değildir. Sürekli artıp azalarak değişen ve farklı düzeylere dönüşen yeni saldırılar geliştirmedikçe mevcudu koruyamayacaklarını bilirler.

"Hiçbir şeyin değişmemesi için her şeyin değişmesi gerektiği" iktidardaki

muhafazakârın temel ezberidir ve bu da bir basiret türüdür. İktidar öldürdüğü yahut öldürülmesine göz yumduğu kişinin törenle gömülmesini, davasının takip edilmesini, failinin kovuşturulmasını politik varlığına saldırı olarak okur, haklıdır da. Yahut ihtiyacına göre değiştirerek kâh okur kâh okumaz ve bu da ezberinin öğrettiğidir. Hukuk, bu manevraları takip ederken zorlanır.

Konformizim maalesef iktidar değil muhalefet hastalığıdır; izin verilene, mümkün görülene, kendisine müzakere edilebilir diye bildirilene yönelir. Sol konformiste ölü -veya yoksul- kardeşine karşı görevlerini neden çiğnediği sorulduğunda şöyle cevap verecektir:

“İSMENE: Hiçbir şeyi çiğnemiyorum, sadece devlete karşı koyacak gücüm yok.”⁵⁵

Aslında işin başında ölüden dilediği özür -“anlayış dileyerek ölüleri-mizden”- retoriktir. Çünkü yapılması önerileninin yanlış veya çirkin değil “imkânsız” olduğu düşüncesindedir:

“İSMENE: Ne güzel olurdu yapabilsen, ama hep imkânsızın peşindesin”⁵⁶

Ebru’nun talebi bizzat kendisi tarafından sınırlandırılmıştı ve çok açıktı: Adil Yargılanmak. On yıl boyunca hiçbir usul kararına uyulmaksızın, sahte veya kurgulanmış itirafçı beyanlarıyla, delilleri toplanmadan, tanıkları dinlenmeden, sahte dijitaler incelenmeden, kendisi ve avukatları salondan atılarak yokluğunda yargılanmayı kabul etmeyeceğini söylemişti. Sadece kendi yargılaması için değil, müvekkillerinin ve bütün siyasal muhalefetin yargılamaları içindi bu talep. Tabii ki bir şiddet eylemiydi ancak barındırdığı şiddet, insanlara zarar vermesinde veya talebin “garip” yahut “sahiplenilemez” olmasında değil, karşılanmadığı takdirde uzlaşma konusundaki tavizsizliğinde yatıyordu: “Kendime bunu yaptırmaktansa, direnerek ölürüm” demişti Ebru.

Birçok meslektaşından, sol muhaliften, arkadaşından, sıradan insanlardan aldığı tepki benzerdi: “Ne güzel olurdu yapabilsen ama hep imkânsızın peşindesin!”

Bu “gerçekçiliğin” çağrısıdır.

Yüzyılı aşkın süredir reformizm “politik gerçekçilik” olarak pazarlandı, şimdi asıl imkânsız olanın reform olduğunu biliyoruz; vadettiği toplumsal fayda rejimin sürdürülmesinden ibarettir. Devrimcilik bu yüzden ihtiyaçtır.

İmkânsızı, mümkün olmayan anlamında değil, olasılık hesaplarından türemeyen, mümkünü aşan şey anlamında anlamak kaydıyla⁵⁷; zaten “mümkünü istemek, istemek değildir” ve gerçekçi sadece imkânsızı isteyendir.

Ancak Antik İsmene’ye haksızlık etmemek için mutlaka altı çizilmesi

gereken bir husus var ki o da kardeş sevgisinin büyüklüğüdür. Antigone'yle birlikte sorguya çekilirken, onaylamadığı ve katılmadığı eylemi üstlenir:

*“Ablam itiraf ettiğine göre ben de etmeliyim. Ona yardım ettim, paylaşıyorum sorumluluğu.”*⁵⁸

Çabası Antigone tarafından defalarca sertçe reddilmesine rağmen, salı verilip sahneden çıkıncaya kadar tekrar tekrar samimi sevgisini hissettirir:

“Abla, esirgeme benden senin yanında ölme şerefini” der mesela ilk terslendiğinde; *“Sensiz yaşamın ne anlamı olabilir?”* der sonra; *“Kaderini paylaşamamak ne acı”*. Ve nihayet çıkarken kendi kendine *“Tek başına nasıl yaşarım onsuz”* diyecektir.⁵⁹

Onunki saf ve güçlü bir aile bağıdır. Lanetlenmiş, çok eziyet görmüş ve ancak toplam kederi üstlenilerek dâhil kalınabilecek özel bir aile. İsmene eyleme girişmeyerek zayıflattığı bağı sevgiyle korur ve ayakta tutar.

Niye bu kadar ayrıntıyla vurguladığım sorulabilir. Çünkü Ebru ile ilgili çok önemli bir meseleyi açıklığa kavuşturamama yardım ediyor. Sol büyük bir aile, kimsenin bizim yerimize hatta bizimle birlikte hapse girmesi, ölmü göze alması gerekmiyor. Ailesini sevmek yeterli. Bugün ve bütün yargılama boyunca Ebru'yu yalnız bırakmayarak kardeş sevgisini göstermiş herkese yeniden teşekkür edip, onları tenzih ederek bu sevgi kaybedildiğinde konformizmin nereye varacağını göstermeyi önemsiyorum.

Uzak geçmişin devrimci önderlerini, devrimlerini, kanonik kitaplarını kutsal metinler gibi tekrarlayıp duran, kendilerine bu tarihi sahiplenerek büyük isimler vermiş, solda olmayı bir etiket kabul eden kardeşlerimizin; bugün burada devrimcilik yapılmasına karşı sevgisizliği, en az davanın kendisi kadar tarihseldir. Geçmişin ölümlerini kült haline getirip, bugün, burada direnerek öleni görmezden gelmeyi kavrayamıyorum. Açılış konuşmasında Kazancakis'e bir atıf daha yapmışız, ihtiyacın hiç azalmadığını fark ediyorum. Belki, Marksist Klasiklere kısa bir ara verip, herkesin bir kere daha “Yeniden Çarmıha Gerilmek” okuması iyi olurdu.

Ölüm Orucu eylemine, siyasal şiddete -yahut kendinize hangi sınırı çektiyse o sınırın dışında kalana- onay vermemeyi anlarım, ancak solcu kaldığına inanarak devrimciyi sevmeyeni anlamakta zorluk çekiyorum.

Yine de gayret edebilirim. Çağdaş kız kardeşin teorik tespiti tanındıktır: “Fanatiğin ya da günümüzün yaygın deyimiyle fundamentalistin -ister dinsel ister seküler olsun- temel hatasıdır bu...” diye düşünür Çağdaş İsmene; “Antigone'nin, adaletin ne olduğunu ve belli bir durumda nasıl uygulanması gerektiğini yalnız kendisinin bildiğine dair sarsılmaz inancı,

ona “şehitlik” seçeneğinden başkasını bırakmaz”⁶⁰

Yani konformist, şehitlikte “kibir” görür. Yunancası “*Hubris*”. Buradaki türü “uzlaşmazlık kibri”. Aslında içinde yaşadığını hayal ettiği ve müzakeredilebilir çelişkileri üzerine politika yaptığı/öğrettiği Burjuva Liberal Demokratik hukuk devleti bağlamının, bu bağlamı oluşturan norm ve uzlaşmaların ölüm orucu için eylem-bağlam ilişkisine izin vermediğinin farkındadır. Sadece yasadan söz etmiyoruz. Elbette hapishanede açlık grevi yapmak 5320 sayılı yasanın 40/2-g bendine göre yasaklanmıştır; fakat maddi bedel zaten normatif yaptırımdan ağırdır: Ölürsünüz. Kendisinin ölmek istememesi gayet anlaşılabilir ancak o burada bırakmayıp sizin “ölebilenizi” de uygun bulmaz. Politik şiddet -ölüm orucu gibi içe dönük bir yansıtmayı barındırdığında dahi- onun muhalefet kavrayışının dışındadır.

İsmene’nin kardeş sevgisi hiç değilse ablasından talebini sınırlandırmıştı:

“İSMENE: *Yine de peşinden koşmamalısın imkânsızın*”⁶¹

Oysa Çağdaş İsmene, şehidin kibrine karşı uyarmaktadır: “Fundamentalistin Temel Hatası: *Hubris*”⁶² Bu yakışsız günaha karşı bir de kefarete, hatta ilaç önerir:

“Arendt’in hatırlattığı gibi ‘hubris’ i nötralize edebilecek erdem Aristoteles’ten beri bildiğimiz ılımlılık; sınırlar içinde kalma (altın orta) yetisidir.”⁶³

Modern küçük prensesin, yoksul ve yetim devrimci kız kardeşine tavsiyesi ılımlılıktır. Eğer itidal çağrısı takdir görmezse sevgisizlik işi çirkinleştirir ve hak ettiğinizi duyarsınız:

“Birçok insanın gözünde ‘kendini feda etme’ unsurunun, iç angajmanın yoğunluğunun ve ihlalcinin ciddiyetinin ve hakikate bağlılığının delili olarak görülmesi büyük bir talihsizliktir; çünkü saplantılı fanatizm çoğunlukla çılgınlığın bir alametidir ve her halükârda rasyonel ve nesnel bir tartışmayı imkânsız kılar”⁶⁴

“Eylememe” zaafını kolayca “ortak basirete” dönüştüren bu işlemin izini sürmeliyiz. Gerçi zaafın farkındadır; İsmene için “...kendi eylemsizliğine gerekçe olarak (basiretinden önce) kadın olmaktan kaynaklı güçsüzlüğünü, çaresizliğini gösterir”⁶⁵ demeyi ihmal etmez ancak bu okuma “feminist teori” için bile meselenin özünü ıskalar.

Şehit, artık akıllı ve nesnel solcunun kardeşliğinden çıkarılıp psikolojizmin karanlık koridoruna havale edilmiştir, elbette kızkardeş de solcudur, sadece “deli ablasını” burjuvazinin salonlarında, parlamentolarında, akademisinde peşinden taşımak niyetinde değildir. Henüz ölmediyse, onu

siyasal alandan kovup hastaneye yatırmak zorundadır. Onun girmesi gereken seçimler, yazması gereken tezler, uzlaşması gereken çatışmalar vardır ve bagajında “aşırı uç” istemez.

Kurgusu uyarınca kendisi merkezdedir. Aristoteles’in altın ortası -elbette ancak belli bir bükme açısından- ona “politik merkez” olarak görünür. İma edilen sabit bir merkezdir ve bu nokta her iki ucu köktenci aşırılığa (“dinci veya seküler”) kademelenerek uzayan iki boyutlu lineer bir politik evrendedir. Kibirsiz, uzlaşmacı, ılımlı Liberal Demokratik yönetim sabit merkezde bulunur.⁶⁶ Devrimciler aşırı solcu, mücahitler aşırı sağcıdır.

Tamamen kusurlu algılanmış bu iki boyutlu evren, sol açısından ciddiye alınabilecek hiçbir tasnif edici ölçüt sunmaz. Politik meseleleri “politik merkez” üzerinden kavramaya çalışanların, -solculuk yapma niyeti bakiyse- sabit bir merkezdense bizzat eylediği hareketli bir odağı tercih edip, halkın yararına işleri odağa ve zararına işleri uzağa -iki değil fakat dört kollu bir asimptotun her yönünde merkezden uzağa- doğru yerleştirmeyi denemesi gerekir. Sözde altın ortanın merkezini halk düşmanlarıyla sağlı sollu paylaşmak yerine, onları asimptotta en uzakta tanımlayabilmesinin ve böylece onlarla mücadele edebilmesinin başka yolu yoktur. Kanaatimce gerçek ve gerekli tek sol budur.

Yine de diğer görüşü savunanların -kendilerini solda hissettikleri süreç- kaybettiği sevgim değil ilgim. Bunun altını çizeyim; ben solu hala büyük bir aile olarak düşünme taraftarıyım. Eleştiri ve özeleştirme alışkanlığı sevginin önünde engel değil.

Sözde mümkünü istemeyi siyaset sanmak, zaten ancak asla gerçekleşmeyeceği için uğraşılmasına izin verileni “istemekten ibarettir”. Bu nedenle imkânsız, mümkün olmayanı değil, istenmesine izin verilmeyeni tanımlar: Devrim kendisinden başka kimseden izin istemez.

Ebru “saplantılı fanatik bir çılgın” olduğu için mi bunu yaptı? Yahut Antigone basitçe kibirli ve takıntılı bir ruh hastası mıydı? Ya da Aristoteles’in sorabileceği gibi trajedileri bu köklü kusura (Hamartia) yani “Kibir Günahı”na (Hubris) mı dayanmaktaydı?

Konformist için -özünde- durum budur.

Egemenin her iki örnekte de -Antigone veya Ebru fark etmez- kendisi için tehlikesini derhal tamamen kavrayarak hızla ve şiddetle cezalandırdığı politik direniş, Akıllı solcu için “köktencinin uzlaşmaz çılgınlığından” ibarettir. İkisi arasındaki bu kavrayış farkı, bildikleri dünyanın sonuna kadar, neden birisinin iktidar diğerinin ise “muhalif” kalmaya devam edeceklerini ve her ikisinin de yeni bir dünyayla ortadan kalkarken bu sıfatlarla

gömüleceklerini yeterince açıklar.

Pekâlâ.

Antigone bize başka ne söyler? Madem ortayolculuk Aristoteles’e referans gösteriyor biz de ondan devam edelim. Aristoteles’e göre “İlimli davranarak ılımlılığı, cesur davranarak cesareti, adaletli davranarak adil olmayı öğreniriz”⁶⁷

Aristoteles aklı Teorik ve Pratik olarak ayırır. Ebru’nun yanıldığı yer burası mıydı?

“Teorik aklın konusu kendinde ne ise o olarak varlıktır. Yani, olması veya olmaması insan eylemine bağlı olmayan şeyler dünyasıdır. Bu dünya (ki onu genellikle doğa diye adlandırırız) bizim yapıp etmelerimize bağlı olmadığı için aklımız onu sadece seyreder veya “temaşa” (theoria) eder...”⁶⁸

Aristoteles : “hiç kimse olduğundan başka türlü olamayacak ve kendisinin yapamayacağı şeyler üzerine düşünüp taşınmaz”⁶⁹ der. Elbette olmayacak işe eylemek de düşünülemez.

“Buna karşılık pratik aklın konusu tam da olduğundan başka türlü olması mümkün olan şeylerdir. Diğer bir deyişle “zorunlu” olarak değil “olumsal” olarak var olan yani olması veya olmaması (ya da şu veya bu biçimde olması) insan eylemine bağlı şeylerdir. Bu tür şeyler beşeri dünyamızı oluştururlar”⁷⁰

Politikanın yeri gayet kendiliğinden pratik akla yerleşmiş gibi görünüyor; “...pratik aklın işi bu dünyayı “seyretmek” değil bu dünyada “eylemek” (praksis) daha doğrusu eylemesi gereken insanı yönlendirmek, ona ne yapması gerektiğini söylemektir. Aristoteles, pratik aklın bu işlevini mükemmel bir biçimde yerine getirmesinden kaynaklanan erdeme “pratik bilgelik” veya “basiret” (phronesis) adını verir ve onu ahlaksal siyasal yaşamın merkezine yerleştirir.”⁷¹

Öyleyse iki kız kardeşin akıbetleri düşünüldüğünde, uygun pratik aklın (basiretin) ödülünü sağ kalarak İsmene’nin kazandığını kabul etmek mi gerekecek?

Tabii eğer gerçek meseleyi atlamazsanız: Politik olarak neler yapabileceğimize basiretli bir biçimde karar vermeyi önceleyen; neyin “politik” olduğuna dair verilecek karardır.

Hatırlattığım üzere, tragedyada başka bir ön okuma gizlenir. Pratik aklın sancılı müzakereleri; tereddüt, kararsızlık ve ödev çatışmalarından münezzeh, dünyaya bir büyük ilkenin perspektifinden bakarak, her şeyi

birlik kazanmış çelişkisiz ilkeyle değerlendirmek: Değiştirebilirim. Bu ideolojidir. Teorik ve pratik akılların devreye girişleri aynı failde birbirini izleyebilir, çeler ve paralize eder. Başka türlü söylenirse neyin değiştirilebilir, olumsal, insan elinden çıkma olduğuna dair karar nerede verilir? Bunu görmezden geldiğinizde akli ikiye ayırmak işe yaramaz.

Evet, değiştiremeyeceğimiz şeyler için kendimizi öldürtmeyelim, değmez. İyi ama neyin değiştirilebilir olduğuna dair irfan nerede saklıdır?

Toplumsalın mevcut halini “doğal” bulmak, onu adeta ikinci bir doğa kabul etmek egemen ideolojinin tuzağına düşmektir; bu -elbette kendisini içinde bulduğu koşullar altında bile olsa- insanın kurtuluşu için eyleyemeyeceğini, tarihini yapamayacağını kabullenmektir, reformizmin sorunu budur.

Maden işçisine ölüme karşı tevekkül önerildiğinde sinirlenen solcu; dünyanın -devrimle değiştirilemeyeceği kabul edilen- düzeniyle uzlaşma önerildiğinde bunu politikanın altın ortası sayar; oysa çok benzerler.

İsmene için, ölünün gömülmesi girişimi, toplumun, Kreon’un sert tepkisiyle, bedel ve imkânsızlıkla çevrilidir. Ödev ve tutku çarpışır, koşulları gören ve takdir edebilen bir akıl için eylem anlamsızlaşır. Tam da bu nedenle cenazeleri bir avuç insanla kaldırıyoruz.

Bana göre “Ölüm Orucu” eyleminin anlamsız bulunmasının arkasındaki basiret (veya akıl) da budur. Antik İsmene Polynekes’in gömülmesinin, çağdaş kızkardeşi “ölüm orucu” eyleminin bugün burada bedel ödemek ve acıyı arttırmak dışında etkisi olmayacağının farkındadır. Antigone bunu göremez. Yahut şöyle söylenir: “Ölümlülerin felaketi, kendi deamonlarına karşı körlüklerinde yatar.”⁷²

Körlüğün Antigone’de hangi yetiyi fazladan geliştirdiği konuşulmadan önce, basiretin hakkını teslim etmek gerekirse; “Hiç kimse tek başına eyleyemez, eylemek ‘birlikte eylemek’tir. Eylemin kendi amaçladığı şeyi gerçekleştirebilmesi cemaatin katılımına, tasdik ve rızasına, yani eylemin başkalarıyla birlikte yapılmasına bağlıdır.”⁷³

Böylece “pratik akıl” (yahut politik basiret) sağlamasını yapar, kendi kendini onaylar. Parlamento seçimleri, mitingler, salon etkinlikleri bu onay arayışına çok benzer; haklı olarak herkesle yapmak isteriz.

Öyleyse şematik bir ayırım söz konusu: Herkes (hadi yeteri kadar insan diyelim) zulme karşı bilinçlenip, birlikte ayağa kalkmadan öne atılmak basiretsizliktir. Başka bir zamanda şöyle denebilirdi; icmanın basireti zühdü kınar. Bunun karşısından ise -kitlelerin bilinçli ve örgütlü mücadelesi ne

kadar gerekliyse- öncünün varlığının da o kadar gerekli olduğu söylenebilir. İster zahidin hakikate yaklaşmak için kimsenin onayına ihtiyaç duymaması olarak okuyun, ister öncünün zaten bu onayı sonunda -bizzat bu yolla- sağlayacağını varsayarak öne atılmasını değerlendirin; merkez/aşırı-uç şematik evreninde, öncünün ödediği bedel gereksizdir ve halkın bu bedele ihtiyaç olmaksızın bilinçlenebileceği umulur.

Oysa yaşam diyalektiktir:

“Elbette hayat hiçbir zaman şu veya bu şemalandırmaya harfiyen uygun akmaz. Her soyutlama ve şemalandırma gerçeğin bir kısmını ihmal eder bir kısmını ise ister istemez abartır”⁷⁴

Yani yapılması gereken bu ilişkiyi sürecin birbiri içine girmiş iç halkaları olarak görmektir.

Verili toplumsal durumu; doğal (kararlı bir dengeye kavuşmuş) kabul ederek yerleşilen altın-ortadan sol siyasal eylem mümkün değildir.

Yahut elli yılı devirmiş literatürümüzün tanıdık tespitiyle söylenirse; denge sunidir.

“Artık geri bıraktırılmış ülkelerdeki oligarşik devlet aygıtı, mevcut üretim ilişkilerini -buna ülkedeki kapitalizm iç dinamikle gelişmediği için, emperyalist üretim ilişkileri demek yanlış olmayacaktır- uzun bir süre koruyabilecek seviyeye gelmiş, bu ülkelerdeki halk kitlelerinin özellikle geniş emekçi yığınlarının tepkileri pasifize edilerek bu tepkiler ile oligarşi arasında suni bir denge kurulmuştur”⁷⁵

Başka bir deyişle tragedya korosu “plebisit” yoluyla karar değiştirmez. Eylemciyle aynı fikirde olduğu için değil, eylemin sonuçları üzerine fikir yürüttüğü sırada sadece akılla değil duygu ve arınmayla karar değiştirir.

Tragedya’da değişim anını anlatmak daha kolaydır; çünkü Tanrı’dan haber gelir: Koro’nun Tiresias’ı dinlemesi yeterlidir. İkinci bir kez -bu sefer fiziksel anlamda- bir kör, gözü açık olanlardan fazlasını görmektedir.

Bugün gelecekte haber verecek kör bir kâhinimiz bulunmadığından, gözleri yaşama kocaman açılmış ancak ödeyeceği bedele, uzlaşmaya, -öyle isterseniz kendi *deamonuna*- gözü kapalı devrimci öncü koroyla konuşacaktır.

Biz konuştuğumuza inanıyoruz. Ebru’nun sözü budur.

Koro ne zaman fikir değiştirir?

Mazlum kalabalığın adalet fikrine zalimden daha fazla sahip olduğunu düşünmekte bir gariplik yok. Pekiyi zulmün bizzat kurbanı olan milyon-

larca insan hareketsiz beklerken, onlardan çok, onlar için, onlar yerine, onlar adına adalet için ölmeyi göze almakta hiç mi kibir yok? Vekâleten konuşmak tamam diyelim, avukatlık yapıyoruz, vekâleten ölünebilir mi?

Olan bunların hiçbiri değildir ama Ebru taleplerini ve eylemini ilan ettiği gün başlayan ve ölümünden sonra da hiç hızını kesmeden, yüzlerce kez hepimize sorulan soru buydu.

Elbette sevgiyle soruldu: “Ebru avukat, kendisini, ailesini ona ihtiyaç duyanları düşünmesi gerekmez miydi?” Zor soru. On altı yaşında doğurduğu, gerektiğinde temizliğe giderek tek başına büyüttüğü, okuttuğu yetim kızının büyüyüp avukat olunca ona bakmasını, bir ev almasını, rahat ettirmesini hak etmemiş miydi Fatma?

Veya daha sertleri var: “Kaç kişiydik cenazede? Ebru’nun taziyesi için kaç kişi Barkın’ı ziyaret etti hapishanede? Değer miydi bu insanlar için ölmeye?”

Halk nerede? Koro ne düşünüyor, niye hala konuşmadı?

Kral Kreon ölümlere ne yapmak istediğini açıkladığında koro şöyle demişti:

“KOROBASI: Ülkesini sevenlere ve ona ihanet edenlere her istediğini yapabilirsin Menoikheus’un oğlu. Yaşayanlara olduğu gibi, ölümlere de istediğin gibi uygulayabilirsin yasaları.

Yasa, ancak bu onayı almaya devam edebildiği sürece yürürlüktedir. Egemen yürürlüğü sağlama almak için muhatabını sıkıştırdığında da cevap değişmez:

KREON: Emrime karşı gelenleri korumayın

KOROBASI: Kimse ölümünü isteyecek kadar deli değil.”⁷⁶

Kimseye “ölümü göze al” denemez. Zira Kral’ın yasası aynı zamanda Kral’ın tehdididir. Önce duygular sonra da korku eğitilir egemenin sözüyle: Ebru deli miydi? Antigone? Bütün bildiğimiz eyleme geçtiklerinde tablonun henüz değişmemiş olduğu.

“KREON: (...)ülkeyi yönetenlere kendi kurallarını dayatmak isteyen övgü beklemesin benden. Kent kimi başa getirdiyse, büyük küçük, haklı haksız her kararında ona itaat etmeliyiz...

KOROBASI: Geçen yıllar köreltmediyse aklımı bilgeceydi bütün söylediklerin”⁷⁷

Egemeni “bilge” kabul etmek; imkânları, hayalleri, arzuları sınırlandı-

rılmış olanların avuntusudur. Önce bu denge kırılacaktır; çünkü “imkânsız” eylem de duygulara ve akla hitap eder:

“KOROBASI: Ben de yasaları hiçe sayarak durduramıyorum pınarını gözyaşlarımın, görünce Antigone’nin son uykunun yatıldığı odaya doğru yürüdüğünü”⁷⁸

Ve sonunda müdahale gelir:

“KOROBASI: Yeraltı zindanına giderek kızı serbest bırak, sonra da ölünün cenazesini kaldır.”⁷⁹

Zulmün yıkılabileceğini, yasanın sadece egemenin keyfine, emrine, çıkarına değil; daha büyük taleplere ve değişkenlere göre yeniden düşünülebileceğini hayal etmek için öncüye ihtiyaç vardır. Yoksulluğun ve adaletsizliğin kader olmadığını, aleyhlerine bu dengenin hem kararsız hem de yapay olduğunu onlara gösterecek eyleme ihtiyaç vardır.

Ebru’nun bizim için kefil olduğu, şahitlik ettiği bilgi budur. Koro konuşmayı bitirdiğinde, egemenin zamanının “geçmiş” olduğunu anlarız; Kral başına gelenlere sızlanır, kendisine beddualar okur ancak geçmiş bitmiş, şimdiki zaman yürürlüğe girmiştir.

“KOROBASI: Bunlar geleceğin işleri! Biz şimdi ne yapacağımıza bakalım. Diğerleriyle ilgilenecek başkaları var.”⁸⁰

Soru hala geçerliyse ben bunu başarabilmeye kibir değil cüret demeyi tercih ederim.

“Antigone’nin körlüğü, onun eylemde bulunmasını mümkün kılan şeydir aynı zamanda. İsmene’nin gördüğü ve kendisine göstermek istediği şeyi görmez veya görmek istemez Antigone...”⁸¹

Sayı saymayı bilmediği için düşmanın kalabalığından korkmamaya benzer görüszlük. Çünkü bedeli görmek korkutucudur:

“...bu görü, bu bilgi ve anlayışta İsmene’yi eylemde bulunmaktan alıkoyan, paralize edici bir şey de var... İsmene görür ve gördüğü için harekete geçemez, Antigone görmez [veya bakmaz] ve görmediği için eyleme geçer... Eylemi başarısızlığa mahkûm kılan şey, -tutsaklığa ve ölüme başarısızlık diyorsanız eğer- bu eylemi baştan beri mümkün kılan şeydir aslında...”

“İçinde gerçekleştiği dünyada anlaşılammaya, başarısız olmaya mahkûm bir eylem. Fakat tam da bu nedenle söz konusu dünyayı sarsan ve değiştiren bir eylem...”⁸²

Che’nin Bolivya’da; Mahir’in Kızıldere’de ne yaptığını değil; “gören her gözün” yapılanın ve bugündeki muhtemel karşılıklarının imkânsızlığı ko-

nusunda onlara basiret önerdiği şeyin tam karşısından nasıl yaptığını sormalıyız.

Direnmek yasayla yasaklandığında bilmeliyiz ki yasa ancak bu şekilde değişecektir; Ulysses’de söylendiği gibi: “Yasanın yazıtları, yasadışı olanın dilinde yazılır”

Ebru ile ilgili söyleyeceklerimi tamamlarken -sizin önünüzde son kez-aile meselesinden bahsederek, bağlayayım. Antigone adının etimolojisi birden fazla okumaya izin verir. Anti + Gones. ANTİ kavramının, “yakın, onun yerine” anlamını veya daha yaygın bilinen “karşı” anlamını; GONES kavramının evlat yahut aile anlamlarından birisiyle eşleştirerek basitçe iki sonuca varılabilir. Antigone, karşı olmak, karşı çıkmak için doğmuş olandır. Aynı zamanda aileye en yakın veya babasının eşi olan da odur. Eğer solu gerçekten bir aile olarak kabul edip sevebiliyorsanız Ebru’nun gücü ve ışıltısı da budur. O hepimizin hısmı ve en yakınımızdır. Karşı çıkmak için doğmuştur.

Bu aile Oidipus soyundan farklıdır. Kaderin değil İradenin yön verdiği bir eziyettir solculuk. Yaşamlarını mücadele içinde ortaya koymaktan sakinmeyenlerin, ayaklananların, kavgada zuhur ve huruç edenlerin ailesi. Aslında bunu bilmek için öyle aman aman solcu olmak bile gerekmez:

“Hayatını riske atmak konusundaki isteksizliğin hayatı yok etme arzusundan daha kötü olması: Çünkü bu isteksizlik uğruna feda etmeyi gerektirecek kadar anlamlı hiçbir şey olmadığını ima eder.”⁸³ Oysa bizim sırrımız insanın kurtuluşuna inanmak ve bu kurtuluşa kadar savaşmak. Bu çapta sırlar zaten gazete makalesinde, sosyal medya hesabında, kitapta ve hatta duruşmada söylenemezdi.

“Sinede gizli olan sırdır, bir vaaz değil!

Darağacından söylersin, kürsüden değil”

Diyor Galib, Ebru da öyle yaptı.

Hukuk dışı yakalama emrini tanımadı ve bürosuyla adliye arasındaki beş yüz metrelik yolu yürümeyi aylarca reddetti.

Onun sığınağı bürosuydu:

“Faşizme teslim olmayan için

Her kuru dibi

Her komşu kapısı

Her çatı arası

Sığınaktır

Bir sığınakta buldular bedenimi

Taşıyorum onu hala bir pankart gibi”

Demişti güzel şiirinde.

Artık onun taşıyamadığı bedenin fotoğrafları bizim pankartımız.

Ölmeseydi daha iyi değil miydi?

Kişisel olarak soruyorsanız keşke onun yerine ben ölebilseydim, yaşayan Ebru olsaydı dünya çok daha güzel bir yer olurdu. Evet, elbette yaşasa daha iyiydi ancak bunu sözü için değil bizim açımızdan her zaman büyük bir yaşama sevinci olan fiziksel varlığı için söylüyoruz. Sözünün akıbeti bu ölümün anlamı olacaktır. Nasıl olacak?

Onu da Mısırlı Sosyalist yazar Salâh Abdüs Sabûr’dan “Ma s’adü’l-Hallâc” (Hallâc’ın Trajedisi)⁸⁴ dinlerseniz, başka bir koro söyler:

“Koro:

- *Ve sözlerinden ambarımıza koyduklarımızı gidip köylünün sabanının arkasından serpeceğiz*

- *Ve onları tüccarların mallarıyla birlikte saklayacağız*

- *Ve onları çölü geçen deveçilerin türkü söyleyen ağızlarına gizleyeceğiz*

- *Ve onları giysilerin kıvrımlarında saklanmak üzere kâğıtlara yazacağız*

- *Ve onları dizelere, şiirlere dönüştüreceğiz*

Hepsi Birden:

Söyle bana, şehit edilmeseydi eğer, ne olurdu akıbeti sözlerinin...”

II. DOSYA: ODADAKİ FİL

Sonra Yusuf'un suçsuzluğu konusunda
bu kadar açık delilleri gördükleri halde
o adamlara şu düşünce baskın geldi:
“Her ne olursa olsun,
onu bir süre daha zindana atsınlar.”

Daha önce dosya üzerine konuşmanın faydasız olduğunu söylemişim:

“Sadece bunu hak etmeyecek kadar kötü hazırlandığı için değil; bir ‘dava dosyası’ karşısında olduğumuz yanılışmasını sizinle paylaşmadığının bilinmesi açısından da böyle. Onun yerine, doğrudan aramızdaki gerçek meseleyi konuşmaya başlamak daha verimli olacak...”⁸⁵

Anladığım kadarıyla, salonda benim bulunduğum yerde tutulandan beklediğiniz, dosyada kusur bulmak. Önce bu hevesin tehlikesinin farkında olduğumu hatırlatıp sonra devam edeyim:

“...Şolohov, *Durgun Don*'da bir hikâye anlatır. Ataman'ın toplantısının başlamasını bekleyen gençlerin birbirine takıldığı bölümde anlatılır: ‘...geceyi bozkırda geçirip üstüne örtecek balık ağından başka bir şeyi olmayan çingenin hikâyesini duydun mu? Soğuk iliklerine işlemeye başlayınca uyanmış, parmağını ağdaki deliklerden birine sokmuş, sonra anasına dönmüş: ‘Meğer buradan cereyan yapıyormuş, ben de hava soğudu sandım’ demiş...”

Parmağımızı ‘dava dosyanızdaki’ bir deliğe geçirip ‘İşte! Cereyan yapan yeri bulduk!’ demeyeceğiz.

Üzerine örttüğü balık ağıyla ısınmaya çalışan çingenenin kendisini kandırdığı gibi ‘Türk Ceza Adalet Sistemi’ ne güvenip haklarını korumaya çalışan sanık da donarak ölecektir. Çünkü gerçek değilsiniz, kurumsal değilsiniz, güvenilir değilsiniz. Kısaca yoksunuz veya ‘zaten yoktunuz’...”⁸⁶

Bunları söyledikten kırk sekiz saat sonra tahliye edildiğime göre biraz haksızlık etmişim ve bunları söyledikten sadece yetmiş iki saat sonra ha-

pishaneye geri döndüğüme bakılırsa da yanılmamışım.

Bugün de -artık kontrolsüz yırtık görünümündeki tek bir istisna dışında- ağdaki deliklerden değil, odadaki filden konuşmayı tercih edeceğim.

Odadaki fil, haklarındaki iddianame ve hükümlerden anladığımız kadarıyla her türlü sahteciliğin profesyoneli olan cemaat adli bürokrasisidir ve bundan söz etmek istemeyen -“hukuka aykırı” delilden de söz etmek istemediği için- aslında bu dosya hakkında konuşmuyor demektir.

Elinizde bizim hakkımızda “suç iddiası” barındıran dört farklı düzeyde evrak var. Düzey’den kastım, sadece belgeleri hazırlayanların statülerine değil, belgelerin işlev ve zamanlamalarına da işaret etmek.

İlki polis fezlekesi, ikincisi basın açıklamaları “külliyyatı”, üçüncüsü iddianameler ve dördüncüsü duruşma savcısının mütalaası.

Bunlar arasında etiketleme kabiliyeti en yüksek, ancak hukuksal tahakküme katkısı en düşük olanlar basın açıklamaları. Bu kıymetli evrak, bazen fezlekeleri yahut gözaltıları takiben ve her örnekte mutlaka iddianameleri önceleyerek, dönemin başbakanı, adalet bakanı, iç işleri bakanı ve İstanbul başsavcısı tarafından sözlü olarak basınla ve kamuoyuyla paylaşıldılar. Hatta son iç işleri bakanı hakkımızdaki soruşturma devam ederken, bakanlık bütçesiyle hazırlatılıp basılmış bir de kitapçık yayınlattı.

Hepsini dosyaya sunduk.

Haklarında işlem yapmaya gücünüzün yetmeyeceği adamlara ilişkin aklınızı bulandırmamak için; Anayasa’nın 138. Maddesi ile yaptıkları işin yasaklandığını, Ceza Kanunu’nun 277. Maddesinde bu davranışa iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası öngörüldüğünü, 288. Maddede ise ön ödeme kapsamında ikinci bir para cezası uyarısı bulunduğunu söylemiyorum.

“Zaten bu açıklamalardan etkilenmediğiniz için suç oluşmaz” demek isterdim ama maalesef her ikisi de “teşebbüs” suçları; yani size ne olduğunun pek bir önemi yok.

Basın açıklamalarına şöyle bir göz atmakla, tamamen gerçek dışı verilere dayandıklarını, dosya içerisindeki sahte delil mevcudunu bile kat kat aşan uydurma iddialar barındırdıklarını kolayca görebilirsiniz.

Biraz önce “kıymetli evrak” derken eğlenmiyordum, önemli olduklarını düşünüyorum. Ne dediğimi açıklayabilmek için aralarından en ünlüsünü, dönemin başbakanının altı ayrı yer ve zamanda tekrar ettiği konuşmalardan sadece ilkinin hatırlatmama izin verin:

“Şimdi bakınız, çok açık, net söylüyorum, bir apartman dairesinde değerli kardeşlerim, gecenin yarısında avukatlar toplanıp, on bir çelik kapı, orada ne iş görür? Bu çelik kapıların arkasında, ardında acaba neler yapılıyor? Ve bu çelik kapılar tabii açılmıyor, bir taraftan kaynak testerelerle ve sairelerle bunlar açılmaya çalışılıyor, tabii açılmayınca ne yapacak güvenlik? Nereden girebiliyor buraya, oradan girecek. İtfaiye yardımıyla, desteğiyle bu defa merdivenlerle camdan buraya giriliyor. Ne görülüyor içerde? Ne isterseniz var; yakılmak istenen evraklar, kimlikler ve saire, sahte kimlikler, hepsi orada yakalanıyor. Kim bunlar? İşini iyi bilen avukatlar. Ve dışarıda bakıyorsunuz bazı avukatlar, onlar da o avukatlarla ilgili: ‘Avukatlara müdahale edilemez!’ Hadi canım sen de, nasıl edilemez!?”⁸⁷

Henüz *prompter* devri olmadığından dil zayıf ama takdire şayan bir hayal gücü söz konusu: Bağlaçlar ve noktalama işaretleri dışında her harfi yalan. Aslında ben o sırada anlatılan yerde değildim, öyleyse nasıl yalan olduğundan bu kadar emin olabiliyorum?

Gerçeği merak eden için dosyada polisin video çekimi ve arama/zapt etme tutanağı var.

Sıradan bir daire kapısını, bir buçuk dakikada kırarak açıp gece yarısı büroya doluşup, yerleşiyorlar. Yanlarında savcı yok -trafiğe takıldı diyorlar- arama emri yok -savcıda diyorlar- bunların hepsini anlamak da üç dakika sürüyor, etti toplam dört buçuk dakika. Sonrası, saatlerce savcı bekleyerek ve devamında arama yapılarak geçiyor. Tamamı kayıtlı.

Dairede başka tek bir çelik kapı olmadığını videodan görebiliyorsunuz. Arama tutanağı dosyanızda, -bakmak yasak değilse bir göz atın- az önce sayılanlardan hiç birisi yok, hepsi yalan kısacası.

Şimdi soru şu; Bir başbakan, devam etmekte olan bir soruşturma ile ilgili -niye konuşur demiyorum, demin niye konuşabildiğini söyledim- niye böyle kuyruklu bir yalan atar?

Birkaç seçenek var. Mesela kandırılmış olabilir mi? O yıllarda yürütülmüş bazı soruşturmalar için “Kandırıldık, Allah affetsin” dedi sonradan. Bu dosya için bana ulaşmış bir af talebi yok. Gerçi zaten mağdurdan değil Allah’tan af dilediği için belki de içinden söylemiştir. Sonuçta size ulaşan bir talep de yoksa, hukuksal açıdan şöyle diyebiliriz, bilerek isteyerek uyduruyor.

O zaman ikinci seçenek, nasıl olsa ortaya çıkmayacağını, çıksa da bu yalan nedeniyle kendisine hiçbir şey yapamayacak olduğunuzu gayet iyi biliyor olması. Eğer öyleyse ilk kısmında yanıldığını ama ikinci kısmını tutturduğunu söyleyebiliriz. Onun açısından önemi yok, çünkü Etiketleme (labeling) zaten böyle çalışır.

Hukuksal bir faaliyet olmamasına rağmen, neyle suçlandığımızın kavranabilmesi için bu açıklamaları tüm dosyanızdan, yani adli kolluk, savcı, yargıç elbirliğiyle üretilmiş “yargısal” belgelerden -hem işlev hem de derinlik açısından- çok daha başarılı bulduğumu söylemeliyim.

Sizin hukuksal tahakküm yeteneğine sahip olmadığınızın ortaya çıktığı on yılın sonunda, siyasal tahakkümün bu doğrudan iddiaları hiç değilse taraf teşkiline daha elverişli görünmektedir. Siz ve biz: Yalan ve gerçek. Ancak iş bundan ibaret değil; doğru muhataba yöneltilmiş yalan, iddianın değilse de muhataplığın niteliğini garantiler. Siyasal iktidar gerçek muhalifini bulmuş, korkusunu, kaygısını doğru yönlendirmiş; muhatabını tutturmuş denebilir en azından. Elbette ikinci tutturduğu da dosyanıza dâhil olmuş bu çapta yalanlar karşısında etkisizliğiniz veya çaresizliğiniz.

Niye böylesiniz?

Adliyeye bu kadar yatırım yapılmasına rağmen niye bu adamcağız size güvenmeyip kendi işini kendisi bitirerek sağlama almaya çalışıyor? Yahut aynı soru bir başka açıdan sorulabilir: Niye siz derdinizi -örneğin- başbakan berraklığında ifade edemiyorsunuz? Onun hemen oracıkta hüküm kurması için gözaltından sonra on gün ve biraz hayal gücü yeterli olmuşken siz on yılda hüküm kurmayı neden beceremediniz? Bunlar önemli sorular.

Meselenin bir yönü, Ceza Adalet Sistemi’nin inşası, yürütülmesi ve bugün artık çözünüyor olması ile ilgili; bir diğer yön siyasi davanın ceza adalet sistemine niye dâhil olamayacağını gösteriyor ve son olarak elbette kadro liyakati ve hukuk yapma becerisinin bulunmamasının da etkisi var.

Son etkiyle ilgili fikrimi birkaç yıl önce mahkemede belirtmiştim; Türkiye’de kurumsal olarak yargının varlığından söz edilemeyeceğini düşünüyorum. Görüşümde herhangi bir değişiklik olmadığından hatırlatmakla yetineyim:

“Aslında şeklen cumhuriyetin ilk döneminde olduğu gibi, yoksul çocukları arasından devşirilmiş; nispeten yaş, kıdem ve bir miktar da liyakat esas alınarak tabakalanmış yargıç kastına dayanıyor olmanıza rağmen; nitelik açısından bunlarla herhangi bir benzerliğiniz kalmamış. Devşirilmiş olmaktan ziyade kılıçtan geçirilmiş, daha doğrusu bu kastın bakiyyetü-s süyufu olduğunuz anlaşıyor. Askeri cuntalar, ulusalcı klikler, fırsatçı liberal hükümetler, dini ve ticari cemaatler ve nihayet Temmuz Darbesi’nin kılıç artığı olarak Türk yargısı, artık sadece bir kimlik (gelenek, kast vb.) değil, olgusal varlık bile iddia edecek durumda değildir...”⁸⁸

Gayretinizi yahut mesainizi hafife aldığımı düşünmeyin, bilakis çeyrek yüzyıldır sizinle aynı mekanda çalışıp, durumunuzu anlamayı deniyorum.

Türk Ceza Adalet Sistemi bana her zaman bir kitap kapağını hatırlatmıştır. Daha doğrusu, tam olarak Benedict Anderson'un "Hayali Cemaatler" kitabının -şimdi yılını hatırlamadığım- eski bir çeviri baskısının karton kapak fotoğrafını.

Fotoğrafta, gayet batılı kesimde koyu renk ceketleri, beyaz gömlekleri, papyon kravatları, yelekleri ve yaka mendilleriyle poz vermiş siyahi yöneticiler -yanlış hatırlamıyorsam üç kişi- bulunur.

Objektife bakarlar. Diyelim ki objektif de onlara bakar. Makinenin arkası "Batı" sayıldığından, poz verenin bakışı gayet oksidentalisttir. Kıyafetin ciddiyeti, kabul görme isteğini yansıtır gibidir: "İşte! Biz de devlet kurduk, hukuk, akıl, modernite; sizde ne varsa bizde de var..."

Batılı olmayan bir coğrafyada batının hayal edilen bakışı altında icra edilen bir takım faaliyet ve düzenlemelere oksidentalizm diyelim.⁸⁹ Adeta Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi yaptırım kararı sonrasında hatıra fotoğrafı çektirir gibi bakarlar anlayacağınız.

Ancak fotoğrafın temsil ettiği dışa karşı egemenlik iddiasının, siyasal tahakküm olarak içeride de işlemesi için özel "coğrafi işaretlere" ihtiyaç vardır. Kendi halkının egemeni olabilmek, üstteki ceketin batılı emperyaliste anlatmaya çalıştığından fazlasına, kendi kültürel kodlarına ihtiyaç duyar.

Tam da o nedenle kapaktaki fotoğraf, ceketle takım olması icap eden pantolonun, yönetmeye talip oldukları halkın gözünde onları sadece küçük düşüreceğinin bilincinde adamların suretidir. Bu yüzden kıyafetleri -anlaşıldığı kadarıyla güçlü erkeklerin ve kabile reislerinin giymesi beklenen- uzun kabarık eteklerle tamamlanmıştır. Yerli ve milli kombin diyelim.

Hukuk hevesinizin, anayasal yönetim merakınızın, Avrupa Konseyi kurucu üyeliğinizin; sizi bütün bu dava/mahkeme telaşına mecbur tutarak sıkıştırdığının, arıza gibi yavaşlattığının farkındayım. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'ndan ceket diktirip, bel altında beni altı yıl iki ay tutuklu tutmanızın, bu topraklarda egemenliğini ancak muhaliflerini hapis-te tutarak ispatlayabilen siyasal iktidarın eylemi olduğu ortadadır.

Ben de bu nedenle iddianame, fezleke yahut klişe "tutukluluğun devamı" gerekçelerinizi değil basın açıklamalarını ciddiye alıyorum. Tekrar etmek gerekirse, sonuçta hepiniz yalan söylüyorsunuz, başbakanınki daha yaratıcı.

İkinci düzeyde, güncelliği nedeniyle duruşma savcısının esas hakkında mütalaasından söz edebiliriz. Elbette, odadaki fil üzerine konuşmadan mümkün değil.

“Savcı” kelimesi “devlet adına ve yararına davalar açan, kamu hakları ve hukuku yerine getirmek üzere yargıç katında sanıkları kovuşturan hukukçu” anlamında kullanılıyor ancak etimolojisi biraz daha derindir.

Eski hali (ç) harfiyle yazılırdı ve her ikisi de “haber, söz” anlamındaki “sav” kökünden türemiş iki farklı kullanımı vardı. Divan-ı Lügat-i Türk’de “birinin sözünü ileten” kişiye *sav(ç)ı* dendiği belirtilir.

Bu kadim anlam, duruşma savcısının haline daha uygun. Zira İnterpol kırmızı bülteniyle arandığı için kendisi gelip sözünü huzurda tekrar edemeyecek durumda olan firari iddianame savcısının sözünü bize iletmeyi vazife edinmiş görünüyor.

Eğer sadece on yedi hecede anlatmam gerekseydi, herhalde Kyoshi’nin şu haikusunu tercih ederdim:

Sıvıştı yılan
ama bana attığı bakış
otlarda kaldı⁹⁰

Adem’in hakkımda kurabildiği üç paragrafı, yazım yanlışları ve “talebi” ile birlikte kopyalanmış halde “mütalaa” diye tekrar etmek, objektif cemaatçılıktır.

Hepsini bir kere daha anlatmamak için, önce cemaatin başarabildiğini başarın, sorumluluğunu ve trajedisini üstlenin, sonra mütalaaasına heves edersiniz demekle yetineyim. Sorumluluktan şunu kastediyorum: Adem yalan söylediğinin farkındaydı; bu bilginin ağırlığını yargıda yerleşik, yürütmeden bağımsız bir çetenin üyesi olmakla dengeleyebiliyordu. Siz bu türden bir karşı ağırlığa sahip olmadığınız için yalanı taşıyamayıp çakılırsınız.

Kelimenin -halk arasında kullanıldığı tarama sözlüklerine geçmiş olmakla birlikte- Divan’da bulunmayan son anlamı ise *nebî* veya *peygamber*’dir. Esasen yine benzer bir işleve, Tanrı’dan haber getirip söz iletmeye işaret ediyor. Duruşma savcısının sıfat olarak üstlenmek isteyeceğini sanmam ancak sözüm bitmeden adalet talebinin Tanrı katındaki temyizine değineceğim.

Geriye fezleke ve iddianameler kaldı. Bu sefer, sözlük anlamları izin vermemesine rağmen, elimizde maaş bordroları ve özlük hakları dışında savcıyla polisi ayırabilecek objektif bir kıstas bırakmadığınız için, ikisini tek düzey kabul edelim.

Meslektaşlarımın on yıldır yüzlerce sayfa değerlendirmeye paçavra çevirdiği bu belgeler hakkında uzun konuşmaya istekli değilim ancak “hu-

kuksal” bir ilgi duyduğum tek başlığa, dosya içeriği üzerinden değinmek isterim: Delil yaratmak.

Daha yaygın kullanımın “delil toplamak”, “delil bulmak”, “delil göstermek” olduğunun farkındayım. Sadece sahte veya kurgusal olmalarına dikkat çekmek için değil, meydana getirilişlerindeki yaratıcılığa duyduğum mesleki ilgi nedeniyle “yaratmak” mastarını tercih ettim.

Yine de, işin aslı anglo-amerikan geleneğinin “hukuk konuşması” diye tanımladığı işten çekiniyorum. Çünkü böyle yaparak, bu gösteriyi dava, muhatabımızı mahkeme ve meselemizi yasanın ihlal edilip edilmediğiyle ilgili olarak yeniden üreten; siyasal mücadeleyle ötelemeyi her başardığımızda hep yeniden inşa edilen sınırın önünde dövüşmeyi kabul etmiş oluyoruz.

Sadece bizim için değil, dosya savunmasını yapacak meslektaşlarımız, hatta mesleğimizin tamamı için süregiden bir riskten söz ediyorum:

“Hukuki kurumlara, hukuki haklara ve ‘hukuk konuşması’na başvurarak, kamu yararına avukatlık (cause lawyers) aynı sınırı yeniden oluşturmaktadır. (...) Kamu yararına çalışan liberal/ilerici avukatların dayanmakta olduğu hukuka dayalı stratejilerin pratikte ve imgesel olarak mevcut dönüştürücü olasılıkları sınırladığını ve hatta kamu yararına avukatların, kurulu düzenin -ne yaptıklarının farkında olmayan- savunucularına dönüştüğü...”⁹¹ tespiti can sıkıcı derecede gerçekçidir. Solcu’dan “liberal/ilerici/demokrat” diye söz etme alışkanlığındaki kuzey Amerika literatüründen duyduğunuz rahatsızlığı bastırabilerseniz, benzerliğimizi görmek mümkün; iyi tespit.

Yasaya uymanızı size her hatırlattığımızda, yasaya gerçekte sahip olmadığı meşruiyeti tanıyıp, “iyi” yasalar da olduğunu kabullenmiş oluyoruz. “Hantal” ama iyi yasalar! Bu da hukuksal tahakkümün, siyasal iktidarın hukuk dışı yöntemlerine nazaran kayırılıp tercih ve tahkim edilmesi anlamına geliyor.

Kıta versiyonu daha edebi olsa da vurgu benzer:

“Bir yasa ne kadar iyi olsa da kaçınılmaz olarak hantaldır. Bu yüzden de uygulanması tartışılmalı ve sorgulanmalıdır. Bunu yapmak yasanın hantallığını giderir, dolayısıyla hukuka hizmet eder.

Adaletsizliği meşrulaştıran kötü yasalar da vardır. Böylesi yasalar hantal değildir çünkü uygulandıklarında tam da zorla yaptırmak istedikleri şeyi yaptırırlar. Onlara itiraz edilmeli, yok sayılmalı, karşı konmalıdır...”⁹²

Sorun yine çok tanıdık:

“... Ama tabii ki *companeros*, bizim onlara karşı koyuşumuz hantaldır.”

Neyse ki avantajımız, sizin bu ülkede hukuk yapmayı -yahut bu yolla tahakküm kurmayı- zaten başaramıyor oluşunuz. Bu sayede bizi sürekli siyasi dinamiğin içinde tutup, sınırda etkili dövüşmemize imkân sağlıyorsunuz. Hantallaşacak vakti bulmak söz konusu değil.

Madem birazdan “suçlama listenizden” söz ederek dolaylı da olsa hukuka hizmet edeceğim; hiç değilse önce bir başkasından; “Hukuk Yapamamayı Başarmanın Sekiz Yolu” listesinden bahsetmekle işe başlayayım. Cotterel “The Morality of Law” dan aktarıyor⁹³:

1. Kurallar oluşturmamak, yani her hususta *ad hoc* (olaydan sonra) karar vermek gerekmesi.
2. Uygulanacak kuralları alenileştirememek.
3. Geçmişe yürüyen yasaların kötüye kullanılması.
4. Kuralları anlaşılabilir kılmamak.
5. Çelişik kurallar çıkarmak.
6. Etkilenen taraftan gücünün ötesinde eylem talep eden kurallar çıkarmak.
7. Muhataplarının eylemlerini kural doğrultusunda yönlendiremeyeceği kadar sık değişiklik yapmak.
8. Kural ile fiili uygulama arasında uyum sağlayamamak.

Hoş bir liste. Bence hepsi tutuyor ama listenin size daha tanıdık gelmesi için hiç değilse birkaçına yerli ve milli “coğrafi işaretler” koyayım.

T.C Anayasası’nın otuz yedinci maddesi şöyledir: “Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz”

Madde daha çok yan başlığıyla ünlüdür : “Kanuni Hâkim Güvencesi”

Davaya bakacak hâkimin, dava açılmadan önce kanunla belirlenmiş olarak orada -zaten- oturuyor olmasını ve açacağınız dava için işinize geldiği gibi hâkim veya mahkeme seçemeyeceğinizi söyleyen bir kurala benziyor.

Bu davanın tensibini yapan mahkemeyi kanunla lağvettiniz ve dosyayı kendi seçtiğiniz bir başka mahkemeye taşıdınız. Yargılama devam ederken aynı delillerle, aynı konuda bir dava daha açıp dosyamı -bir kez daha- yargılandığım mahkemenin önünden kendi istediğiniz yargıcın önüne kaçırırken eldekini açık tutmayı sürdürdünüz. Size ilk gün söyledığımız “aynı

suçlama için iki kere yargılama” yapılamayacağını ancak Yargıtay aşamasında kabul edip, davaları birleştirdiniz. Mahkemelerin yetki ve görevleriyle -tam beş kez- oynayarak “özel yetkiyi” keyfinize göre değiştirdiniz. Tamamı siyasal iktidar tarafından seçilmiş bir kurulun -işini doğru yapan yahut tahliyemize karar vermiş her yargıcı mutlaka ayıklayarak- belirlediği özel bir seri oluşturdunuz.

Nihayet aynı suçlamayla 42. Yargıcın önündeyim.

“Kanuni Hâkim Güvencesi” derken, kural koymaya çalışıp becerememiş olabilir misiniz? Yoksa kuralla fiili uygulamayı tutturamıyor olmak maddesine mi daha yakın?

İşte bu “hukuk yapamamak” tır.

Bir başka örnek;

Mahkemece verilen “tutukluluğun devamı” kararları hukuksal meşruiyetlerini -büyük oranda- ilk tutuklama kararının hukuka uygunluğundan alırlar. Tamamen değil, çünkü tutuklama süresi uzadıkça bu meşruiyet azalır, ilk tutuklamanın nedenleri ve aciliyeti kaybolur; yeni gerekçeler göstermek zorunda kalırsınız.

Sürekli -dört satır şablonla- verdiğiniz devam kararına temel olan tutuklamanın; aynı kırk sekiz saat içerisinde, üçü mutlak yetkisiz dokuz hâkimin önüne konarak ancak verilebildiğini ve nihayetinde tutuklamayı veren heyetin “yakalama kararından” sonra atandığını fark etmiş miydiniz?

Biz etmiştik ve nasıl olabiliyor diye sorduk: Adli Yargı Adalet Komisyonu’nuz tatmin edici cevap veremedi: “Bilgisayardan olmuş olabilir” dediler anladığımız kadarıyla.

“Kanuni Hâkim Güvencesi” dediğiniz kural bunu yapamayacağınızı söylemiyorsa ne anlatıyor; güveç tarifi mi?

İşte bu “hukuk yapamamak” tır.

Veya, “Uygulanacak kuralı alenileştirebiliyor musunuz?” sorusu var listede. Gördüğüm kadarıyla ülkenizde avukatın müvekkiline “susma hakkı” kullandırması yasak. Şuradan anlıyorum; iddianamede beni açıkça -hatta istatistik koyarak- bununla suçlamışsınız. Böyle işe yarar ve güzel bir kuralı alenileştirmek de ister misiniz? Yasaya konulabilir mesela? Yoksa önce avukatın suçu işleyip yakalanmasını, sonra kuralın iddianameyle tebliğ edilerek kişisel açıdan alenileştirilmesini daha mı verimli buluyorsunuz?

İşte bu “hukuk yapamamak” tır.

Hep bizden söz ederek meseleyi sınırlamayayım. Mesela “muhataplarının eylemlerini kural doğrultusunda yönlendiremeyeceği kadar sık değişiklik yapmayın” uyarısı var listede.

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu’nda, son on bir yılda, 68 kerede toplam 198 madde değişikliği yaptığının farkında mısınız? Kanunun kendisi -yürürlük maddesi dahil- yetmiş maddeden ibaretken!

On yıldır her ihaleden önce, kazanmasını istediğiniz veya size komisyon ödeyen kişinin özel şartlarına göre kanunu değiştirmekten daha yaratıcı bir ihaleye fesat karıştırma yöntemi bulamamışken nasıl hukuk yapacaksınız?

İşte bu “hukuk yapamamak” tır.

Sizi yormamak için son bir örnekle bitireyim:

Üniversite öğretim üyesi atamak için genel bir ilana çıkıp, şartlar arasında: “İnsansız Hava Aracı (İHA) Ticari Pilot Sertifikası sahibi olmak; Osmanlı döneminde enflasyon çalışmış olmak; Arap dilinde görececilik uzmanlığı olmak...”⁹⁴ gibi vasıflar sayarsanız, etkilenen başvuru taraflarının gücünün ötesinde eylem talep eden kurallar çıkarmış olmaz mısınız?

Bu soru çok “hukuksal” oldu, açıktan sorayım: Aslında işe almaya karar verdiğiniz tek kişinin CV’sinden kopyalanmış bilgiyle genel ilana çıkılmayacağını bilmek, hukuk yapabilmenin asgari şartı değil mi zaten?

Bunları şunun için anlatıyorum; genel olarak ne için hukuk yapamıyorsanız, aynı nedenle “Ceza Adalet Sistemi” de inşa edemiyorsunuz ve işletemiyorsunuz. Bunu beceremeyene, üstüne üstlük bir de politik ceza davasında “hukuk konuşması” yapmak, sadece politik olarak değil teknik açıdan da beyhude görünüyor.

Gönülsüzlüğümü aşıp, artık söyleyeceğimi söyleyeyim.

Bu davanın iddianamesi, 2012/2259 numaralı soruşturmayla dayanıyor. Size, bu soruşturmayı ve iddianameyi kurgulayanların “sahte delil yaratmak” tan hüküm giydiğini söyledik. Cevap olarak -mealen- “başkalarıyla ilgili yaratmış olabilirler, sizinle ilgili de yarattıkları ortaya çıkmadan beni ilgilendirmez” dediniz.

Mealinin yanında aslı da bulunsun: “...*Daire başkanı Ramazan Akyürek’in sanık Selçuk Kozağaçlı ve arkadaşlarının mağdur olduğu, mahkememiz dosyasına konu olan olguların kumpas olduğu iddialarını içerir bir soruşturma-kovuşturmanın mevcut olmadığı, bu haliyle ilgili yazının muteber kabul edilmesi gerektiği anlaşılmakla...*”⁹⁵

Bir sonraki celse; size İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görölmekte olan “Selam Tevhid Kumpas Davası” iddianamesini⁹⁶ sunduk.

Bu belge, “sahte gizli tanık ve tanık temini” konusunda doğrudan bizim dosyamızdan söz ediyordu.

Bu kadar değil.

İstanbul 33. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2017/88 E. Sayılı dosyasında ise, yine açıkça, önünüzdeki davanın tanık ve delillerinin oluşturulması suçlama konusu yapılmıştı.

Tam tarif edelim: 2012 sonbaharındayız.

Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı ile İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nı ele geçirmiş olan Gülen Cemaati mensupları bir komplo hazırlamaya karar veriyor. Yasal olarak telefonlarını dinleyemeyecekleri, fiziksel ve teknik takip yapamayacakları iktidar ortaklarına “adli soruşturma” kılıfına sokulmuş bir saldırı planlamış oldukları anlaşıyor. İşin içinde, sahte el yazılı ve dijital delil üretmek, ücretli ajan provokatör elemanlarına sahte tanık ve gizli tanık beyanları verdirmek, hatta mümkünse birkaç silahlı eylem ve suikast ayarlamak da var.

Bu gibi işleri, ilgisiz kimselerin uzağında, tesadüfen bile incelenmeyecek belgelerle yürütmenin yolu nedir? Aklın yolu bir: Her hâkimin, dinleme, fiziksel takip, arama, gizli tanık gibi konularda başlığını bile okumadan altını imzalamasına yol açacak refleksi harekete geçirmişler: “Belgenin üstüne DHKP-C yaz, zaten bir daha inceleyen olmayacaktır”

Aslında elde yeterince ajan provokatör, polis, savcı, sulh ceza hakimi ve mahkeme var ancak henüz MİT'de istedikleri ölçüde yerleşemedikleri için gizliliğe dikkat ediyorlar. Bu sorun, 17-25 Aralık 2013 tarihine kadar, kamuya açık hiçbir soruşturma işlemi yapmamak yoluyla çözülecektir. Ancak ikinci bir sorun daha çıkar. İşkence, baskı ve tehdit yoluyla sahte itirafçılar elde etmek istedikleri DHKP-C şüphelileri gözaltına alındıklarında Halkın Hukuk Bürosu'na haber verilmesini istemektedirler. Yahut ellerinde bulunan benzer nitelikte çok sayıda dosya nedeniyle, HHB Avukatlarının kolayca yapbozu birleştirip yapılan kumpası açığa çıkarmaları mümkündür.

O sorunun çözümü de işte önünüzdeki dosyadır. Bir taşla iki kuş. İşin aslı, açığa çıkarmamızdan korktukları şeyin “gizli” bir yanı kalmamıştı. Ceza Adalet Sistemi'ni topyekün “sahte pişman tanık” modasına teslim ettiniz. David Copperfield'in Sulh Yargıcı, eski okul müdürü Mr. Creakle'ın hapishanesini ziyaret sahnesi bo modanın “vintage”ını anlatır:

“Dışarıda terzi dükkanlarının vitrinlerinde paltolar ve yelekler nasıl genel bir modaya göreyse, burada da pişmanlık konusunda bir moda olduğuna şahit oldum...”⁹⁷

Bir başka önemli ayrıntı, bütün bu işlerden yedi sene önce, bu dosyanın temel delili kabul ettiğiniz “Hollanda-Belçika Belgeleri” adı verilen dijital delil kurgusunu gerçekleştirenlerin de adam adama aynı ekip olması. Size bunu söylediğimizde ise -yine mealen- şöyle bir cevap verdiniz: “Eğer kovuşturmayı bu belgelerin usulüne uygun elde edilip edilmediğine kadar genişletirsem, dava sürüncemede kalır. Onun için bunları muteber kabul edeceğim...” dediniz. Bunun da aslı bulunsun;

“...mahkememizde dijital materyallerin sıhhati hususunda bir tereddüt bulunmadığı, ilgili yazı gereği orijinal olduğunun anlaşıldığı, aksi halde bu tip taleplerin kabulü halinde işin Hollanda ve Belçika ülkelerinde yapılan operasyonların uygunluğunu sorgulamaya kadar gideceği, bu halde de yargılamanın sürüncemede kalacağı...”⁹⁸

Bu tespitler, “hukuki değerlendirme/takdir hakkı” görünümünde esaslı siyasal niyet açıklamalarıdır. Kurt ile Kuzu’nun hikâyesi malum; her talebimize “suyumu bulandırıyor” diye cevap verirsiniz işin sonunu kestirmek güç değil. Kuzu olmadığımızı bilin, kurt olup olamayacağınıza zamanla karar verelim.

Dosyanın omurgasını oluşturan sahtecilikten konuşmak istemiyorsanız, on yılın sonunda, bu işin “hukuken” kıvrılamayacağına karar verip siyasete dönmüş olursunuz. Devrin başbakanı tarafından, hakkımızda on yıl önce kurulmuş hükmü daha az masraflı ve başarılı bulmamın nedeni de bundan ibaret, durum buysa: Kaynak israfısınız.

Politik yalan işlevseldir çünkü bir muhatap seçer ve onunla mücadele inşa eder,. Yargısal yalan işlevsizdir, zaman ve para kaybına yol açar. Dönüp dolaşıp geldiğiniz yer, on yıl önce söylenmiş politik yalandır. Basiretli başbakanınız, siz hepimize beş yüz bin lira yargılama gideri çıkarmadan önce zaten ucuzundan ve süratlisinden hükmü kurmuştu. Sizin ayrıca söyleme çalıştığınız nedir? “Biz de kendimize göre düzenin hizmetindeyiz” diyebilirsiniz elbette. Ancak daha önce etraflıca açıklamaya çalıştığım gibi, siyasal tahakküme doğrudan hizmet etmeniz beklendiğinde zaten götürüp bakan yardımcısı yaparlar. Yargıç maaşı aldığınız sürece sizden beklenen hukuksal bir tahakküm denemeniz.

Belki tarihsel bir benzerlik zihin açıcı olur. Sulh Ceza Hakimi (J.P. Justice of Peace) sıfatı yönetici yargıçlara verilirdi. İlk kez 1361 yılında *borough* ve *county*’lerde huzur, yargılama ve idari işlerden sorumluluğu tarif

etmek için kullanılmaya başlanmıştı. Bu işlev karışıklığının Kraliyet ailesinin fazla işine geldiğini hatırlatmak üzere on beşinci yüzyıldan itibaren “*Her iş için Tudor’ların Hizmetçi Kızları*” diye sarakaya alındıklarını görüyoruz.

Beş yıl içinde Sulh Ceza Hâkimliği’nden bakan yardımcılığına sıçramak mümkündür. Tarihsel örneğin bize acımasızca hatırlattığı üzere mümkün olmayan bu yolla -hâkimlik yapmaksızın- ciddiye alınmaktır.

Dosyanızın delilleri cemaat tarafından kurgulanmıştı ve bu kurguyu sürdürdünüz. “Kurguyu boş verin, gerçeklerden konuşalım” demeyeceğim. Devlet kurmaca inşa etmeden yönetemez.⁹⁹ Bunu sadece ceza davasına sahte delil kurgulamak anlamında değil bütün yönetim pratikleri açısından söylüyorum.

Yapmanıza izin vermeyeceğimiz için denememeniz gereken; bizim ve meslektaşlarımızın yaşamları ve mesleği hakkında kurguladığınızı bize kabul ettirmeye, onaylatmaya çalışmaktır. “Normal” in kendi varlığınız ve bize yapıp ettikleriniz olduğunu; yoksulluğu, baskıyı, üstüne hakarete maruz kalıp hapse kapatılmayı kabullenmemenin bizim “anormalliğimiz” olduğunu iddia ediyorsunuz. Sizin çıkarınızın “hukuk”, bizim çıkarımızın “suç” sayılmasını ciddiye almayacağız. Bu bizim yaşamımızı boyayıp bize geri satmaya çalışmaktır.

Kabul etmeyeceğiz çünkü mesleğimizi kendi işinize gelen rengin ışıyla bize anlatırken kabul ettirmek istediğiniz bakış açısı hastalıklıdır ve bu bizim değil sizin hastalığınız. Bizi tacizcinin gerçeğini kabullenmeye zorluyorsunuz; bizzat yaşadığımız olayları, gerçekleştirdiğimiz eylemleri nasıl hatırladığımızı, algıladığımızı yahut değerlendirdiğimizi şüpheli hale getirmeye çalışıyorsunuz.

Ernest Cassier, savaş sonundaki yazılarında “hakikat iktidarda yatar” fikrinin Hegel’e kadar geri gittiğini ve bu fikrin faşizmin en acımasız ve berrak programını ortaya koyduğunu söyleyecekti.¹⁰⁰ Bunu asla kabul etmeyeceğiz.

Ingrid Bergman ve Charles Bayor’un başrolleri paylaştığı, George Cukor’un 1944 yapımı “Gaslighting” filimi bu işi anlatır. Film, bir tiyatro oyunundan aldığı adını politik bir terime verecek kadar etkilidir.¹⁰¹

Cemaat ve devlet ile hastalıklı ilişkinizi gaslihting yoluyla bize yansıtmaya izin vermeyeceğiz. Madem böyle; neden kurgudan değil gerçeklerden konuşalım demiyorum veya gerçekleri açıkça ortaya koymamızın aramızdaki sorunu çözeceği kanaatinde değilim?

Bizi etiketleyerek, sahte delil kurgulayarak, sahte tanık yaratarak hatta bir dava açıp tutuklu tutarak yarattığınız imge basitçe ortadan kaldırılamaz. İnsanlar bunun “hukuk” olduğunu düşünerek, hukukun yaşamları için vazgeçilmez olduğuna inanmak üzere koşullanırlar. Hukuksuz şiddetin korkutuculuğu karşısında, hukuk kitlesel temelini pozitif bir imge olarak kurar. Bu türden bir imge, gerçeğin ortaya çıkarılmasıyla değil, ancak daha güçlü bir imgenin gelip, mevcudun yerine yerleşmesiyle tasfiye edilebilir.

Bir kez daha Spinoza: *“Yanlış fikirde pozitif olanı, gerçek, gerçek olduğu için yok edemez. (...) gerçek bilginin yanlış silmesi, sadece gelip daha güçlü bir imge olarak yerleşmesi ile mümkün olur.”*¹⁰²

Bu dava boyunca, yüzlerce avukatın çabası bu imgenin inşası olmuştur. Başarımızı hükmünüze göre değil, çabamızın halkın imgeleminde bulacağı karşılıkla ölçeriz.

III.

KESİRİN SADELEŞTİRİLMESİ: ADALET

*“Beni kur
Zamanı gelince uyanayım
Başını kesiyorlar burada
Yeşil tüylerini kabarta kabarta
Çağrı yapan horozun
Oysa dünya dönmektedir sırtını
“Biraz da burayı ısıt” der gibi
Ariyen ülkesinden gelen güneşe”¹⁰³*

Hukuksal adaletin mahiyetini ortaya koyabilmek için, Harold J. Berman, aşına olduğumuz bir fıkradan yararlanır¹⁰⁴:

Molla Nasreddin Kadı tayin edilmiştir. İlk davasını görürken, dikkatle dinlediği davacıya “haklısın” der. Peşinden aynı özenle dinlediği davalıya da “haklısın” diyecektir. Acemi Kadı’nın henüz yeni mesleğinin doğasını kavrayamadığından korkan kâtip müdahale eder: “İkisi de haklı olamaz, davadayız, kim haklı?”

Molla, ünlü cevabını vererek eşdeğer haklılıkları üçe çıkarır: “Sen de haklısın”

Tutup bir kez daha -bu sefer üçünden- hangisinin haklı olduğunu sormak manasızdır. Berman fıkrayı bunun için aktarmaz ama; eşit düzeyde taraflar, yahut birbirine eş değer haklılık iddiası ileri sürebilenler birbirini yargılayamaz, cezalandıramazlar. Hatta bu ilişki yargının -dolayısıyla hukuksal tahakkümün- konusu bile sayılmaz. Bizim aramızdaki sohbetin bir ceza davasına benzemeyişinin de önemli nedenlerinden birisi burada yatıyor.

Elbette birisi ezilip diğerinin hükmü altına girebilir; eşit kalarak uzlaşabilirler; yok beceremiyorlarsa düello veya savaş denenebilir; hülasa hiçbir hukuk değildir.

Bir kere daha söylemek gerekirse, taraflardan birisinin, diğerlerinin yerine geçmekten hiçbir çıkarı olmaksızın -böylece taraf tutmaksızın- sadece bu üçlü “düzeneğin” kurulması ve sorunsuz yürütülmesinin yarattığı faydayı amaçlayarak hareket etmesi ve diğer ikisi üzerinde tahakküm sahibi olabilecek gücü elinde tutmasına hukuk diyoruz.

Bunun tarihsel, incelikli, masraflı bir tahakküm kültürü olmakla beraber, sağlayabileceği adaletin -Ranciere’in tarifıyla¹⁰⁵- “sayılmış olanı yeniden saymak” yahut “paylaştırılmış olanın payını ölçmek” dışında matah bir anlamı bulunmadığını biliyoruz.

Adalet istiyoruz, bu tamam.

Ancak orada hazırken yok sayılanın, paydaya dâhilken payı olmayanın, mülksüzün; sesi dile, acısı talebe dönüşemeyenin beklentisini hangi adalet karşılayacaktır?

Buradaki yok saymanın “hakkın ihlali” veya “hak üzerine ihtilaf” olmadığı bilmeliyiz. Yok sayılmak (bir sayma biçimi olduğu muhakkaktır) hak sahipliğine elverişli kabul edilmeyen kalemler açısından -*hukukun eşitleyiciliği faydasız kaldığından*- “davacı” defterinde adı bulunmamaktır.

İşte biz esasen onların avukatıyız.

Talihsizliğimiz, bizim de “davacı vekili” sıfatıyla kaydedileceğimiz bir defter bulunmadığından; bu türden adalet talebinin genellikle suç sayılıp, eğer şanslıysanız da “münasebetsizlik” görülerek kale alınmadığı bir mekânda, Adliye’de çalışmak zorunda kalmak.

Belki Adliye’ye “düşmeden” önce; inşaatlarda, maden ocaklarında, gecekondu mahallelerinde, morgda, mezarlıkta, sokakta, meydanda avukatlık yapmak zorunda kalmamızın sebebi budur.

Adalet istiyoruz.

Bu anlamıyla adalet muazzam bir taleptir ve alabildiğine ihtilaflıdır. Avukatı zorlayan, bunların karşılıklı duruşmadan çok karşılıklı çatışma gerektiren gerçek ihtilaflar olmasıdır. Talebin devasa büyüklüğü, kavramın kendinden değil ihtilafın sonsuzluğunu temsil eden payımızın -yani sıfırın- sonsuzluğundan kaynaklanıyor gibidir. Neyle çarpılsa sıfırlayıp, ne verilse tatmin olmayacak gibi durur. Adalet, iyilik, sevgi, merhamet değildir. Ceza veya tazmin; eşitleme veya ayrıcalık; el koyma veya feragatle karıştırılmamalıdır. Ne intikam ne afitir.

Böyle tarif edilince, Bektaşî fıkrasındaki gibi “yoktur o zaman” demek gelebilir aklımıza; yok diyemesem de en azından hukukun defteri kebirin-

de, bu dünyada kayıtlı olmadığını teslim etmek zorundayım.

Aslında W. Benjamin'in altını çizdiği gibi o bu dünyanın işi değildir ve ya burada elde edilemez.

Bir başka dünya mı var?

Dünya değil de dünyalar denebilir. Bu söz, bizi birbiriyle ilintili üç büyük anlam kümesine yönlendirir: İlahiyat, Romantizm ve Devrim.

Avukatlık yaptığım çeyrek yüzyıl boyunca, bu üç anlam kümesinin müvekkillerimin aklında nasıl bir arada bulunabildiğine, birbirini etkileyerek dönüştürdüğüne şahit oldum; şimdi de size bunun devamıyla ilgisini tarif etmeyi deneyeceğim.

Adalet bu dünyanın işi değildir.

Maden göçüğünde çocuğunu kaybetmiş, iki göz gecekondusu kentsel dönüşüm denerek başına yıkılmış, haksız yere işten atılmış, kolunu kopartan makinenin tamir faturası tazminatından düşülmüş; canını, sevdiğini, gözünü, dalağını, böbreğini “orantılı” asker-polis dayağına kaptırmış müvekkillerim açısından ilk anlam gayet tanıdıktır: Tanrı'nın adaleti ve merhameti bugün, burada yaşayanlar için değildir. “Şüphesiz o adil ve rahim” olsa gerektir ancak sağlar için değil.

Hatta onun adaletine ölmekle de -hemen- erişemezsiniz. Evvelâ âlem-i berzahtan çıkıp âlem-i ervaha ulaşacağımız yolun açılmasını, kıyametin kopmasını beklememiz gerekecektir. Bu bekleyiş, sadece “Takdir-i İlahi”, “Fıtrat”, “Kader Planı” diye avutulmaya çalışılmalarından kaynaklanmaz zaten orada durup duran inançlarının gündelik yaşamlarına etkisidir; ihtilaf çıkarmaktan hoşlanmazlar.

Secde suresinin yirmi beşinci ayeti bunun haberidir: “Allah kıyamet gününde onların aralarında ihtilaf ettiği konulardaki hükmünü verir”¹⁰⁶ Biraz öncesinde, yirmi kinci ayette zaten uyarmıştır: “Kuşku yok ki suçludan biz intikam alırız”¹⁰⁷

Egemenler, zengin ve yönetici Müslümanlar için dinin bu yorumu kıymetlidir çünkü öyle anlamak isterseniz şu manaya gelir: Bunların nasıl zengin olduklarına yahut adaletle yönetip yönetmediklerine dair görüş ayrılığınız varsa, başka bir deyişle yoksul ve mazlumsanız, şimdi endişelenmenize gerek yoktur. Aranızdaki ihtilaf, zamanı gelince adil nihai çözüme bağlanacaktır. Bugün gösterilmesi gereken sabırdır ve bu imtihan dünyasından şükür ve tevekkülle geçmek gerekir.

Fark ettiyseniz, prosedürde avukata yer yok.

Mahkeme-i Kübra’da kimse kimseye vekâlet veremeyeceğinden, eğer avukatlıklarını üstlenmek istiyorsam önce burada aşmam gereken bir eşik var.

2013’te o eşığı çok açık ve uzun tarif etmişiz, oradan kısa bir alıntıyla yetineyim:

“Biz yoksulların dinine mensubuz. Dünyanın her yerinde ve zamanında aslında sadece iki din vardır, tam olarak söylenecek olursa zenginlerinki ve yoksullarinki....”

Devamında, 1977’de askerler tarafından katledilecek Salvador’lu Cizvit Papazı Peder Rutilio Grande’yi; aynı yıl Salvador Başpsikoposluğuna seçilip 23 Mart 1980’de katledilecek Monsenyör Oscar Romero’yu; Thomas Münzer’i, Ebu Zer el Gıffari’yi İmam-ı Azam Ebu Hanife’yi, İmam Hüseyin’i anıp, dinimizin bu dünyadaki adalet arayışını anlatmışız.¹⁰⁸

Geçtiğimiz yüzyıl, mazlumlar için “bu dünyada” adalet arayan sadece solcular değildi. Bu ülkede de adalet -muktedir ve zengin olmadan önce- “siyasal islam” için anlam ifade ediyordu. Çok mu ilericiydiler?

“...herhangi bir ideal için savaşılan her insan, ideali geçmişte imiş gibi görünse de dünyayı geleceğe doğru durmadan ilerletmektedir, gericiler ise yalnızca şimdiki halden memnun olanlardır”¹⁰⁹

Yani gerici sizsiniz. İlericiliği ve gericiliği tahakkümden nemalanmak ve ona karşı çıkmak diye gayet basit bir ayrım ile kavrayabilirsiniz. Her politik tutum gerici ve ilerici potansiyeller taşır, ilericilik garantili yahut güvenli bir kimlik değil, belli bir zamanda, yerde alınabilecek tutumdur. Kendinde bir değere sahip olmadığı gibi, geleceğin bugünden “kendiliğinden” daha güzel olacağı bir tarih anlayışına da sahip değiliz.

Bakın ne güzel bir şiir:

“Onlar sanıyorlar ki; biz sussak mesele kalmayacak

Hâlbuki

Biz sussak tarih susmayacak

Onlar sanıyorlar ki

Bizden kurtulsalar mesele kalmayacak

Hâlbuki

Bizden kurtulsalar vicdan azabından kurtulamayacaklar

Vicdan azabından kurtulsalar

Tarihin azabından kurtulamayacaklar

Tarihin azabından kurtulsalar

Tanrının gazabından kurtulamayacaklar”¹¹⁰

Burada mazlumun, kıyameti önceleyen iki kategori daha yarattığı hemen ayırt edilebilir: Vicdan ve Tarih.

Böylece zalim için nihai tanrısal gazapla karşılaşmadan önce iki kademe yargı (azap/ceza) imkânı daha doğmuş oluyor.

Önce vicdanı konuşalım.

Vicdan, ne hukuk ne siyaset açısından erdemdir ama yine de sorayım: Elinizi vicdanınıza koyarak bize bakın. Avukatlığımızın, sözlerimizin ve eylemlerimizin hatta tüm yaşamımızın, her anıyla halka, yoksullara adanmış olduğunu göremiyor musunuz?

Daha önce düşünme fırsatınız olmadıysa şimdi basitçe tartın; meselâ, hakkımızda yalan dolu yasa dışı bir kitapçık yayınlamış iç işleri bakanı ile bizi karşılaştırın. Her iki tarafın suçla, parayla, yoksullukla ilişkisini ölçün; ahlak ve güvenilirlikle imtihanına not verin.

Dosyada bizi suçlamak için kullandığınız fotoğraflar var; sosyal medya hesabına girip bir de onunkilere bakın, kimlerle fotoğraf çektirmiş?

Bu rejimin ahlaki ve ekonomik çürümüşlüğüne ne kadar dışında, nasıl karşısında olduğumuzu görmek çok mu zor? Kolayca kıyaslayabilecek durumdasınız; çocuk bile farkı görür.

Ancak bunu vicdanen tamamen kabullenebildiğinizde bizi -tam da bu nedenle- cezalandırmak zorunda olduğunuzu kavrayacaksınız. Çelişki yok. Hannah Arendt, yargıcın vicdanını Herman Melville’in *Billy Budd*^m romanı üzerinden okurken aynı şeyi söyler.

Sade bir hikâyedir. Açık denizde seyreden bir savaş gemisinin en rezil, en iftiracı adamı *Claggart*’la, en masum, en iyi denizcisi *Budd* arasında, kaptanın huzurunda cereyan etmiş tek yumrukluk bir kavganın akıbetini anlatır. Kötü adama -korkunç bir iftira nedeniyle ve ağır tahrik altında- atılmış tek bir yumruk onu öldürür. Vicdan ve hukukun eş zamanlı olarak devreye girişini görürüz. Ölüye bakan İndomitable gemisinin unutulmaz kaptanı “Yıldızlı Vere” nin karar anı romanda şöyle tarif edilir:

“Kaptan Vere ise bu arada yeniden hareketsiz kalmış, ayakta derin düşüncelere dalmıştı. Birden yeniden canlandı ve haykırdı ‘Tanrı’nın meleklerinden biri tarafından çarpıldı. Yazık ki bu melek asılacak’...”¹¹²

Kaptan “bu meleğin” mutlak kötülüğe tek bir yumruk atmaktan ibaret suçu hakkında vicdanına kulak asmadan karar vermek zorundadır. Esasen Vere’nin vicdanı da diğer yönetici/yargıç benzerleri gibi az kullanılmıştır: “*Manevi sorumluluklar almanın tehlikelerinden, manevi sorumluluklar yükleyen ödevleri üstlenmekten uzak durmayı severdi...*”¹¹³

Elbette iyiyi ve kötüyü hatta haklıyı ve haksızı ayırabilmek vicdan sahibi için büyük mesele sayılmaz ancak kaptanın -ve herhalde yargıcın- gerçek erdemi gemiyi yüzdürmektir. Arendt’in tespitiyle söylenirse; “kötülüğün işleyeceği suçu önlemek için değil, mutlak masumiyetin şiddetini cezalandırmak için”¹¹⁴ erdem devreye girmek zorundadır.

Kaptan Vere, meleğin masum olduğunu bilir hatta söyler: “*sana inanıyorum delikanlı...*”¹¹⁵ Hukukun erdemi ise farklı bir kaynaktan beslenir: “Buradaki trajedi, yasanın melekler ya da şeytanlar için değil, insanlar için yapılmış olmasıdır. Yasalar ve bütün ‘kalıcı kurumlar’ yalnızca doğal kötülüğün saldırısıyla değil, mutlak masumiyetin etkisiyle de çökerler”¹¹⁶

Vicdanınızı rahatlatırsanız, -Melville’in kısa romanı gibi- Arendt’in değerlendirmesinin de ironi barındırmadığını, kalıcı kurumların ve yasanın çöküşünü engellemenin gerçek bir erdem olduğunu düşündüklerini söyleyebilirim. Hikâye, Amerikan Devrimi’nin Fransız ve Rus muadillerine kıyasla “nesnel şiddetsizliğini” övmek için alıntılanmıştır. Temelden kusurlu -ama öğretici- bu karşılaştırmadan çıkarılacak hisse; adaletin vicdanla işi olmayışındır. Vicdanın adaleti, erdemle suçu birbirinden ayıramaz, zaten ancak bu şekilde var olabilir.

Haklı olanın biz olduğumuz ayırt edebilen bir vicdani olgunluğa sahip de olsanız; kimin yalancı, hırsız, halk düşmanı olduğuna değil, neticede kimin “yasanın önüne” sanık olarak getirilebildiğine, kimin hapishanede hiç hesapsız tutulabildiğine bakarak karar vermek zorundasınız. Kısacası vicdan -Karakoç’un şiirinde umulduğu gibi- önemli bir azap kaynağı olabilse de adalet işini nihayete vardırabilecek yetenekte bir yargıç değildir.

Zaten bu nedenle, yargıçların sadece vicdanlarına dayanarak hüküm kurmalarına izin verilmez, yasaya -ve kurulu düzene- de bağlılık göstermeleri beklenir.

Dikkat ettiyseniz, başından beri hiç vicdanınıza seslenmedik; gerekli veya faydalı görmediğimizden ama bu iş tek taraflı değil. Haklı olarak siz de bize; “Vicdanınız açısından durum nedir?” diye sorabilirsiniz.

Şunu kastediyorum: Yargılamanın ilk gününden bu yana adli kolluğa, savcıya, yargıca, siyasi iktidara ağır ithamlarda bulunuyoruz fakat kendimize toz kondurmadık. Oysa hapiste olan biziz. Haydi suçu geçtik, ortada

hapsedilmemize sebep bir kusur bile yok mu? Hiç değilse Billy Budd gibi tahrik altında atılmış bir yumruk?

Bu sorular, politik yargılamada “hukuksal adalet” tartışmasına değil, vicdan muhasebesine ilişkin: Avukatlığın deontolojisine.

O yüzden, belki şu anda huzurunuzda bulunan yüzlerce avukatın önünde vicdanımıza seslenmek istersiniz?

“Yaptığınız şeyin basitçe avukatlık olmadığını kabul edin! Devlete karşı suç işleyen insanlara ne kadar yakın çalıştığınızı fark etmiyor musunuz? Silahlı siyaset yapan insanların -siz terörist de diyebilirsiniz- işini kolaylaştırıp, onlarla mücadele eden kamu görevlilerinin faaliyetini nasıl zora soktuğunuzu, hatta güvenliği tehlikeye düşürdüğünüzü anlamıyor musunuz? Elinizi vicdanınıza koyun: farklı tarzlarda avukatlık yapan şu bir salon dolusu insanı değil de sizi suçlamamızı çok mu haksız buluyorsunuz?”

Güzel soru.

Hukuksal açıdan bu şekilde soramıyor olmanızın önemi yok, yine de cevaplamak istiyorum. Tabii öncelikle, dünyanın dört bir yanından gelmiş meslek örgütü temsilcilerimizi, avukatları bu salona toplayanın, yani önünüzdeki bir “Avukat Davası” yapanın, avukatlığın nasıl yapılacağını polisten, savcıdan, hâkimden değil birbirimizden öğrenmek olduğunu hatırlatayım. Farklarımız değil benzerliğimiz belirleyici.

Yine de sorunun önemi azalmaz; diyelim ki sorun devrimciliğimiz değil avukatlığımız. Vicdanımız rahat mı?

Madem sizin vicdanınızı Kaptan Vere’nin “erdemî” üzerinden konuştuk, bizimki için de bir roman kahramanı bulalım. Sanık vicdanı üzerine yazılmış en parlak anlatı; öz babasını öldürmek istediği -en azından baba katlini tahayyül edebildiği- hatta buna niyetlendiği halde, ölü babasına elini bile sürmemiş olan Dimitri Karamazov’un cinayetle suçlanmasıdır.

Şöyle der mahkemeye;

“Tanrı’nın önündeymişim gibi doğru söylüyorum size, babamı ben öldürmedim”¹⁷

Doğru söyler.

Suçlama yanlışır, babasını o öldürmemiştir. Pekiyi vicdanı niye bu kadar rahatsızdır? Çünkü babasını öldürmeyi hayal etmiş, bunu çok arzuladığını ve tesadüfler farklı gelişseydi yapabileceğini hissetmiştir. Gerçekleştirmiş olmakla suçlandığı fiili ahlaken suç kabul etmiyor olma eğilimiyle ölümün dehşeti arasındaki yükü vicdanı kaldırmaz. Amacımız için sadeleştiriyorum; yoksa Karamazov’lar basitçe tasvire gelmeyecek ka-

dar zorlu ve huzursuz bir ailedir. Bizi ilgilendiren kısmı Dimitri'nin vicdanı, duruşma boyunca ne savcıya veya yargıca hatta ne de hakkında hüküm kuracak jüri üyelerine öfkelenmesine izin verir; o kendisiyle uğraşır.

Bana da sorduğunuz buysa; rejime karşı silahlı muhalefeti hiçbir zaman siyasal alanın dışında görmedim, suç olduğunu düşünmüyorum. Ve fakat bir ceza davasında sorulması gerektiği gibi: “DHKP-C yöneticisi misin?” diye sorduğunuzda, hem cevabım hem de önünüzdeki dosya çok açık: Hayır.

Meslek hayatım boyunca -toplamda gerçekdışı suçlamalara maruz kalandan çok daha az sayıda olsalar bile- silahlı örgüt üye ve yöneticilerinin avukatlığını yaptım; silahlı çatışmalarda yakalanmış kişilerin savunmasını üstlendim.

Ancak, polisten düzenli olarak yılda iki üç kez yediğim dayak sayılmıyorsa hayatımda hiç politik şiddet olmadı, avukatlık yapmakla yetindim.

Yine de isterseniz Dimitri gibi hayal edeyim; silahlı siyaset yapıyor olsaydım ahlaken, vicdanen, ideolojik açıdan bir sorun yaşar mıydım: Hayır.

O halde niye benim vicdanım Dimitri'ninki gibi çalışmıyor? Dimitri Karamazov ile temel farkımız benim daha sade bir insan olmam. Vicdanı onu işlemediği ama işleyebileceğini bildiği “suç” nedeniyle sıkıştırırken, benim vicdanım beni rahat bıraktığından, onun yerine haksız suçlamaya odaklanabiliyorum.

Yirmi yıl boyunca bu ülkede açıkta yaşayarak illegal bir silahlı örgütün yöneticiliğini yapabileceğim iddiası yeteneklerimin çok üstünde bir iltifat olur. Zaten tamamen dayanaksız ve saçma.

Hala; “Avukatlık yapma tarzın bizde hiç mi şüphe uyandırmasın, elini vicdanına koy?” diye ısrar ediyorsanız, koyuyorum: Hayır. Bu suçlamayı kurgulayanlar ve sürdürenler hakkındaki ağır nitelemelerim için hiç vicdan azabı duymuyorum, avukatlığı doğru yapıyoruz.

Normal, haklı ve iyi olan biziz. Berbat bir dosyayla *gaslighting* yaparak yürüttüğünüz davanın akıl ve izan dışı suçlamalarında makul bir anlam bulmaya çalışmayacağım.

İşin aslı -biraz hukuk işi becerebilseydiniz- mesleki sınır tartışmamız hepı topu şundan ibaretti: “Bir grup avukatın yasa dışı silahlı örgüt üyeliğiyle suçlananların avukatlığını yürüttükleri sırada, avukatlık mesleğinin izin verdiği sınırı aşarak örgüte de yardım etmiş olup olamayacağı...”

On yıl boyunca, aranızda hukuka biraz ilgisi olanlar bunu denedi; her iki tahliye kararının gerekçesinde de “suç vasfının değişme ihtimaline” atıf

yapılması bu yüzdendi. Bu insanları ayıkladınız ve davadan el çektirdiniz.

Her koşulda anlaşılamayabilirdik ancak daha mütevazı bir suçlamanın altından daha kolay kalkardınız. Onun yerine, tutuklama sürelerini kabul edilemez şekilde uzatarak, dijital sahteciliği elinize yüzünüze bulaştırarak, itirafçı kurgularına sığınarak sahte tanık uydurarak o çapta ileri gittiniz ki artık kendinizi durdurmanız mümkün görünmüyor. Odadaki Fil'den söz etmeden yargılama yapma pervasızlığı, sizi fülle birlikte kısıldığınız odada hareket edemez duruma soktu.

Dolayısıyla bize yöneltilebilecek ne “hukuki” ne “siyasi” ne de “vicdani” soru kaldı elinizde.

Şimdi biraz durup düşünmelisiniz.

1300'lerin sonunda hukuk adamı Jean Boulter, bir şüphelinin -aksi takdirde “bir sebep yokken tutuklanmış” gibi görüneceğini söyleyerek- ancak şartlı tahliyle bırakılması gerektiğini söylemişti.

1620'de Würzburg'lu Cizvit Rahip Friedrich von Spee; “masum bir insanı aceleyle tutuklayıp işkence yapmak gibi, yanlış beraat kararı da yargıçlara göre utançtır” Birkaç Engizisyoncu'nun kendi aralarında tartıştıkları bir konuşmayı hatırlıyordu. Engizisyonculara, suçsuz bir insan tutuklandığı takdirde mahkûmiyetten nasıl kaçabileceği sorulmuş ve verdikleri karşılık tatmin etmemişti: “Cevap veremediler ve sonunda gece boyunca sadece bu mesele üzerinde düşüneceklerini söylediler”¹¹⁸

Bence, sizin de bu gece üzerinde düşünmeniz gereken budur.

Cizre'den Soma'ya; müvekkillerim yargıçlara, savcılara “Allah katında hesap vermekten korkmuyor musunuz? Sizin vicdanınız yok mu?” dedikçe, aynı dinden yahut ahlaktan beslenmeyen muhataplarının bu soruları niye cevapsız bırakmak zorunda olduğunu anlatmaya çalıştım. Onlar anladılar, kismet bir kere de size anlatmakmış.

Aslında 2013'te daha sade söylemişiz; “Hukuk diye helvadan put yapmışsınız, acıkınca yiyorsunuz”

Hukuksal Adalet ehil olmadığınızı, Tanrısal Adalet ile ilgili farklı dinlerin farklı görüşleri olabileceğini ve nihayet Vicdani Adalet'in her iki taraf açısından da sonucu değiştirmedeğini tespit ettik: “Sizin dininiz size, bizim dinimiz bize...”

O halde, ilahiyattan romantizme geçip, eldeki son istinaf makamı olan Tarih üzerine konuşabiliriz. Marx, Hegel'in Schiller'den alıntılıdığı şu ünlü ifadeyi severdi: “*Die weltgeschichte ist das weltgericht*”¹¹⁹ “Dünya tarihi

dünyanın mahkemesidir” Buradan yola çıkalım.

Şiirin adı olan “Resignation” (Entbehrung) kelimesinin Türkçe’ye *feragat* diye çevrilmesi mümkün. Kavram aynı zamanda “boyun eğerek bırakma, katlanma, tevekkül” gibi anlamlarla da ilişkilendirilebilir. Artık sadece dinden konuşmuyoruz. Şiir basitçe; “İnancı nedeniyle hazdan, dünyevi zevklerden, çıkar ve faydalardan vazgeçenin, bunu ahiret (veya ödül) için değil, bu dünyadaki hali, kendi inancı, kendisi için yapıyor olması gerektiğini...” söyler gibidir.

1784’te kendi çıkardığı edebiyat dergisi *Thalia*’nın 1.cildinin 2. Sayısında yayınlanmış. Şairin kimliği ve şiirin yayınlandığı çağ bizi Aydınlanma’nın dine bakışından, feragatin kilise hukukundaki karşılığına; Kantçı ahlak-tan, Epikuroscu (veya Spinozacı) materyalist “haz” fikrine, çok katmanlı çağrışımlarla muhatap edebilir ama burada ilgilendiğimiz bunlar değil.

İlğimizi çeken, Tarih’in adil bir istinaf mahkemesi olup olamayacağı.

Kesel henüz şiirin başında -dördüncü kıtada- şöyle ortaya konur:

“*Senin huzurunda şikâyetimi haykırıyorum,*

gözleri bağlı adalet.

O gezegendeki ferahlatıcı söylentiye göre,

görülecek davanın terazisi senin elinde

ve hesapları görecek olan sen mişsin”

Mağdur “Ebediyet”e seslenir. Dürüst yaşamış, acı çekmiş, büyük kayıplara uğramış, dünyanın mutluluğundan feragat etmiş yahut “kötü efendiler” ona burada bu kadarını vermiştir. Şimdi yaşlanmıştır ve tanrısal sonsuzluktan ödülünü istemektedir.

Cevap gayet bilindik bir tonda başlar;

“...iki çiçek açar arayıp bulacak bilge kişi için

biri zevk-ü sefa diğeri umut...”

Vurgu elbette bunların iki “ayrı” çiçek olmasınadır;

“*Bu çiçeklerden birini koparan,*

diğerin peşinde koşmasın.

İnancı olmayanındır zevk-ü sefa. Bu bilgi

dünya kadar eski. İnanabilenindir feragat.

Dünya tarihidir bu dünyanın mahkemesi”

Kısaca “ödül” yoktur veya adalet kaybını karşıladığı şüphelidir;

“Sen ki umut ettin, emeğinin karşılığı işte budur,

senin inancındır sana düşen saadet...”

Aslında hem felsefi hem dini açıdan gayet tanıdık duran akıl yürütmenin arasında alışılmadık görünen -upuygun durmayan- mahkemenin adresinin gösterildiği mısradır.

Ahlaka uygun bir yaşamın eziyetlerini dayanak göstererek ödül beklenmemesini yahut feragati öğütleyen bu şiirde tasavvuftan veya Hume’un din psikolojisinden başka bir şey yok mudur? Yok gibidir.

İlginçtir ama böylece bırakıldığında -şiir bunun tersini bile söylese- “dünyanın mahkemesi olarak tarih” mazlumun bu imge aracılığıyla adaletten feragat edebileceğini gösterir. “Gün olur devran döner..”, “Asla Unutulmaz...”, “Tarihe hesap verilir...” türünden güçlü ifadeler, basitçe bugün burada adalete erişilemeyeceğini onaylar. Mazlumun dilinde bu söz; “Şimdiki zamanda haksız düşürüldüm, davam kabul görmedi, hakkım yendi. Yine de gelecekte hakkım teslim edilecektir” anlamına bürünür. Oysa şiirin söylediği bu değildir. Mazlum sizi böylece tarihe havale eder.

“Doğru, bazı durumlarda devletin eylemleri ve içinde bulunduğu koşullar, şu silinmez duyguya kapılmamıza yol açabilir :’Bunun sonunun iyi olmasına olanak yok’ ‘gün gelecek bunun hesabı ödenecek’. Ancak bu duygu adaletle itimat ettiği anda, yanılgı ortaya çıkar. Adaletin gerçekleşmesi kesin değildir. İyi ve doğru olan, kendi kendine ortaya çıkmaz. Birçok durumda zarar giderimi bir yana bırakılır. Yıkım ve intikamdan, suçlular kadar suçsuzlar da payını alır. En saf irade, kayıtsız şartsız hakikatperestlik, en büyük cesaret, eğer durum elvermezse sonuçsuz kalabilir. Ve pasif kalan bazıları, başkalarının eylemleri sayesinde, hiç hak etmemelerine rağmen, kendilerini uygun bir durumda bulabilirler...”¹²⁰

Oysa kişisel şimdiki zamanlarımız, mazlumun umduğu gibi gelecek zamana değil -en iyi ihtimalle- kolektif geçmiş zamana dönüşür; akraba olan şimdi ile geçmiştir. Gelecek zaten hepimizin yabancısıdır.

Tarih, adalet için açık çek veriyor görüldüğünde bile, tük açık çekler gibi, ödeme garantisi barındırmaz. Hem adaletsizliğe uğrayıp hem de -basitçe ve sonsuza dek- unutulabiliriz.

“Unutulan ne ister? Ne hafıza ne farkındalık, sadece adalet. Ancak güvendiği adalet, adalet olduğu için, ona bir isim ve farkındalık vermez.

Onun teskin edilemez emri, bir ceza olarak, yalnızca unutkanlara ve celatlara uygulanır -unutulana dair tek kelime etmez (adalet intikam değildir; öcünü alacağı hiçbir şey yoktur) Hafızaya ya da dile devredilsin diye değil de, isimsiz ve hatırlanmayan olarak kalsın diye ellerine teslim edilen şeye ihanet etmeden hiçbir şey söyleyemez. O yüzden adalet unutulmanın geleceğidir. İnsan için hafızanın aktarılmasından daha önemli olan, her gün arkasında tüketemeyeceği ya da koruyamayacağı koca bir yığın bırakan nisyanıdır. Bu yığın her insan hatta her toplum için öyle kocamandır ki en mükemmel arşiv bile ufak bir parçasını anca alır...”¹²¹

Bu yüzden tarihi bir mahkeme olarak tasavvur etmeye yönelik her çaba başarısız olur. Eğer buradan okumakta ısrar ederseniz daha ciddi bir tehlike de kapıdadır¹²²:

“Bu model, Herodot’un tekil hikâyeler arkasında görünür kıldığı, her defasında dünyaya içkin bir adaletin iflâsı olarak okunabilecek kaderle uyumludur. Fakat Schiller’in hükmü daha büyük bir talepte bulunur. Sadece tek tek tarihlere değil, in toto (bir bütün olarak) dünya tarihine neredeyse büyümlü bir ışıltıya sahip bir hakkaniyet yakıştırılır. Mantıken her adaletsizlik, her ölçsüzlük, her bedeli ödenmemiş suç, her anlamsızlık, her işe yaramazlık itirazsız reddedilir. Böylece bu tarihin anlamıyla ilgili ispat yükümlülüğü müthiş artar...”

Bunun; “güçlünün kendini kabul ettirmesi” anlamında ve Tanrı’nın İnayeti falan gibi hiçbir aşkın aracıya ihtiyaç duymadan “her kim yenil-diye/yok olduysa adalete uygun olarak bunu hak etmiştir” yargısına dönüşeceği açık. “...Fakat dünyaya içkin bir süreç olarak yorumlandığı müddetçe, Schiller’in hükmü kesintisiz olarak kullanılmaya devam edilebildi. Liberaller, eylemlerinin ahlaki meşruiyetini sağlayabilmek için bu hükme başvurmadan usanmadılar...”¹²³

Şimdi beni asıl ilgilendiren okumayı yapabilirim; bu aslında bir yandan da “ömrümün neşesi”, “başımın tacı” *Laura*’ya yazılmış bir aşk şiiridir ve en çok da onun kaybının bir tesellisi olamayacağı anlamında:

*“Bilgelerine de sorabilirdin,
anda elinden kaçırdığını
veremez sana hiçbir ebediyet”*

Diye sonlanır. Özellikle feragat bilinçli bir tercihse ve “zamanında” yapılması gerekiyorsa;

“Dünya Mahkemesi olarak Dünya Tarihi; ilk olarak ve her şeyden önce, her durumun aynı karar baskısı altında olduğu ifadesini içerir...”¹²⁴

Aynı fikirdeyim.

Yıllarca “gün gelir...” diyen müvekkillerime, o günün bugün, o hesabın bu hesap olduğunu anlatmaya gayret ettim. Hiç ertelemeksizin, her anı karar baskısı altında olan ne ilahiyat ne tarih ne hukuktur: Sadece politika bugün burada eylememizi; kurmamızı ve yıkmamızı, böylece adaletin bundan başka hiçbir yerde ve zamanda olmadığını öğretir. “Payı olmayan” payını almak, kesiri sadeleştirerek eşitlemeyi mümkün kılmak üzere harekete geçtiği an -ki bu her zaman sadece “şimdi” mümkündür- adalet elimizde ışıldamaya başlar.

Ben buna devrimcilik diyorum; elbette başka isimler veren de olacaktır. Adaletten tam olarak bunu anlıyorum.

2013’te sözü bağladığımız yere geldik.

Bir mahkeme karşısına zorla dikilmiş devrimcilerin söylemesi adet olduğu üzere; “Esas biz sizin hakkınızda hüküm kuruyoruz” mu denmeli?

Hayır.

O türden bir hükümle işimiz yok. Kastedilen siyasal değil de -sizin kuracağınız türden- hukuksal bir hükümse başından şaibeli sayılır. Size, savunma avukatının “hüküm okumaya” soyunduğu eğlenceli bir örnek hatırlatayım:

“Transportation for life” was the sentence it gave

“And then to be fined forty pound”¹²⁵

(Önce müebbet sürgün, dönünce kırk sterlin

Ağır para cezası idi uygun görülen...)

Köpan (Snark), savunma avukatı olmasına rağmen karar veriyor ve hükmü okuyor; “...alkışlıyordu jüri oysa yargıç korkuyor/Geçerli olmayacak karar usul yönünden”

Cezanın zaten birkaç yıl önce ölmüş domuza bir etkisi bulunmayacağına zindancı tarafından duyurulmasıyla sahne kapanır. İktidarın “ölmüş eşek” hakkında hükme ihtiyacı yok, talan kokusu ve yönetememe kısırtısızlığı zaten müteveffanın durumunu gösteriyor, ihtiyaç kuyruğundan tutup sahneni dışına taşımak. Lenin, “Yurttaşların ayaklarıyla oy vermeleri seçimlerde oy vermelerinden daha etkili olabilir” dediği gibi, ihtiyacımız seçim değil devrimdir.

Bu dünyada Adalet yok ve yeni bir dünyaya miras kalacak olanın hukuk olmamasını umuyorum.

“Eski toplumun bilimsel mirasının bir parçası” olarak burjuva normatif hukuk teorisi bir başka dünyanın inşası için işe yarar mı? Sanmıyorum. Bu türden araçsal bir pozitivizm bana yabancı.

Gelecekle ilgili kehanette mi bulunuyorum? Hayır.

İnsan ilerlemesinin -Marx’ın tarifiyle “kafataslarından ab-ı hayat içen bu iğrenç pagan putunun- eğer kapitalizm ekolojik açıdan dünyayı yaşanmaz bir hale getirmeden durdurulmasını başarırız, tarihin sınıfsız topluma uzanacağına inanıyorum.

Size gelecekte bir şeyin “olacağını” veya “olmayacağını” söylerken, tarihin bir amacı olduğuna ya da “dünyanın mahkemesi” olduğuna inandığımı değil; neyi istediğimi, neyi istemediğimi ve bunların gerçekleşmesi ve engellenmesi için neler yapabileceğimi, neyi göze alıp hangi bedelleri üstlendiğimi kişisel olarak söylemiş oluyorum.

“Niteliği itibarıyla sınıf tahakkümünün baskı aygıtı olan veya kapitalist mülkiyet ilişkilerinin çerçevesini oluşturan hukuk tedricen sönmünecek ve yerini burjuva hak fikriyle bozulmamış idari önlemlere terk edecektir...”

Ben devrimci avukatım. Bu mesleği uzun yıllar heyecan duyarak yaptım; başarılı olduğuma inanıyorum.

Aynı zamanda, Hukuk’un adaletini elde etme gayretinden daha heyecan verici olan tek şey, hukukun kendisinden kurtulma ihtimalimizdir. Onu da başarabileceğimize inanıyorum.

Biz kazanacağız.

- 149

Finnish Yearbook of International Law, Volume 21, p. 193-229, Erişim için SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1921759> ya da <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1921759>

23 . Knox, esasında hukuki nihilizm ve hukuki liberalizm arasında tanımlanan üçüncü yolu “ilkeli oportünizm” olarak tanımlar ve şöyle der: “Bu nedenle, ilkeli oportünizmi, hukukun kendi başına değil, stratejik bir hedefin (liberal hukukçuluğun aşılması-nı da içeren) ilerletilmesi için kullanılması gerektiğine dair temel bir ilke olarak anlamak en akıllıca yol gibi görünmektedir. Bunun içinde, daha savunmacı ‘danışıklı’ yönler ile daha saldırgan ‘yıkıcı’ yönler arasında bir süreklilik vardır ve hangisinin kullanılacağı pratik politik bir hesaplama olacaktır”. Bununla birlikte, gerek hukuk teorisi bağlamında “ilkeli oportünizm” kavramının bir geçmişi ve farklı yorumlarının oluşu gerekse oportünizm kavramının kapsamlı bir tartışmaya konu edilmeden kullanılmasının içerdiği risk gözetilerek bu kavram kullanılmaktan kaçınılmıştır. Ancak esasında Knox’un burada tarihlediği savunmacı “danışıklı” yönler ve saldırgan “yıkıcı” yönler arasındaki süreklilik ve neyin öne çıkacağının bir politik tartışma konusu olduğu tespiti, gerek makalenin kapsamı gerekse politik hukuk pratiği için özel bir kıymet taşır.

24 . age.

25 . Capulong, Eduardo R.C., “Client Activism in Progressive Lawyering Theory” (2009). Faculty Law Review Articles. 26. https://scholarworks.umt.edu/faculty_lawreviews/26

26 . age.

27 . <https://www.adalet.gov.tr/faaliyet-raporlari>

28 . Molierac

29 . Özkes, Gerçek Bir İçtihat: 9. Hukuk Dairesinin Belirsiz Alacak ve Sürpriz Karar Yasağıyla İlgili Emsal Kararı, syf 7

30 SAVUNMALAR [24-25-26 Aralık 2013], s.30

31 Selçuk Kozağaçlı, “YARGI RE-FORMU”, Makale

32 Özkan Agtaş, “CEZA VE ADALET”, Metis Yayınları, İkinci Basım 2017, s.71 vd.

33 Agtaş, s.91

34 Frederico Finchhelstein, “FAŞİST YALANLARIN KISA TARİHİ”, çev. Zeynep Şarlak, İletişim Yayınları, 2. Baskı 2021, s.21

35 Cansu Muratoğlu, “GEÇMİŞLE YÜZLEŞME, İMKÂNLAR VE İMKÂNSİZLİKLER”, Zoe Yayınları, 1. Baskı 2019, s.85

36 Hannah Arendt, “SORUMLULUK VE YARGI”, çev. Müge Serin, Sel Yayıncılık, 1. Baskı 2018, s.35

37 Murathan Mungan, “OMAYRA”, Metis Yayınları, 8. Basım 2006, s.32

38 Nicos Kazancakis, “İSPANYA YAŞASIN ÖLÜM”, çev. Ahmet Angın, Can Yayınları, 1. Baskı 2019

39 André Comte-Sponville, “HAYAT YAŞANMAYA DEĞER”, [François L’Yvonnet ile söyleşi], çev. Ercüment Tezcan, İletişim Yayınları, 1. Baskı 2020, s.340

40 Bernard Malamud, “TAMİRCİ”, çev. Başak Yenici, Kafka-Epsilon yay., 4. Baskı, Ocak 2020

41 Friedrich Schiller, “WILHELM TELL”, çev. Barış Gönülşen, İş Bankası Yayınları, 1. Baskı 2020, s.69

42 Howard Zinn, “HAREKET HALİNDE BİR TRENDE TARAFSIZ OLAMAZSIN”, çev. Işıl Küçük, Everest Yayınları, 1. Basım 2013, s.47

43 SAVUNMALAR, s.31

44 Etel Adnan, “ARAP KIYAMETİ”, [Jalal Toufic’in Önsözü], çev. Serhan Ada, Metis Yayınları, 1. Basım 2012.

- 45 Shabbir Banoobhai, “Bay Steve Biko Diyorlar Size Ölüsünüz Artık”, [ÇAĞ-DAŞ GÜNEY AFRİKA ŞİİRİ ANTOLOJİSİ], çev. İlyas Tunç, Klaros Yayınları, 1. Baskı 2021, s.281
- 46 Benedictus de Spinoza, “ETHİCA” [IV. Bölüm LXVI. Önerme], çev. Çiğdem Dürüşken, Alfa Yayınları, 6. Basım 2018, s.395
- 47 Spinoza, s.395
- 48 Spinoza, s.395
- 49 Günther Anders, “KAFKADAN YANA KAFKAYA KARŞI”, çev. Herdem Belen, Hüseyin Ertürk, İthaki Yayınları, 1. Baskı 2017, s.54
- 50 Kemal Varol, “BAKIYE [BÜTÜN ŞİİRLERİ]”, “Bıçağa Adanan Çocuk”, Edebi Şeyler Yayınları, 3. Baskı 2019, s.122
- 51 Zeynep Direk, “CİNSEL FARKIN İNŞASI”, [Felsefi Bir Problem Olarak Cinsiyet], Metis Yayınları, 1. Baskı Mart 2018, s.164 vd.
- 52 “Anlamı ve çevirisi bakımından Aristoteles’in en tartışmalı kavramlarından biridir. Kelimenin standart İngilizce çevirisi “practical wisdom (pratik akıl), Latince kökenli prudence (basiret, sağgörü, öngörü) kavramlarıyla da karşılanmaktadır. Türkçeye *aklıbaşındalık* olarak da çevrilmiştir. Hakan Çörekçioğlu, “PHRONESİS VE DÜŞÜNÜMSEL YARGI ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA”, FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), 2015 GÜZ, SAYI 20, (s.1-16), s.2
- 53 “Aristoteles erdem (arete) olmaksızın phronesis olamayacağını belirtmiştir. Erdem Phronesis’in kendisine yöneldiği eylemin sonucunu belirler. Bu anlamda phronesis sadece amaca ya da sonuca ilişkin araçlarla değil aynı zamanda amaçların ya da sonuçların kendilerinin belirlenmesiyle de ilgilenmek zorundadır” Sezgin Seyman Çebi, “ARİSTOTELES’TE PHRONESİS KAVRAMI VE MODERN HUKUKTA MUHAKEME”, Hukuk Kuramı, c.2, s.6, Kasım-Aralık 2015, (s.1-19), s.3
- 54 Sophokles, “ANTİGONE”, çev. Ari Çokona, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 15. Basım 2022, s.3
- 55 Sophokles, s.4
- 56 Sophokles, s.4
- 57 Alain Badiou, Jean Luc Nancy, “ALMAN FELSEFESİ ÜZERİNE DİYALOG”, çev. A. Nüvit Bingöl, Levent Konca, Metis Yayınları, 1. Baskı 2017, s.62
- 58 Sophokles, s.21
- 59 Sophokles, 23
- 60 Fatmagül Berktaş, “POLİTİKANIN ÇAĞRISI”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 4. Baskı 2016, s.101
- 61 Sophokles, s.4
- 62 Berktaş, s.103
- 63 Berktaş, 102
- 64 Berktaş, s. 103 (Hannah Arendt, “Sivil İtaatsizlik” den aktarmış)
- 65 Berktaş, s.94
- 66 Norman Davies, “AVRUPA TARİHİ”, çev. Burcu Çıman, Elif Topçugil, Kudret Emiroğlu, çeviri editörü: Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi Yayınları, 2. Baskı 2011, s.744
- 67 Sezgin Seyman Çebi, s.7
- 68 Serdar Tekin, “ADALET, PRATİK AKIL, EYLEM: ANTİGONE”; “SİYASALIN PEŞİNDE”, Haz. Devrim Sezer, Nazire Kalaycı, Metis Yayınevi, 1. Baskı 2017, s.97
- 69 Tekin, s.97 aktarılan Aristoteles [1140a 31-33, çev. Saffet Babür, Ayraç yayınları, 1997]

- 70 Tekin, s.97
71 Tekin, s.97
72 Berktaş, s.94 Hannah Arendt'den aktarmış; [The Human Condition, Doubleday Anchor Books, 1959, s.353, dipnot 18.],
73 Tekin, s.116
74 Mahir Çayan, “BÜTÜN YAZILAR”, Boran Yayınevi 2004, s.358
75 Çayan, s.390
76 Sophokles, s.9
77 Sophokles, s.27
78 Sophokles, s.33
79 Sophokles, s.43
80 Sophokles, s.52
81 Tekin, s.116
82 Tekin, s.116
83 Jean Baudrillard, “PERFECT CRİME” [s.141'den aktaran] Lars Fr. H. Svendsen, “KÖTÜLÜĞÜN FELSEFESİ”, çev. Mehmet Hocaoglu, Redingot Kitap, 1. Baskı 2018, s.263
84 Annemarie Schimmel, “İSLAMIN MİSTİK BOYUTLARI”, çev. Ergun Kocabıyık, Alfa Kitap, 1. Basım 2018, s.124-125
85 İstanbul 37. Ağır Ceza Mahkemesi, 2018/84 Esas, SORGU
86 SORGU
87 SAVUNMALAR, s.59
88 SORGU
89 Meltem Gürle, “ÖLÜLERLE KONUŞMAK” [Shakespeare'den Joyce'a Tutunamayanlar'da Edebi Miras Meselesi], çev. Ümrân Küçükislamoğlu, İletişim Yayınları, 1. Baskı 2016, s.89 (Meltem Ahıska'dan mülhem notuyla)
90 “HAİKULAR”, çev. Cevat Çapan, Kenan Sarıalioğlu, Sözcükler Yayınevi, 1. Basım 2011, s.69
91 Austin Sarat, Ed., “HUKUK VE TOPLUM EL KİTABI” çeviri editörü: Ertuğrul Uzun, İslık Yayınları, 1. Baskı 2021, s.243
92 John Berger, “A'DAN X'E”, çev. Aslı Biçen, Metis Yayınları, 3. Basım 2017, s.34
93 Roger Cotterel, “HUKUK BİLİMİN POLİTİKASI” [HUKUK FELSEFESİNE ELEŞTİREL BİR GİRİŞ], çev. Saim Üye, Pinhan Yayınları, 1. Baskı 2018, s.208
94 “2022 yılı günlük gazete haberlerinden
95 İstanbul 18. Ağır Ceza Mahkemesi, 01.02.2022 tarihli duruşma tutanağı
96 İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, Sor. No: 2014/41637, Es. No: 2015/39902, İd. No: 2015/3278
97 Charles Dickens, “DAVID COPPERFIELD”, çev. Meram Arvas, İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım 2019, s.1068
98 İstanbul 18. Ağır Ceza Mahkemesi, 01.02.2022 tarihli duruşma tutanağı
99 Ricardo Piglia, “KURMACA VE ELEŞTİRİ”, çev. Murat Tanakol, Deli Dolu Yayınları, 1. Baskı 2021, s.137
100 Finchhelstein, s.39
101 John Keane, “YENİ DESPOTİZM”, çev. İsmail Ferhat Çekem, İletişim Yayınları, 1. Baskı 2021, s.149
102 Spinoza, s.319
103 Ebru TİMTİK
104 Harold J. Berman, “BATI HUKUK GELENEĞİNİN GELİŞİMİ”, çev. Kıvılcım

- Turanlı, Pinhan Yayıncılık, 1. Basım 2020, s.135
- 105 Jacques Ranciere, “ANLAŞMAZLIK (SİYASET VE FELSEFE)”, çev. Ayşe Deniz Temiz, Monokl Yayınevi, 1. Basım 2012, s.104-105
- 106 Secde Suresi (32/25), Elmalılı Meali
- 107 Secde Suresi (32/22), Elmalılı Meali
- 108 SAVUNMALAR; s.84
- 109 Miguel de Unamuno, “YAŞAMIN TRAJİK DUYGUSU” çev. Osman Derinsu, İnkılap Kitabevi, 1. Basım 1986, s.305
- 110 Sezai Karakoç
- 111 Herman Melville, “BILLY BUDD”, çev. Ahmet Seven, Kırmızı Kedi Yayınları, 1. Baskı 2020
- 112 Melville, s. 108
- 113 Melville, s.113
- 114 Hannah Arendt, “DEVİRİM ÜZERİNE” (Seçme Eserler 7), İletişim Yayınları, 3. Baskı 2021, s.106
- 115 Melville, s.115
- 116 Arendt, s.107
- 117 Fyodor Mihayiloviç Dostoyevski, “KARAMAZOV KARDEŞLER”, çev. Ergin Altay, İletişim Yayınları, 1. Baskı 2015, s.933
- 118 Sadakat Kadri, “DAVA”, çev. Gökhan Arıkan, Kolektif Kitap, 1. Baskı 2019, s.78, 157
- 119 Allen W. Wood, “KARL MARX”, çev. Dilek Yücel, Barış Aydın, İletişim Yayınları, 1. Baskı 2017
- 120 Karl Jaspers, “SUÇLULUK SORUNU [ALMANYA’NIN SİYASAL SORUMLULUĞU ÜZERİNE]”, çev. A. Emre Zeybekoğlu, İthaki Yayınları, 1. Baskı 2015
- 121 Giorgio Agamben, “NESİR FİKRİ”, s.78
- 122 Reinhart Kosselleck, “KAVRAMLAR TARİHİ” [Politik ve Sosyal Dilin Semantiği ve Pragmatik Üzerine Araştırmalar], çev. Atilla Dirim, İletişim Yayınları, 3. Baskı 2016, s.216
- 123 Kosselleck, s.216
- 124 Kosselleck, s.216
- 125 Lewis Carrol, “KÖPAN AVI”, çev. Barış Pirhasan, İthaki Yayınları, 1. Baskı 2021, s.86-87